

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Zaniklé kostely v okrese Domažlice za josefínských reforem

Andrea Kohoutová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra archeologie

Studijní program Archeologie

Studijní obor Archeologie

Diplomová práce

Zaniklé kostely v okrese Domažlice za josefínských reforem

Andrea Kohoutová

Vedoucí práce:

PhDr. Zlata Gersdorfová

Katedra archeologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování:

Děkuji vedoucí své diplomové práce PhDr. Zlatě Gersdorfové za užitečné připomínky. Dále děkuji za pomoc a rady PhDr. Josefu Hložkovi, Ph.D. Děkuji své rodině a příteli za morální podporu a veškerou pomoc. V neposlední řadě bych také ráda poděkovala za konzultace pracovníkům ve Státních okresních archivech v Domažlicích, Jindřichově Hradci, ve Státním oblastním archivu v Plzni – pracoviště Klášter a Národním archivu v Praze, jejichž pomoc a ochota mi velmi usnadnila práci.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	METODA A POSTUP PRÁCE	2
2.1	VYMEZENÍ TÉMATU, ÚZEMÍ A POJMŮ	2
2.2	PRÁCE S PÍSEMNÝMI A KARTOGRAFICKÝMI PRAMENY	3
2.3	PRÁCE S LITERATUROU, ZÍSKÁVÁNÍ ZÁKLADNÍ INFORMACÍ A PODKLADŮ	4
2.4	TERÉNNÍ PRŮZKUM	5
2.5	VYHODNOCENÍ A ZPRACOVÁNÍ DAT POMOCÍ POČÍTAČOVÝCH SOFTWARE	6
2.5.1	<i>Vypracování map v programu ArcMap</i>	6
2.5.2	<i>Využití lidarových snímků</i>	7
2.5.3	<i>Rekonstrukce stavebního vývoje kostela sv. Jakuba většího v Domažlicích v programu SketchUp 7</i>	
2.6	DĚJINY BĚHÁNÍ	8
3	JOSEFINISMUS	9
3.1	POČÁTKY JOSEFINISMU ZA VLÁDY MARIE TEREZIE	10
3.2	JOSEFINISMUS ZA SAMOSTATNÉ VLÁDY CÍSAŘE JOSEFA II. (1780-1790)	14
3.3	PROCES RUŠENÍ KLÁŠTERŮ, NÁBOŽENSKÝCH BRATRSTEV, KOSTELŮ A KAPLÍ	16
3.4	REORGANIZACE FARNÍ SÍTĚ	20
3.5	STAV FARNÍ SÍTĚ VE SLEDOVANÉM ÚZEMÍ	23
3.5.1	<i>Vývoj farní sítě</i>	23
3.5.2	<i>Reorganizace farní sítě</i>	24
3.6	REFORMNÍ ZÁSAHY DO DUCHOVNÍHO ŽIVOTA	26
3.7	SHRNUTÍ	27
4	ZRUŠENÉ KOSTELY	29
4.1	RUŠENÍ A ZANIKÁNÍ KOSTELŮ	29
4.2	DOMAŽLICE	30
4.2.1	<i>Kostel sv. Jakuba Většího</i>	32
4.2.2	<i>Kaple sv. Vavřince na Veselé hoře</i>	35
4.3	HORŠOVSKÝ TÝN	37
4.3.1	<i>Kaple Panny Marie Loretánské</i>	39
4.4	MAXOV	41
4.4.1	<i>Kostel sv. Jana Křtitele</i>	41
4.5	MUTĚNÍN	46
4.5.1	<i>Kostel sv. Erazima</i>	47
4.6	NEMANICE	49
4.6.1	<i>Kaple Panny Marie Klatovské</i>	49
4.7	POBĚŽOVICE	52
4.7.1	<i>Kostel sv. Jiří</i>	52
4.8	ÚBOČ	55
4.8.1	<i>Kostel sv. Václava</i>	56
5	DETAILNÍ ROZBOR KOSTELA SV. BARBORY U VŠEKAR	60
5.1	POLOHA A HISTORIE OBCE VŠEKARY	60

5.2	POLOHA KOSTELA SV. BARBORY	61
5.3	DĚJINY KOSTELA SV. BARBORY	61
5.4	PLÁNY, KARTOGRAFICKÉ A IKONOGRAFICKÉ PRAMENY	65
5.5	STAVEBNÍ ROZBOR KOSTELA SV. BARBORY	66
5.5.1	<i>Exteriér</i>	67
5.5.2	<i>Interiér</i>	70
5.5.3	<i>Stavební historie</i>	71
5.6	HODNOCENÍ OBJEKTU	72
5.6.1	<i>Současný stav</i>	73
5.6.2	<i>Návrhy na opravu</i>	74
6	ZÁVĚR	76
7	SUMMARY	78
8	PRAMENY A LITERATURA	80
8.1	ARCHIVNÍ PRAMENY, EDICE PRAMENŮ, KRONIKY	80
8.2	SEZNAM LITERATURY	81
8.3	INTERNETOVÉ ZDROJE	84
9	SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	85
10	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	91

1 Úvod

Tato diplomová práce se zabývá kostely a kaplemi zrušenými za josefínských reforem v okrese Domažlice. Mnoho církevních památek v průběhu historie zanikalo z různých příčin. Od válečných tažení, přírodních katastrof až po lidské zásahy, ať už byly neúmyslné nebo naopak záměrné. Nejvíce kostelů a kaplí bylo zrušeno na konci 18. století na základě rozhodnutí císaře Josefa II., který svými reformami navázal na vládu své matky Marie Terezie. Jedním z hlavních cílů bylo omezit moc církve i jejich barokních přežitků. Tím byla započata určitá modernizace habsburského státu, jehož součástí byly i české země.

Práce se opírá nejen o informace ze současné literatury, ale i informace získané z dobových pramenů písemných, kartografických a někdy i ikonografických. Na základě zmíněných zdrojů je pak sepsána jejich historie včetně tezí badatelů. Cílem práce je vybrané objekty lokalizovat v terénu, zjistit a popsat jejich současný stav a rovněž je zdokumentovat. Jeden z objektů – poutní kostel sv. Barbory, je pak detailněji rozebrán v samostatné kapitole.

2 Metoda a postup práce

2.1 Vymezení tématu, území a pojmů

Prvním a zásadním bodem bylo nastudování a celkové porozumění příčin a průběhu reformy Josefa II. i jeho matky, císařovny Marie Terezie. Bylo třeba pochopit, proč vlastně byly dané kostely a kaple rušeny a jak s nimi bylo posléze nakládáno. Dále bylo vymezeno sledované území, kterým se stal okres Domažlice. Hranice této oblasti se v minulosti různě proměňovaly a rovněž se zde nacházelo rozlehlé Horšovskotýnské arcijáhenství. Tehdejší vymezení tak neodpovídalo dnešnímu stavu. Pohraničí spadalo pod správu bavorské diecéze, do Domažlického okresu zasahoval rovněž okres Tachovský, Klatovský i Plzeň-jih. Vzhledem k časové náročnosti a rozložitosti území bylo stanoveno, že budou sledovány pouze zrušené kostely a kaple na dnešním okrese Domažlice. Bylo zapotřebí stanovit, které objekty lze považovat za kostely, a které za kaple. V období středověku a novověku nebyly tyto dva termíny zcela striktně rozlišovány. Pro sakrální objekty existovaly dva výrazy, a to *ecclesia* a *capella*. *Ecclesia* byl souhrnný název pro všechny farní kostely, kde se pravidelně konaly bohoslužby. Pro filiální kostely, hradní a zámecké kaple byl používán výraz *capella*. Zde se konaly především soukromé bohoslužby, nepravidelně zde však mohly být konány bohoslužby i pro veřejnost (Čechura 2012, 7). Objekty sledované v této práci jsou v archivních pramenech souhrnně nazývány *capella*. Při shromažďování dat pro tuto práci bylo zjištěno, že většina objektů sloužila v období středověku jako farní a konaly se zde pravidelné bohoslužby. Postupem času se jejich funkce změnila a některé se staly filiálními či hřbitovními kaplemi. Stále jsou ale v pramenech vedeny jako kostely, kde se konaly pravidelné i nepravidelné bohoslužby. Současnými autory jsou sledované objekty souhrnně nazývány kostely. Proto i v této práci bude pro většinu objektů používán tento termín. Výjimku tvoří pouze loretánská kaple ve městě Horšovský Týn a kaple Panny Marie u obce Nemanice. Tyto objekty byly do práce zahrnuty z důvodu celistvosti daného tématu.

2.2 Práce s písemnými a kartografickými prameny

Pro zpracování tématu bylo potřeba sestavit seznam objektů, které byly během Josefovy vlády zrušeny. V archivech byly dohledány cenné informace nejen o josefinských reformách, ale také o zrušených kostelech. Většina sledovaných objektů již neexistuje a o jejich podobě a vybavení máme informace právě pouze prostřednictvím dochovaných písemných pramenů.

Informace byly nalezeny ve fondech České gubernium-publicum a České gubernium-duchovní komise, které jsou uloženy v Národním archivu v Praze. Z nepřeberného množství materiálu byly, mimo jiné, využity Inventáře apparatusů zaniklých kostelů a klášterů z fondu Duchovní komise a také Rušení uzavřených kostelů a kaplí z fondu České gubernium-publicum. Ve jmenovaných materiálech jsou uvedeny zrušené kostely a jmění, které bylo získáno z jejich vybavení. Zaznamenána jsou rovněž data zrušení či údaje k jakému panství či vikariátu daný kostel/kaple patří. Všechny uvedené objekty jsou zapsány pod klatovským krajem. Rovněž jsou v těchto soupisech zmíněny kostely, které však následně zrušeny nebyly. Proto bylo potřeba veškeré informace následně ověřit i v dalších pramenech.

Ve Státním oblastním archivu Plzeň – pracoviště Klášter jsou uloženy veškeré spisy týkající se velkostatku Horšovský Týn, kam spadala loretánská kaple v zámeckém parku v Horšovském Týně a rovněž poutní kostel sv. Barbory u obce Všekary. Právě zde byly nalezeny i původní stavební plány obou objektů. Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem ve městě Horšovský Týn je uložena většina spisů týkajících se farních úřadů. Zde byl nalezen poměrně důležitý soupis vybavení obou kostelů v obci Úboč. U kostela sv. Václava tak bylo možné zjistit informace o vybavení v období před jeho zrušením. Rovněž se zde nacházel inventář kostela sv. Jana Křtitele nedaleko Maxova. Složka týkající se kostela sv. Václava v Úboči se nachází i ve Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci ve fondu velkostatku Chudenice. V Národním památkovém ústavu pak bylo nalezeno několik spisů, týkajících se kostela sv. Barbory u obce Všekary. Jednalo se především o korespondenci, kdy bylo jednáno o záchraně

objektu, zápisy z jednání apod. Součástí složky byly rovněž fotografie dokumentující opravy kostela.

Hodnotným zdrojem se staly i záznamy v Tereziánském katastru, kde je zaznamenán stav kostelů a kaplí v době před jejich zrušením.¹ Dále se zde nacházejí údaje o stavu farní sítě, které byly podstatné pro rekonstrukci stavu farní sítě před reformami.

Dalším velmi důležitým zdrojem informací byly kartografické prameny, na jejichž základě byla určena poloha zaniklých objektů. Rovněž byl poznán sídelní kontext některých lokalit. V některých případech byly využity ikonografické prameny či staré fotografie, které posloužily především k rekonstrukci a poznání stavu daných kostelů.

2.3 Práce s literaturou, získávání základní informací a podkladů

Současná literatura, která se opírá krom faktů i o řadu pověstí, byla porovnána se získanými informacemi z archivů. Byla sepsána historie jednotlivých kostelů, procesů jejich rušení i jejich stavební podoby. Cílem bylo shromáždit co nejvíce informací k daným církevním stavbám.

V literatuře se objevují různé pohledy a teorie ohledně stáří či využití staveb po jejich zrušení. V práci jsou tak uváděny rozdílné pohledy autorů, které jsou dále konfrontovány s vlastním terénním průzkumem. Při práci byla využita nejen zmíněná současná literatura a starší práce, ale rovněž topografické příručky nebo farní a obecní kroniky. Na základě práce se zmíněnými archivními prameny, údaji v Tereziánském katastru a starší i současnou literaturou by měl být seznam zrušených kostelů a kaplí v okrese Domažlice kompletní.

---

¹ Některé kostely jsou uváděny jako zpustlé apod.

V práci jsou rozebrány tyto sakrální objekty:

1. Domažlice – kostel sv. Jakuba Většího
2. Domažlice – kostel sv. Vavřince na Veselé hoře
3. Horšovský Týn – Kaple Panny Marie Loretské
4. Maxov – kostel sv. Jana Křtitele
5. Mutěín – kostel sv. Erazima
6. Nemanice – kaple Panny Marie Klatovské
7. Poběžovice – kostel sv. Jiří
8. Úboč – kostel sv. Václava
9. Všekary – kostel sv. Barbory

Klíčem pro řazení jsou abecedně seřazená města/obce a k nim náležící kostely či kaple v samostatné kapitole „6 Zrušené kostely“, s výjimkou detailně zpracovaného kostela sv. Barbory u obce Všekary v samostatné kapitole „7 Detailní rozbor kostela sv. Barbory u Všekar“.

2.4 Terénní průzkum

Na základě shromážděných informací byly všechny zmíněné sakrální objekty (či jejich relikty) lokalizovány v terénu. Vyjímaje tři staveb, byly zbylé kostely po svém zrušení zbořeny a v terénu po nich lze nalézt pouze nepatrné nebo vůbec žádné stopy. Proto byl proveden pokus alespoň o co nejbližší interpretaci bývalé polohy, kdy byly využity především kartografické prameny následně i konzultována s místními historiky či archeology. U zcela zaniklých objektů byl proveden archeologický nedestruktivní průzkum, kdy byl zdokumentován a vyfotografován současný stav lokalit. Dochované původní vybavení přenesené do blízkých kostelů bylo rovněž vyhledáno a zdokumentováno. Cílem této práce je již zmíněný podrobnější rozbor vybrané stavby.

2.5 Vyhodnocení a zpracování dat pomocí počítačových softwarů

2.5.1 Vypracování map v programu ArcMap

Pro vizualizaci získaných geografických dat k popsáním kostelům a sledování proměny farní sítě byl využit geografický informační systém ArcGIS² jehož součástí je centrální aplikace ArcMap. Vytvořené mapy jsou rozděleny do následujících tří fází: stav farní sítě před reformami (Obr. 1), farní síť v průběhu josefínských reforem (Obr. 2) a konečný stav farní sítě po reformách (Obr. 3). Veškerá data byla získána ze studovaných písemných pramenů i současné literatury. Souřadnice X a Y byly získány z oficiálních webových stránek Národního geoportálu INSPIRE³. Získaná data byla zpracována v programu Excel⁴ a následně naimportována prostřednictvím vytvořených xls⁵ souborů do programu ArcMap. Souřadnice X a Y popisovaných církevních staveb (farních a filiálních kostelů, klášterů, kaplí, apod.) jsou dále rozříděny do odpovídajících listů souboru. Jednotlivé mapy obsahují pouze objekty spadající do daného období.

Pro vytvořené mapy byl využit mapový podklad DMR 4G. "Digitální model reliéf České republiky 4. generace. Tato služba představuje zobrazení přirozeného nebo lidskou činností upraveného zemského povrchu v digitálním tvaru ve formě výšek diskrétních bodů v pravidelné síti (5 x 5 m) bodů o souřadnicích X, Y, H, kde H reprezentuje nadmořskou výšku ve výškovém referenčním systému Balt po vyrovnání (Bpv) s úplnou střední chybou výšky 0,3 m v odkrytém terénu a 1 m v zalesněném terénu. Model vznikl z dat pořízených metodou leteckého laserového skenování

---

² Pro tuto práci byl využit geografický informační systém ArcGIS od společnosti Esri verze 10.2.

³ <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

⁴ Microsoft Excel je tabulkový procesor od formy Microsoft pro operační systém Microsoft Windows a počítače Macintosh.

⁵ XLSX je koncovka pro soubory vytvořené v programu Excel od roku 2007.

výškopisu území České republiky v letech 2009 až 2013. DMR 4G je určen k analýzám terénních poměrů regionálního charakteru a rozsahu, např. při projektování rozsáhlých dopravních a vodohospodářských záměrů, modelování přírodních jevů apod.”⁶

2.5.2 Využití lidarových snímků

Během terénního průzkumu byly využity i lidarové snímky daných lokalit. Tyto snímky odhalily terénní relikt, které nebyly na povrchu zcela patrné. Některé lokality jsou dnes nepřístupné (např. z důvodu neprostupného křovinného patra) a právě díky lidarovým snímkům mohly být lokality v práci podobněji popsány a poznány. Tyto snímky jsou přístupné online na stránkách Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (ČÚZK). Lidarové snímky jsou součástí příloh, na které je odkazováno z konkrétních kapitol.

2.5.3 Rekonstrukce stavebního vývoje kostela sv. Jakuba většího v Domažlicích v programu SketchUp

3D model kostela sv. Jakuba byl realizována prostřednictvím programu SketchUp⁷. Pro vypracování rekonstrukce stavební podoby byly využity především poznatky získané během archeologického výzkumu, který proběhl v 90. letech. Výzkum odhalil původní základové zdivo svatyně. Zřejmě jediné vyobrazení kostela sv. Jakuba většího a Zvěstování Panny Marie je zachyceno na vedutě města Domažlic z počátku 18. století.

Na základě těchto zdrojů bylo možné vypracovat přibližnou podobu kostela. Jednalo se o jednolodní stavbu s nevýrazně odsazenou apsidou (Obr. 12). Později byla ke kostelu připojena čtvercová sakristie. V období gotiky byl kostel výrazně rozšířen, takže starší stavba sloužila jako presbytář (Obr. 13). Vchod do kostela se nacházel

---

⁶ DMR 4G. *ArcGIS* [online]. 2015 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <https://www.arcgis.com/home/item.html?id=d16a37ff01d94534a31765877721b936>

⁷ Pro tuto práci byl využit CAD software SketchUp ve verzi 6 od společnosti Trimble.

v průčelí stavby na západní straně, ve štítu pak byla dvě jednoduchá okénka. Na vedutě je kostel částečně zakryt druhým kostelem, a tak se lze pouze domnívat, kolik oken bylo do lodi zasazeno. Stavba byla zakončena sedlovou střechou.

2.6 Dějiny bádání

V současné době lze nalézt mnoho publikací věnujících se zaniklým nebo ohroženým církevním památkám a v různém rozsahu pak i zcela zaniklým stavbám. Zmíněny jsou často právě i objekty zrušené za josefínských reforem. Až na několik málo výjimek se však tyto práce věnují spíše stavbám stojícím či alespoň částečně zachovaným. Přesto však lze v současné literatuře nalézt autory, kteří se zcela zaniklým kostelům věnují. V první řadě je třeba uvést publikaci M. Čechury Zaniklé kostely Čech z roku 2012. Jedná se zatím o nejucelenější seznam zaniklých kostelů. Uvedeny jsou nejen kostely stojící, ale i zcela zaniklé. Obsaženo je celé území Čech (Čechura 2012). Podobnému tématu se věnuje rovněž T. Koutek, který svou práci pojímá méně odborně. Monografie je tak velmi dobře srozumitelná pro širokou veřejnost. Autor se věnuje výhradně kostelům zaniklým a zapomenutým, nestojícím stavbám nevěnuje zcela žádnou pozornost (Koutek 2011). Práce M. Valenčíka Ohrožené památky z roku 2006 přináší poměrně obsáhlý souhrn zaniklých kostelů. Zde se ovšem autor věnuje především objektům, které byly odstraněny v poválečném období a za minulého režimu (Valenčík 2006). Zmínky lze nalézt i v jednotlivých článcích (např. Kaigl 2010). Je třeba zmínit i publikační činnost domažlického historika Z. Procházky, který ve svých monografiích, týkajících se měst a obcí a topografických příručkách zmiňuje právě i zaniklé kostely. Pozornost je třeba věnovat i starší literatuře, především pak Soupisu památek od F. Vaňka a K. Hostaše.

3 Josefinismus

Jedním z klíčových období církevních dějin je dozajista období vlády habsburského císaře Josefa II. (Winter 1945, 97). Jedná se o nejsilnější duchovní proud, který není snadné zcela jasně definovat. Jeho základnou je osvícenství⁸, které klade důraz na pozemský, nikoliv jen posmrtný život. Je odmítáno barokní pojetí církve i její samotná autorita. Tvůrcem tohoto směru je H. de Graat, který jako první popřel nadpřirozený původ práva v Bohu. Myšlenky H. de Graata a dalších podobně smýšlejících (např. T. Hobbes, Ch. Thomasius a Ch. Wolfa) začaly již za vlády Marie Terezie pomalu pronikat do rakouských univerzit. Osvícenství ovládlo protestantskou teologii a odtud se dostalo dále do katolických kruhů. K hlavní podstatě patřilo racionalistické a státní právo. V rakouském baroku se pomalu ale jistě začínal projevovat vliv jansenismu⁹ (Kadlec 1987, 149). V 60. letech 18. století se k tomuto náboženskému hnutí přidává febronianismus¹⁰. Součástí těchto náboženských hnutí je sdílení hlavních myšlenek osvícenství (Krček 2013, 9 – 10).

Josef II. byl s tím vším seznámen a postupně tak formoval specifické pojetí státní politiky, kdy má být vše (včetně církve) podřízeno panovníkovi, který slouží především lidu. Hlavním důvodem reformy bylo především získat dohled nad církevní správou a jejím majetkem. Tento sice po staletí zaběhlý systém byl pro stát prodělečný, v kláštorech byly finance využívány pro soukromou potřebu představených, čímž zanikla veškerá morálka i původní účel klášterů, kdy měly sloužit především lidu. Změny se však netýkaly pouze klášterů, ale i obyčejného lidu, kdy bylo zrušeno velké množství svátků a tím došlo ke zvýšení počtu pracovních dní (Burdová 1969, 1; Krček 2013,

---

⁸ Osvícenství je evropský myšlenkový a duchovní proud konce 17. století až počátku 19. století. Důraz byl kladen na rozum (racionalitu), individuální svobodu (toleranci) a autonomní kulturní úsilí (Kadlec 1945, 149).

⁹ Jansenismus je náboženské hnutí za obrodu katolické církve, které vzniklo v 17. století ve Francii. Kritizována je povrchnost náboženského života a mocenské ambice církve. Za hlavního škůdce církve považovali jansenisté jezuity (Hroch 2005, 135; Krček 2013, 9).

¹⁰ Febronianismus je hnutí uvnitř katolické církve projevující se především v 18. století, které bojovalo proti římskému centralismu (Hroch 2005, 96 – 97).

9 – 10). První krůčky v tomto ohledu učinila již Marie Terezie, která ale na rozdíl od svého syna postupovala pomalu a s rozmyslem. Josef II. byl během své samovlády radikální a postup reformem podstatně uspíšil. Vytvořil svou vlastní reformu církve, jejímž úkolem bylo vytvořit reformovanou katolickou církev, která se navrátí k původní křesťanské čistotě. Reformy však nelze vnímat odděleně, naopak velmi úzce spolu souvisely a především v případě církevních a světských změn nelze najít pevnou hranici (Beránek – Beránková 1994, 209; Svoboda 2014, 18 – 19; Winter 1945, 97).

3.1 Počátky josefinismu za vlády Marie Terezie

Marie Terezie vládla v letech 1740 až 1780 a její smýšlení i sympatie k jansenistickému hnutí se formovala již od dětství, kdy byla jansenisty obklopena. Jednalo se o jejího osobního lékaře G. Swietena, biskupa A. Š. Stocka, zpovědníka I. Müllera a právníka K. A. Martiniho. Právě právník Martini, který zcela propadl osvícenskému myšlení, měl velký vliv jako vychovatel synů Marie Terezie Josefa II. a Leopolda II. (Kadlec 1987, 152 – 153; Winter 1945, 25 - 29). Jistou váhu v tomto ohledu měl i vliv matky, která se jako protestantka musela dát na katolickou víru. Všechny tyto události vzbudily v mladé císařovně touhu změnit zažitou podstatu církve a oprostít se od moci římské kurie. V osobní zbožnosti však císařovna zůstala silně ovlivněna dobou baroka (Kadlec 1987, 152 – 153; Svoboda 2014, 18). Odlišný pohled nabízí E. Winter, který Marii Terezii popisuje jako silnou katoličku, jež do poslední chvíle bránila jezuitský řád. Svůj názor opírá o fakt, že Marie Terezie dala na výchovu svého syna Josefa jezuitovi Frantzovi, který byl známým a horlivým odpůrcem učení Janseismu. Přesto, nebo možná i právě proto, se později Josef k jansenistickému učení přiklonil (Winter 1945, 25 - 29).

Počátky její vlády nebyly vůbec snadné. V letech 1740 až 1748 musela habsburská monarchie čelit válce o rakouské dědictví. Proti mladé císařovně se postavily země¹¹, které ještě za života jejího otce, císaře Karla VI. uznaly

---

¹¹ Jednalo se především o Prusko, Bavorsko a Francii.

tzv. pragmatickou sankci¹². Jejím jediným spojencem zůstala Anglie. Země přišla o značnou část území¹³. Tyto války, provázející počátky její vlády, Rakousko finančně velmi vyčerpaly (Kadlec 1987, 152 – 153). Bylo proto potřeba zefektivnit státní politiku a finance pro armádu, která chránila budoucnost habsburské monarchie. Proto především zisk finančních prostředků byl jedním z hlavních důvodů reforem. Pozdější kroky už byly konány pod vlivem jansenismu (Kadlec 1987, 152 – 153; Krček 2013, 13).

V rámci církevních reforem bylo potřeba v první řadě dostat pod kontrolu veškeré klášterní statky. Byl požadován návrat k čistotě a oproštění se od světských statků. Podpora byla vyjádřena biskupům stavícím se proti zakládání dalších klášterů (Krček 2013, 13). Veškerá správa církevního majetku byla v rukou státu, který výhradně mohl církvi schválit koupi statků. V této době byl zakázán odvod financí do zahraničí. V letech 1754 až 1767 zakládání nových klášterů limitoval zákon, tzv. numerus clausus¹⁴. Roku 1767 následovala regulace (numerus fixus) přijímání noviců do klášterů. Přijato smělo být jen tolik nových členů, kolik jich v klášteře zemřelo. Tak bylo zabráněno úniku pracovních sil (Kadlec 152 – 153; Krček 2013, 13; Winter 1945, 117 - 118). Roku 1771 byly zrušeny veškeré klášterní žaláře, neboť podmínky v nich byly údajně velmi kruté. Rovněž souzení zločinců bylo převedeno na světský soud. Dne 20. března 1772 vydala Marie Terezie další nařízení, kdy bylo kněžím zakázáno jakékoliv vedení peněžních záležitostí. Zakázáno bylo čepovat víno a pivo přímo v kláštorech a oděv mnichům a jeptiškám měly zaopatřovat samy kláštery (Winter 1945, 117 – 118). Římem byly tyto změny vnímány velmi negativně, ačkoliv vše probíhalo právně v pořádku. Využito bylo privilegií, která byla habsburské monarchii udělena papežem.

---

¹² Stanovovala nedělitelnost habsburských zemí a nástupnické právo se upravovalo tak, aby byl zachován princip primogenitury mužské (prvorozený syn) či v ženské linii (v případě absence syna). Byl vydán roku 1713 nastupujícím Karlem VI. (Hroch 2005, 251).

¹³ Jednalo se především o Slezsko, které připadlo Prusku. Bylo hospodářsky nejvyspělejší a nejbohatší na obyvatelstvo (Svoboda 2014, 17).

¹⁴ Opatření numerus clausus se týkal omezení počtu nově založených klášterů, aby stát nepřišel o další pracovní síly (Kadlec 152 – 153).

Navenek země působila jako katolická, avšak vliv římské kurie se stále zmenšoval (Svoboda 2014, 19).

Aby bylo dosaženo více pracovních dní, byly omezeny poutě a procesí. Počet církevních svátků byl zredukován na dvacet dva (Kadlec 1987, 152 – 153; Svoboda 2014, 24). Velký vliv na císařovnu měl kancléř V. Kounic, na jehož popud byl zřízen nejvyšší úřad pro církevní záležitosti – Guinta Economale. Do čela byl dosazen F. J. Heinke, doporučený právě Kounicem. V rakouských zemích tak měla církev svobodu pouze nad hlásáním evangelia a kultu, udílení svátostí a vnitřní disciplíny. Tzv. věci smíšené byly náhle v rukou státu. Počínat si nezávisle na římské kurii podpořila i událost, kdy byl papežem Klementem XIII. exkomunikován Ferdinand vévoda parmský - nastávající zeť císařovny. Tato nová vládní opatření zasahovala hluboko do majetku i práv církve. Přišla vlna nařízení a omezení. Žebravé řády již nesměly vybírat almužnu, byl zrušen zpovědní krejcar odváděný zpovědníkovi, omezeno bylo zakládání nových klášterů a zrušeno bylo i právo azylu a inkvizice. Veškeré teologické spisy, modlitební knihy a veškerá náboženská literatura byla podrobena státní cenzuře. Korespondence mezi duchovenstvem a papežem se děla prostřednictvím ministerstva zahraničí (Kadlec 1987, 155). Řeholní slib mohl být složen až po dovršení věku dvaceti čtyř let. Porušení bylo trestáno pokutou ve výši 3000 zlatých. Celkově byla omezena soudní moc klášterů i církve (především ve věcech manželství). Došlo ke zrušení tzv. třetích řádů. Reformní kroky Marie Terezie předcházely nebo podstatně usnadnily následné rušení klášterů za Josefa II. (Krčec 2013, 13).

Tato rozhodnutí už však byla čistě josefínského rázu, nikoliv jen racionalistického. Císařovna, věrná katolickému vyznání, vydávala výnosy proti kacířům a omezení byli i Židé. Protestanti, pokud nepřešli ke karlismu, emigrovali. Nekatolické kostely (především ve Slezsku) pak sloužily jako kasárna. Proti nekatolíkům vedly císařovnu i politické důvody (mnoho nekatolíků komunikovalo s Pruskem). Němečtí protestanté zase projevovali náklonnost Fridrichu II., když násilně roku 1746 vpadl do země. Vznikaly různé sekty, které však nebyly ani katolického ani evangelického

vyznání. Řada omezení neměla proti nekatolíkům příliš reálný dopad, proto tato situace vyústila až k vydání Tolerančního patentu v pozdějších dobách, kdy rostla vlna nepokojů (Kadlec 1987, 156 – 157).

Reformou prošlo i dosavadní školství, které bylo v rukou církevních řádů. Střední a vysoké školy byly nejen v rukou jezuitů, ale i piaristů a paulánů. Nižší školy byly závislé na místních poměrech a v mnoha farních obcích ani neexistovaly nebo byly jejich poměry velmi bídny. V těchto ohledech byl hlavním rádcem císařovny její osobní lékař G. von Swieten. Centrem se stala dvorská studijní komise založena roku 1760. Dosazení sem byli profesori jiných řeholí a zavedeni byli studijní direktori. Byl omezen vliv jezuitů na univerzitách (Kadlec 1987, 157). Jezuitský řád postupně ztrácel vliv i v dalších ohledech. Marie Terezie postupně přestala tento řád podporovat. Zpovědníci na císařském dvoře byli nahrazeni jansenisticky smýšlejícími knězi. Právě rostoucí politický vliv Jezuitů a s ním i jejich sebevědomí a pověst o mocichtivosti je učinili nepopulárními v katolických státech, že je na jejich nátlak papež v roce 1773 zrušil¹⁵. Střední školy pak byly financovány z majetku tohoto zrušeného řádu (Hroch 2005 137; Krček 2013, 13; Svoboda 2014, 22). Jednalo se o tzv. studijní fond. Opuštěné kolejní domy sloužily jako kasárna, nemocnice či sídla úřadu (Beránek – Beránková 1994, 209).

Rovněž bylo třeba budovat formu nižšího školství, čehož se ujal kaplický farář F. Kindermann. Školy byly rozděleny na triviální, hlavní a normální. Školy triviální byly především na vesnicích a kromě němčiny, čtení, psaní a počítání se vyučovaly i ryze praktické věci, jako např. zemědělství či tkalcovství. Péče o tyto školy byla přenesena na vrchnost, která byla často i patrony zdejších kostelů. Hlavní a normální školy byly budovány ve městech. Osnova jejich výuky byla podstatně rozšířena a hlavním vyučovacím jazykem se stala němčina (Kadlec 1987, 157). Normální školy byly financovány fondem normálních škol, který byl zřízen roku 1771 (Beránek – Beránková 1994, 209).

---

¹⁵ Řád byl obnoven v roce 1814, vlivu před jeho zrušením však již nikdy nedosáhl (Hroch 2005 137).

Na školách byla zavedena tzv. pastorální teologie. Duchovní správce měl být formován nejen jako kazatel, ale rovněž i jako učitel a přítel lidu. Kněz neměl jen nazpaměť odříkávat mši, měl přispět k lepšímu porozumění bohoslužeb a přiblížit se lidu. Výuka náboženství se měla na všech školách stát plnohodnotným předmětem. Vyučovacím jazykem byla němčina (Kadlec 1987, 157).

3.2 Josefinismus za samostatné vlády císaře Josefa II. (1780-1790)

Josef II. začal samostatně vládnout až po smrti své matky v roce 1780. Během své samostatné vlády pokračoval v díle Marie Terezie, ovšem tempo reformy podstatně urychlil. Během jejich společné vlády byly vlastní plány Josefa uskutečněny jen částečně nebo vůbec ne. Císařovna přenechala Josefovi rozhodování pouze ve vojenských záležitostech. V ostatních rozhodovala jen ona sama. Touto situací pečlivý a pracovitý Josef velmi trpěl (Beránek – Beránková 1994, 209; Kadlec 1987, 159 – 160; Winter 1945, 100 - 101). Ačkoliv byl Josef vychováván již zmíněným jezuitou P. Frantzem, silným odpůrcem jansenismu, mladý císař se více a více k tomuto myšlení klonil. Jistý vliv měl i Martiny, který jej rovněž vychovával. Svou poměrně krátkou dobu vlády se snažil do poslední chvíle naplnit úsilím o reformu katolické církve (Winter 1945, 99).

Nařízení zadávaná přímo císařem byla uskutečňována prostřednictvím zvláštního úřadu, a to duchovní dvorské komise¹⁶, zřízené roku 1782. Do čela byl dosazen státní rada F. K. Kressl a F. J. Heinkré. Tato komise dávala nařízení biskupům a ti je poté sdělovali nižším orgánům, vikářům a farářům (Beránek – Beránková 1994, 209; Kadlec 1987, 159 – 160).

Ještě za vlády Marie Terezie docházelo k častým náboženským nepokojům. V zemi rovněž žilo mnoho evangelíků, kteří se za katolíky pouze vydávali. Reakcí na tuto situaci bylo vydání Tolerančního patentu, který vešel v platnost dne 13. října 1781.

---

¹⁶ Původně se dělo prostřednictvím církevního oddělení při spojené česko-rakouské kanceláři, která však byla roku 1780 přejmenována na onu dvorskou duchovní komisi při téže kanceláři (Krček 2013, 13).

Neznamenal však rovnoprávnost nekatolických náboženství s katolickým (Kadlec 1987, 160 – 163; Krček 2013, 18; Winter 1945, 178). Privilegované místo ve sféře kultu a církevní správy, zůstalo nadále církvi katolické (Hroch 2005, 319). Nekatolická vyznání byla pouze trpěna, a to pouze ta, která byla obvyklá v sousedních zemích. Z milosti byl tolerován judaismus. Z nutnosti pak tři nekatolická vyznání. Jednalo se o konfesi augsburskou, helvetskou a pravoslavní. Pro tato vyznání byly určeny jisté podmínky a omezení. Protestanté a pravoslavní museli odvádět poplatky za křty, svatby a pohřby katolickému faráři (Kadlec 1987, 160 – 163; Krček 2013, 18; Winter 1945, 178). Povoleno bylo tvořit náboženské obce, které zřizovaly a udržovaly modlitebny a školy, ale pouze tam, kde se na jednom místě nebo v blízkosti vyskytovalo sto nekatolických rodin. Modlitebny však nesměly být navenek podobné kostelu, stavba musela být bez věží, zvonů a nesměla být přístupná z ulice. Bohoslužby, které se zde konaly, pak byly pouze soukromé. Matriky evangelíků byly vedeny katolickými faráři. Určitá pravidla platila i pro smíšená manželství. V případě, že byl otec katolického vyznání, děti tuto víru automaticky přejaly. V opačném případě přijímali katolickou víru pouze synové. Zda obec patří k luterskému či kalvínskému vyznání, rozhodovalo, odkud přišel první pastor. Tato nekatolická vyznání ale jinak omezována nebyla. Evangelíci mohli provozovat jakákoliv řemesla nebo dosáhnout i nejvyšší hodnosti ve vojsku apod. Židé měli plná občanská práva, stejně jako ostatní nekatolíci. Císař se velmi obával odchodu této početné menšiny, což by zemi značně oslabilo, neboť se jednalo o hospodářsky významnou skupinu obyvatelstva. Přestali být odlišováni od ostatních, směli se usazovat mimo ghetta, nemuseli nosit odlišný šat nebo platit dvojnásobné poplatky. Měli rovněž povolený přístup k řemeslům, úřadům a studiím. Dokonce mohli nabývat i šlechtických predikátů. Za neoprávněné byly označeny všechny sekty a tolerováni nebyli ani tzv. náboženští blouznivci (Kadlec 1987, 160 – 163; Krček 2013, 18; Svoboda 2014, 26).

V prvních měsících vlády byly zrušeny veškeré dosavadní komise (vyjímaje censurní komisi vídeňskou). Tato agenda pak byla přidělena guberniu, které oproti

předchozím komisím postupovalo o dost mírněji. Toto uvolnění přispělo zejména českému národnímu obrození (Kadlec 1987, 160 – 163).

3.3 Proces rušení klášterů, náboženských bratrstev, kostelů a kaplí

V kláštorech Josef II. spatřoval mrtvý lidský kapitál, neužitečnou instituci, která byla škodlivá nejen státu a obyvatelstvu, ale i samotné církvi. Vycházel přitom z osvícenské myšlenky užitečnosti (Kadlec 1987, 162 – 164; Winter 1945, 117). Za vlády Ferdinanda II. bylo založeno velké množství mnohdy nadbytečných klášterů. Tímto mohutným budováním mělo být zvýrazněno vítězství katolické církve. Členové klášterů si chtěli dobře žít a postupně se tak vytrácel původní účel klášterů i řádů. V kláštorech se hodovalo, pilo, konaly hlučné plesy a jen málokteré se věnovaly prospěšným činnostem. Stejně tak žebravé řády si žily v blahobytu, neboť vyžebrou almužnu si směly ponechávat a následně s ní obchodovat (Winter 1945, 113 – 123).

Kláštery podléhaly zahraničním představeným a nebylo tak možné nad nimi uplatňovat státní svrchovanost. Rovněž veškeré jejich jmění putovalo do ciziny (Kadlec 1987, 162 – 164). Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, tak počátky klášterní reformy započaly již za Marie Terezie. S nástupem samostatné vlády císaře Josefa II. však byla nařízení zpřísněna (Winter 1945, 117). V roce 1781 byla zrušena závislost domácích klášterů na zahraničních představených i kláštorech. Dekretem ze dne 24. března 1781 byly zakázány jakékoliv církevní styky se zahraničím. Všichni zahraniční členové řádů museli klášter opustit a představeným se rovněž nemohl stát nikdo ze zahraničí. Rovněž bylo zakázáno přijímat nové členy do klášterů (Kadlec 1987, 162 – 164; Krček 2013, 13 - 15).

Reformní politika Josefa II. byla realizována skrze speciální komisi. Dne 29. listopadu 1781 přikázal císař dvorské kanceláři, aby ve všech dědičných zemích habsburské monarchie sestavila zvláštní komisi. Tato komise pak měla pořádit seznam všech klášterů, které se nevěnují prospěšné či charitativní činnosti (vyučování, péče

o nemocné apod.) a jsou tudíž nepotřebné. Jejich majetek pak měl být sekularizován a využit ve prospěch náboženství a lásky k bližnímu. Dne 31. srpna 1782 byla komise pro rušení klášterů zrušena (Kadlec 1987, 162 - 164; Krček 2013, 13 - 15). Její agendu pak převzala Duchovní komise¹⁷, která obstarávala i další církevně – správní záležitosti. Instrukce duchovní komise byly přesně vytyčeny dvorským dekretem. Jejím hlavním úkolem bylo dokončit likvidaci zrušených klášterů, zajištění jejich majetku a rovněž zakládání nových far. Dále měla např. řešit penzijní zajištění duchovních ze zrušených klášterů, obsazovat nové fary a kaplanství, dohlížet nad pronájmy církevních statků, rozdělovat a zřizovat biskupství nebo dohlížet na dodržování církevního řádu. Komise se scházela jednou za týden. Její rozhodnutí bylo vždy závislé na guberniu a postupně byly její kompetence neustále omezovány. Nekatolické záležitosti vyřizovalo pouze gubernium. Zasedací protokoly byly i s poznámkami gubernia zasílány přímo dvoru (Burdová 1969, 1 – 3).

Rušení klášterů, které trvalo po celou dobu vlády Josefa II., bylo započato vydáním dekretu dnem 12. ledna 1782. Ten obsahoval univerzální instrukce, které byly často upravovány a upřesňovány. Od počátku ale sloužil jako předpis definující mechanismus rušení i zacházení s drahými předměty (Winter 1945, 113 – 123). Tato tzv. první vlna rušení klášterů byla motivovaná reformním úsilím, touhou po změně poměrů v klášterních institucích. Druhá vlna, která započala roku 1785 a během níž bylo zrušeno nejvíce klášterů, už byla soustředěna na kláštery s nejvyšším jměním, neboť finance byly potřeba na rekonstrukci farních sítí v rakouských zemích. Prodej řeholních domů i dalších majetků vynesl až 60 miliónů rýnských zlatých (Krček 2013, 13 – 15, 21; Svoboda 2014, 26 - 27). Během tohoto roku bylo zrušeno dvacet tři klášterů na území Čech. Proto byl dne 29. září 1785 vydán dekret, který nedoporučoval další hromadné rušení klášterů. Rovněž nesměli být přijímáni noví členové, aby bylo místo

---

¹⁷ Když byl splněn její hlavní úkol, tedy rušení klášterů, byla dne 30. dubna 1805 zrušena dvorským dekretem. Ostatní agendu na sebe převzalo gubernium (Burdová 1969, 3).

pro řeholníky zrušených klášterů. Postupem času se tak počet rušených klášterů snižoval (Beránek – Beránková 1994, 215).

Nyní je potřeba přiblížit si proces, jakým byly kláštery rušeny. Do každého kláštera, který byl označen jako nepotřebný, byla vyslána komise. Jejími členy byli úředníci v čele s krajským hejtmanem příslušného kraje. Komise měla za úkol seznámit shromážděné členy s císařským rozhodnutím o zrušení. Představení kláštera spolu s osobami, jež se podílely na správě klášterního majetku, předali klíče od pokladen, archivů a zásobáren. Poté podepsali prohlášení o odevzdání a přiznání veškerého movitého i nemovitého majetku kláštera. Před Bohem se doznali, že nic nezamlčeli a nic si z klášterního jmění neponechali. Vše, co nebylo nezbytné pro denní potřebu, se zapečetilo. Řeholníci pak dostali pětiměsíční lhůtu na opuštění kláštera. Kněžím a řeholníkům byla vyměřena roční penze od 150 do 300 zlatých ročně. Do té doby jim stravu i oděv zaopatřovala dvorská komora. Ve zrušených kláštorech směli zůstat jen staří a těžce nemocní řeholníci (Beránek – Beránková 1994, 209 - 213; Krček 2013, 21 – 22). Komise, provádějící inventarizaci majetku, byla povinna zapsat vše od klášterních financí až po pozemky. Sepsáno bylo i vybavení cel, které si řeholníci mohli posléze odnést s sebou. Pořízený inventář byl odevzdán světskému úředníkovi kláštera. Inventáře byly vedeny ve dvojnásobném provedení. Jeden exemplář byl uchován u zemského gubernia a druhý byl odevzdán zemské komoře (Beránek – Beránková 1994, 211). Klášterní a kostelní vybavení, jako bohoslužebné náčiní, obrazy, nábytek nebo kuchyňské nádobí, bylo v dražbách přímo na místě (často pod cenou), prodáno. Pouze vzácné předměty byly přemístěny do blízkých kostelů (Krček 2013, 23). Knihy a rukopisy byly odevzdány univerzitní knihovně v Praze a Olomouci. Některé spisy však byly rozprodány nebo rozkradeny (Kadlec 1987, 162 - 164). Klášterní budovy byly posléze využívány jako kasárna, skladiště nebo školy či sídla úřadů. Některé se staly sídlem nových far. Klášterní kostely se pak mohly stát farními či filiálními kostely. Tam, kde budovy nenašly uplatnění, byly zbourány (Krček 2013, 23 – 24).

Ze jmění zrušených klášterů byl zřízen tzv. nadační fond¹⁸, který byl využíván jen pro církevní účely, především pak pro výstavbu nové farní správy. Pro přijímání movitého i nemovitého majetku byli ustanoveni zvláštní komisaři. Někteří s majetkem, zvláště pak umělecky cenným, nenakládali podle předpisů, a tak značná část těchto kulturních hodnot vzala za své (Kadlec 1987, 162 – 164; Winter 1945, 113 - 123). Odlišný byl přístup duchovních. Někteří byli pro zrušení kláštera a dokonce o to císaře sami žádali. Zrušení bylo údajně lepším řešením, než v tomto stavu nadále zůstat. Rovněž brali v potaz nová nařízení, která je mohla značně omezovat. Jiní v rušení viděli konec světa. Pravdou je, že mnoho klášterů se reformovat nechtělo. Nařízení byla brána jen jako nutné zlo nikoliv pokus o nápravu (Winter 1945, 113 – 123).

S rušením klášterů souviselo i rušení náboženských bratrstev a literátských sborů. Při každém významnějším farním kostele fungovala bratrstva věnující se charitativní činnosti. Ta však byla zrušena a nahrazena jediným Všeobecným bratrstvem křesťanské lásky. To se však nesetkalo s valným ohlasem a v mnoha farnostech tak ani nevzniklo. Z jmění zrušených náboženských bratrstev byl pak vytvořen rovněž fond chudinský a nadační, který měl sloužit humanitním a sociálním účelům (Kadlec 1987, 164 – 165; Krček 2013, 19). Z jejich jmění tak byly budovány sirotčince, ústavy pro choromyslné či svobodné matky. Zaopatřeny měly být školní potřeby pro chudé děti. Touto charitativní činností se císař pokoušel navázat na rané období křesťanství, kde podstatou církve bylo pomáhat bližnímu (Winter 1945, 182 – 189). Stejně tak byly rušeny i údajně přebytečné kostely a kaple, které byly někdy velmi starobylé. Jejich budovy pak byly využity např. k vojenským nebo úředním účelům. Výnosy mešních nadací pak byly opět vloženy do náboženského fondu (Kadlec 1987, 162 – 164; Svoboda 2014, 27).

Dnem 12. ledna 1782 byl zcela zakázán poustevnický život. Byl proveden soupis všech poustevníků a všichni byli poté předvoláni k vrchnostenským úřadům. Zde jim pak za přítomnosti faráře byl sdělen jejich další osud. Poustevníci museli odložit svá

---

¹⁸ Existovalo více fondů podle jednotlivých zemí (Kadlec 1987, 162 - 164).

roucha i se zbavit typických vousů. Do 14 dnů pak byli povinni poustevnu opustit. Poustevníci se mohli posléze žít jako kostelníci nebo učitelé. V takovém případě mohli v původní poustevně zůstat a příjmy z nadací pobírat až do své smrti (Beránek – Beránková 1994, 214; Rožmberský – Krčmář 2014, 17 – 18).

3.4 Reorganizace farní sítě

Aby mohla církev správně fungovat, bylo potřeba ji reorganizovat. O přeměnu církevní správy se pokoušeli (často neúspěšně) již Josefovi předchůdci. Již za vlády Marie Terezie byla jižní část olomouckého biskupství prohlášena za samostatné biskupství se sídlem v Brně. Olomouc byla následně povýšena na arcibiskupství. V roce 1785 byl od pražské arcidiecéze oddělen tábořský, písecký a klatovský kraj. Pražská arcidiecéze byla zmenšena i úpravou litoměřického a královéhradeckého biskupství (Kadlec 1987, 165 - 167). Roku 1784 bylo v Českých Budějovicích zřízeno nové biskupství, které o rok později vstoupilo v plnou platnost. Kromě náboženského fondu bylo nové biskupství financováno a místní piaristickou kolejí. Pokusy o zřízení biskupství v Plzni a Klatovech však skončily neúspěšně (Krček 2013, 15). Mnoho farností v jihozápadním pohraničí Čech a v okrese Cheb spadalo pod diecézi v Řeznu. Záměr připojit tyto farnosti k Čechám se nezdařil. Řezenský biskup alespoň propůjčil chebskému děkanovi zvláštní postavení, a to správu farností v pohraničí (Kadlec 1987, 165 - 167).

Roku 1782 byla zahájena rekonstrukce farní sítě, neboť počet farností neodpovídal počtu duší. Farář měl znát osobně všechny své „ovečky“ a to právě kvůli rozsáhlým farnostem nebylo možné. Farníci rovněž často nepravidelně navštěvovali bohoslužby. Do této doby byly nové farnosti zakládány jen zřídka. Proto bylo dne 16. ledna 1782 císařem nařízeno biskupům, aby mu oznámili, na kterých místech je nutné zřídit nové fary a lokálie. Následně byl krajskými úřady zjištěn počet duší a farností v krajích a vydána pravidla pro zakládání far. Byly to především oblasti, kde cestu na bohoslužby ztěžovaly přírodní podmínky (vodní toky, pohoří) a tam, kde byla

v zimních obdobích těžko schůdná cesta. Dále tam, kde od sebe jednotlivé fary byly vzdáleny více jak hodinu cesty a tam, kde má obec více než 700 obyvatel. V obcích, kde byl dříve farní kostel, byl nyní obnoven. Nové farnosti bylo nutné zřídit i v případě, že farář musel na bohoslužbu docházet přes cizí farnost (Winter 1994, 134). Během budování nové farní sítě byly využity nejen prostředky náboženského fondu, ale i šlechtických patronů a klášterů. Z tohoto fondu byl dále vyplácen farářům plat, který byl určen 600 zlatých ročně (Kadlec 1987, 165 – 167; Winter 1945, 134).

Během Josefovi vlády bylo založeno nejméně pět far ročně. V průměru to pak bylo až padesát nových farností za rok (Svoboda 2014, 27; Winter 1945, 135). V Čechách bylo založeno 250 nových farností a na Moravě 300. Zřizování nových farností se velmi osvědčilo. Nově zbudovaný farní systém sloužil nejen církvi, ale i státu a duchovenstvo bylo hmotně zajištěno. Tato farní síť se téměř beze změny dochovala až do dnešní doby¹⁹. Právě zakládání farností a především pak biskupství je typickou ukázkou panovnického absolutismu²⁰ (Beránek – Beránková 1994, 216; Kadlec 1987, 165 – 167; Svoboda 2014, 27). Proměna farní sítě byla tak tou nejvýraznější změnou sakrální krajiny od dokončení christianizace ve 13. století (Čechura 2012, 11).

Reorganizace církevní správy nezahrnovala pouze zakládání nových far a lokálií, např. farářům přikládal císař hluboký význam. Považoval je za dobré pastýře neboli pastor bonus. Základními rysy josefínského faráře měly být píle a střídmost. Kromě zajišťování důstojné bohoslužby, kázání a vyučování náboženství měl být i opatrovatelem sirotků, chudých a nemocných. Byl rovněž hlasatelem státu a dohlížel na všeobecné blaho obce (Krček 2013, 16; Winter 1945, 123 – 135). Samotným císařem bylo navrženo, jak má být připravováno a následně prováděno kázání v rámci bohoslužeb. Především se mělo vycházet z evangelia. Vyložena měla být křesťanská nauka a její využití v praktickém životě. Zakázány byly jakékoliv dvojmysly a narážky

---

¹⁹ Pouze období komunismu ji nedostatkem duchovenstva a neobsazováním far značně zasáhl (Beránek – Beránková 1994, 216).

²⁰ Nová biskupství nebyla do té doby zakládána z důvodu malé snahy církve (Svoboda 2014, 27).

na zákonodárství a státní zřízení. Kázání měla být upravena v duchu osvícenství. Všechna svá kázání pak musel zanést do knihy. Na venkově mělo být kázání vedeno formou přátelského rozhovoru. Farář plnil jak liturgické povinnosti, tak i zodpovídal otázky týkající se např. hospodářství a zemědělství. Byl tak duchovním správcem pro potřeby státu (Krček 2013, 16; Winter 1945, 127 - 128). Povinnosti občanů k bohoslužbám byly rovněž pevně ustanoveny. Jestli se někdo nemohl dostavit na nedělní bohoslužbu dopoledne, musel se zúčastnit alespoň odpolední křesťanské nauky (Winter 1945, 127 – 128). Po duchovní stránce byli faráři pod dozorem vikářů, po stránce státních orgánů pod dozorem krajských úřadů. Farý tak byly stále nejnižší jednotkou duchovní správy (Kadlec 1987, 165 - 167).

Protože měli faráři vychovávat lid v duchu státního osvícenství, bylo potřeba vychovat novou generaci kněží, kteří budou ctít ideály josefinismu v církevním i náboženském ohledu. Mnoho kněží vstupovalo do svého stavu bez jakékoliv přípravy. Studium církevního práva měli být budoucí kněží poučeni o skutečné povaze a rozsahu duchovní a světské moci a o hranici světské pravomoci v církevních záležitostech. Měli být oddanými služebníky státu, vychovanými ke křesťanské toleranci a lásce k bližnímu svému. V roce 1783 byly zrušeny dosavadní kněžské semináře, neboť neplnily výše zmíněné požadavky. Zrušeno bylo rovněž teologické a filozofické studium při kláštorech. V sídlech univerzit byly zřízeny generální semináře, které vedli státem jmenovaní rektori. Vrchní dozor měli předsedové zemských duchovních komisí (Kadlec 1987, 167 – 168; Krček 2013, 17 - 18). Veškerá opatření pak vedl opat F. S. Rautensrauch. Dne 30. března 1783 bylo vydáno nařízení ke zřízení generálních seminářů. Ty se měly stát společným učilištěm pro všechny budoucí světské kněze i učitele náboženství. Duchovní vzdělávání, kromě výuky katechismu, kázání (probíhalo pouze v mateřském jazyce) a kostelního zpěvu, obsahovalo i čtení knih jansenistických spisovatelů. Veškeré barokní projevy byly zakázány (Winter 1945, 135 –165). U nás byly generální semináře zřízeny v Praze v Klimentinu, kde byl do čela dosazen kněz A. Zippe a v Olomouci při zrušeném hradištském klášteře, kam byl jmenován J. Dobrovský. Profesori byli kněží ovlivnění jansenismem, febronianismem a racionalismem. Naopak

pravomoc biskupů byla v tomto ohledu jen velmi malá (Kadlec 1987, 167 – 168; Krček 2013, 17 - 18). Původně šestileté studium bylo zkráceno na pět let. Po jeho ukončení měli budoucí kněží strávit půl roku v tzv. kněžském domě v diecézi daného biskupa, aby došlo k lepšímu vzájemnému poznání (Winter 1945, 154).

Vychované duchovenstvo však bylo skutečně světské a stalo se prostředkem mezi státem a lidem. To vzbudilo vlnu nepokojů především v řadách biskupů, kteří si přáli, aby nový klérus byl veden k větší zbožnosti (Kadlec 1987, 167 - 168). Postupně však počet studentů klesal a semináře tak byly roku 1790 zrušeny (Krček 2013, 18).

3.5 Stav farní sítě ve sledovaném území

3.5.1 Vývoj farní sítě

Na území dnešního okresu Domažlice se od počátku 13. století rozkládalo Horšovskotýnské arcijáhenství. Kromě jmenovaného okresu toto arcijáhenství zabíralo i část dnešního okresu Klatovy, Tachov, Plzeň sever a Plzeň jih (Kaigl 2015, 7). Ve druhé polovině 14. století v horšovském arcijáhenství působilo čtyřiceti osmi farních kostelů a tři samostatné kaple. Tento stav se ustálil již někdy kolem roku 1300 nebo během první třetiny 14. století. V letech 1384 – 1385 spravovalo padesát dva plebanií: Domažlice – město a okolní vesnice (12. století), Holýšov (1352), Kdyně (1354), Bukovec (1355), Semněvice (1356), Újezd u Svatého Kříže, Osvračín, Loučim, Hostouň (1357), Stanětice (1358), Hora sv. Václava (1359), Křakov, Mutěnin (1360), Mělnice (1370), Lstění (1382), Miřkov (1384), Koloveč, Blížejov (1384), (Kaigl 2015, 8-9; Kokaisl – Kokaislová 2009, 5 – 6).

Během husitských revolucí měli katolíci na Domažlicku své zázemí především v Horšovském Týně, zatímco kališníci se soustředili v Domažlicích. Na předhusitských farnostech vznikly ve druhé polovině 16. století utrakvistické fary. Po nástupu Habsburků na český trůn byly některé fary přeměněny na luteránské (Hostouň, Kdyně, Meclov, Mělnice, Třebnice, Újezd u Svatého Kříže, Železná). Tyto fary se později opět

staly katolickými farnostmi (Kokaisl – Kokaislová 2009, 5 – 6). V roce 1631 kardinál Harrach zrušil dělení pražské arcidiecéze na arcijáhenství a děkanství (zaniklo rovněž označení plebánie). Nově se začalo používat rozdělení na vikariáty a fary, které se používá dodnes. Pojem děkanství a stejně tak titul děkanů zůstal zachován jako neoficiální označení významnějších far a správců těchto farností. V plzeňském kraji se v letech 1694 – 1710 nacházely celkem čtyři vikariáty: plzeňský, domažlický, klatovský a plánský (tachovský). V letech 1694 – 1706 byl vikariát jmenován jako domažlický, v letech 1709 – 1710 pak horšovskotýnský. Roku 1709 se zde nacházelo jediné arcijáhenství, děkanství, dvacet tři far (i s klášteřem Pivoň) a dvanáct filiálek (Kokaisl – Kokaislová 2009, 5 – 6; Podlaha 1917, 47, 52).

3.5.2 Reorganizace farní sítě

O tom, jak vypadala farní síť v okrese Domažlice před zahájením reformy, nejlépe vypovídají záznamy v Tereziánském katastru z roku 1757. Nacházelo se zde celkem dvacet far, sedm filiálních kostelů a několik samostatných kaplí. V Horšovském Týně se nacházel arciděkanství kostel sv. Apolináře a kapucínský klášter. V Domažlicích děkanství kostel Narození Panny Marie a klášter augustiniánů. Třetí klášter se nacházel v Pivoni a byl rovněž pod správnou řádu augustiniánů (Obr. 1) (Burdová 1975, 218 - 241).

Rozhodnutím císaře Josefa II. bylo zrušeno sedm filiálních kostelů, dvě kaple a kláštery v Horšovském Týně a Pivoni. Rušení nadbytečných kostelů a kaplí měla na starosti (stejně jako v případě klášterů) duchovní komise. Veškeré spisy týkající se procesu rušení a inventáře kostelů a kaplí jsou uloženy v Národním archivu v Praze ve fondech Českého gubernia-publika a duchovní komise. Pro klatovský kraj, pod který spadala i oblast Domažlicka, byl soupis zrušených kostelů sepsán v roce 1787. Mělo by se jednat o kostely zrušené v letech 1786 – 1793²¹. Na listině je vždy uvedeno

---

²¹ Uvedeny jsou všechny kostely dokumentované v této práci. Chybí pouze poutní kostel sv. Barbory u obce Všekary a kostel sv. Jana Křtitele u Maxova. Proč tomu tak je se nepodařilo zjistit.

dominium, vikariát, jméno obce a název kostela. Tyto kostely spadaly pod správu tzv. horšovskotýnského vikariátu. Soupis kostelního vybavení u rušených kostelů byl pořízen v roce 1793. Uvedeno je vždy jméno kostela, město, kde se nachází, vyjmenováno je vybavení kostela a celková suma majetku. Většina těchto kostelů byla vybavena jen velmi chudě (NA, ČG Publ. inv. č. 2260, sign. 146/471 – 473, kart. 2844 - 2845). Právě tyto soupisy jsou často tím jediným, co nám po zrušených kostelech zůstalo, neboť většina z nich dnes již neexistuje.

Ze jmění zrušených staveb byly vystavěny nové fary a lokálie. V případě okresu Domažlice byly nové farnosti a lokálie zřizovány především při hranici s Bavorskem. Často docházelo k obnovení dřívějších far či byl využit klášterní chrám jako farní kostel²² (Lang 1900, 85). Během reforem bylo založeno pět nových far a jedenáct lokálií. Nové fary byly zřízeny v obci Bělá nad Radbuzou, Stanětice, Mrákov, Nemanice, Lučina a při klášterním kostele v Pivoni. Nové lokálie byly založeny v obcích Slavíkovice, Srby, Rybník, Osvračín, Lštění, Milavče, Pocínovice, Trhanov, Maxov, Pleš a Folmava (Lang 1900, 85; Müllner Nepomuk 1805, 293). Konečný stav farní sítě ve sledované oblasti byl tedy dvacet pět farností, sedm filiálních kostelů a jedenáct nových lokálií. Zachován zůstal pouze jeden klášter, a to ve městě Domažlice (Obr. 2 – 3).

Kostely vystavěné za Josefa II. však byly posléze odstraněny během komunistického režimu²³. Rovněž byli pronásledováni a šikanováni ti, kteří se takové památky snažili chránit. V této době tak dochází asi k největšímu nárůstu devastace sakrálních staveb. Ty jsou ještě dnes jen pomalu a s velkými obtížemi opravovány často soukromými spolky²⁴ (Valenčík 2006, 6).

---

²² Zrušený klášter v Pivoni po svém zrušení sloužil jako samostatná farnost (Lang 1900, 85).

²³ Např. kostel sv. Jiří v obci Lučina, kostel Panny Marie Pomocné v Pleši nebo kostel sv. Anny v obci Rybník (Krčmář – Procházka – Soukup 2004, 12, 20, 24)

²⁴ Např. klášter v Pivoni, kostel sv. Barbory u Všekar.

3.6 Reformní zásahy do duchovního života

Budování nové farní sítě i nové pojetí osoby faráře, jako dobrého pastýře lidu, významně přispělo k disciplinaci katolického obyvatelstva. Kromě radikálních zásahů, jakým bylo rušení klášterů, bylo učiněno i mnoho nařízení a zákazů v běžném duchovním životě. Tyto předpisy směřovaly k potlačení emocionálního a mystického záměru barokní zbožnosti. Nastal příklon ke střídmé zbožnosti, která byla orientovaná jen na běžné potřeby praktického života (Krček 2013, 18 -20). Víra v zázračné a vzájemné prostoupení sakrálního života, které se projevovalo především umělecky, bylo nahrazeno chladným rozumem (Royt 1994, 194).

V roce 1784 bylo církvi odejmuto právo soudit manželské spory. Hřbitovy měly být přesunuty mimo města a obce²⁵ a bylo zakázáno pohřbívat v kostelech. Těla mrtvých měla být při pohřbívání zasypána vápnem. Tato nařízení měla zřejmě jen praktický – hygienický důvod. V roce 1786 však přišla vlna nařízení a zákazů, které J. Kadlec a další autoři, nazývají germanizačními cíli (Kadlec 1987, 168-169; Beránek - Beránková 1994, 217-218). V této době bylo nařízeno konat církevní a bohoslužebné úkony v českém i německém jazyce. Byly zakázány poutě na významná církevní místa (např. Svatá Hora). Právě zákaz poutí je brán jako vyložený projev nenávisti k českému národu, neboť právě poutě byly tradičním projevem českého kulturního života (Kadlec 1987, 168 - 169).

Další reformy se týkaly všech úkonů typických pro barokní pojetí náboženství (Krček 2013, 19). Omezení se dočkala procesí. Dovoleno bylo pouze procesí Božího těla a procesí na sv. Marka. Během nich nesměly být nošeny korouhve a sochy svatých a procesí se musela obejít bez hudby. Bylo zakázáno konání bohoslužeb před obrazy a sochami mimo kostel. Noční bohoslužby byly zrušeny (Kadlec 1987, 168 – 169; Winter 1945, 128 - 129). Byl potlačován kult Panny Marie i dalších světců (Krček 2013, 20). Snížen byl i počet svátků, aby se tak zvýšil počet pracovních dní (Kadlec 1987,

---

²⁵ Na venkově se tento proces protáhl až na několik desítek let (Krček 2013, 20).

168 - 169). Posvícení byla povolena jen každou třetí říjnovou neděli (Winter 1945, 129). Kostely v této době měly být prosté budovy s holými stěnami. Odstraněno mělo být vše, co by odvádělo pozornost při bohoslužbách. Středobodem kostela byl hlavní oltář, který zdobil mohutný kříž a jedině tento oltář mohl být osvětlen. Boční oltáře byly odsunuty do pozadí nebo zcela odstraněny (Winter 1945, 127 - 129). Duchovní komise stanovila pro mši dobu trvání (půl hodiny), druh hudby i zpěvu a dokonce povolený počet hořících svící. Zakázáno bylo žehnat chléb, víno, vodu i svíce. Zkrátka zákaz se vztahoval na vše, v čem byla spatřována pověra (Kadlec 1987, 168 – 169, Krček 2013, 20).

Některá nařízení se vzhledem k vlnám nevole, jaké vzbudila, neujala. Jedním takovým je jistě pohřbívání v plátěných pytlích, kterým chtěl císař podpořit tkalcovství a zároveň snížit spotřebu dřeva. Každá farnost měla mít pouze jednu rakev, ve které byl nebožtík odnesen na hřbitov a z ní v plátěném pouzdře uložen do hrobu. Císař následně své nařízení zrušil (Kadlec 1987, 169).

3.7 Shrnutí

Některá opatření Josefa II. byla odvolána již za vlády jeho bratra Leopolda II. (1790 – 1792). Jednalo se především o zrušení generálních seminářů nebo zastavení rušení některých klášterů. Povoleno bylo opět kontakt klášterů s cizinou a zakládání vzdělávacích a výchovných ústavů. Již zrušené kláštery se své obnovy však nedočkaly, ačkoliv se o to mnozí bývalí opati pokoušeli. Ovšem josefinismus byl poměrně hluboce zakořeněn a většina nařízení zůstávala v plné platnosti (Kadlec 1987, 170; Krček 2013, 21). Naopak některá barokní pojetí zbožnosti na venkově přetrvávala až do 19. století. Tento jev je nazýván „baroko po baroku“. Docházelo k obnově konání poutí a procesí na významná místa, byl obnoven kult světců a některých zrušených kostelů a kaplí. Opět byly umísťovány sochy a litinové kříže na křižovatky cest (Krček 2013, 20).

Z našeho pohledu způsobily reformy poměrně velké hmotné a kulturní škody. Některé významné kláštery založené českými panovníky byly zbourány a dnes jsou

pomalu z trosek obnovovány²⁶. Mnoho vzácných předmětů a spisů bylo rovněž rozprodáno. Některé úřady může omlouvat nevědomost, u jiných se však jednalo o pouhou touhu po kořisti či symbolické zničení všeho starého, které mělo být nahrazeno novým. Kromě těchto hmotných ztrát však reformy znamenaly i hluboký zásah do života mnohých členů řádů i studentů v klášterech (Beránek – Beránková 1994, 218; Krček 2013, 24).

V porovnání s ostatními zeměmi však změny učiněné Josefem II. nebyly nijak drastické. Ačkoliv bylo mnoho klášterů zrušeno, institut řeholního života zůstal zachován a jejich majetek byl použit na podporu církevní správy. Církev byla nadále zachována jako potřebná instituce, ačkoliv byla podřízena státu. Zvýšenou aktivitu církevních řádů lze opět pozorovat během druhé poloviny 19. století, kdy se rozvíjejí především ženské řády orientující se na charitativní a vzdělávací činnost (Krček 2013, 21).

---

²⁶ Např. klášter sázavský, kladrubský, plaský nebo zbraslavský (Kadlec 1987, 162 – 164) nebo augustiniánský klášter v Pivoni (okr. Domažlice).

4 Zrušené kostely

4.1 Rušení a zanikání kostelů

Císařským rozhodnutím byly rušeny zejména nevyužívané a pustnouce kostely či kaple. Často se v blízkosti nacházely dva kostely, z nichž zrušen byl ten méně výnosný²⁷ nebo nadbytečný²⁸. Stav objektů před zrušením je zaznamenán v Tereziánském katastru (Burdová 1970). Mnoho kostelů se nacházelo v odlehlých oblastech, a tak nebylo divu, že obyvatelé vsí pro mši volili kostel, ke kterému byla cesta fyzicky méně náročná. Se stejným problémem se pak setkávali i faráři, kteří měli často na starosti více farností a některé bohoslužby tak nemohli vykonávat pravidelně. Princip rušení lze spatřovat i v potlačování kultu některých světců, zejména pak kultu Panny Marie²⁹. Rušení se nevyhnuly ani v té době oblíbené poutní kostely. Výnosem císaře byly rušeny poutě i procesí, a tak byly rušeny i tyto kostelíky či kaple³⁰. Úplná demolice kostelů však nikdy nebyla bez náhrady (Valenčík 2006, 5).

Po zrušení a odsvěcení rozhodoval o dalším osudu kostela nový majitel, který jej získal ve veřejné dražbě. Církevní objekty byly často zbourány a využity na výstavbu nových domů. Některé však byly ponechány a upraveny jako obytné domy, stodoly či sklady. V některých případech pak lze dodnes nalézt původní stavební prvky. Rozhodující je však rozsah přestaveb kostelů. Po kostelech, které byly rozbořeny, nám v případě okresu Domažlic mnoho nezbylo³¹. Jen stěží lze nalézt jakékoliv pozůstatky staveb v terénu. Kromě důsledků lidské činnosti (zemědělství, nová zástavba) mají rozhodující dopad na zachování i klimatické a přírodní vlivy.

---

²⁷ Např. kostel sv. Václava v Úboči

²⁸ Např. kostel sv. Jakuba Většího v Domažlicích

²⁹ Zrušena byla kaple Panny Marie Klatovské v Českém lese i kaple Panny Marie loretánské v Horšovském Týně.

³⁰ Poutní kostel sv. Vavřince u Domažlic a kostel sv. Barbory u Všekar

³¹ Kostel sv. Jiří u Poběžovic, kostel sv. Jana Křtitele u Maxova, kostel sv. Jakuba v Domažlicích

4.2 Domažlice

Nejstarší zmínka o celní osadě Domažlice („Domasilice“) pochází z roku 993 (CDB I., č. 375, 349). V donaci českého knížete Boleslava II. je uváděna v souvislosti s Břevnovským klášteřem, jemuž připadá podíl cla vybraného v Domažlicích. Ačkoliv se dochoval pouze opis této listiny z druhé poloviny 13. století, zmíněný zápis to nezpochybňuje, neboť vybírání cel ve druhé polovině 10. století je prokázáno (Procházka 2014, 9). Stejně jako jiná města i Domažlice ležely poblíž hlavní obchodní stezky a staly se tak jakousi zemskou celnicí. V každém takovém areálu mělo být kromě rezidenčních sídel přítomno i tržiště a sakrální stavba. Kromě možnosti uschování cenností či financí v kostele měla církevní stavba v místech přechodu hranice i symbolickou úlohu. Příchozím cizincům kostel jasně signalizoval, že vstupují do křesťanské země. Církevní stavba rovněž nesloužila jen místní komunitě ale i obchodníkům a diplomatům z cizích (převážně západních) zemí. Podobnou funkci mohl plnit i zaniklý kostel sv. Jakuba v Domažlicích (Břicháček – Čechura 2011, 147 – 148). Další písemná zmínka k celní osadě Domažlice se vztahuje k létům 1037 – 1055, kdy kníže Břetislav I. daroval část celního výnosu klášteřu v Ostrově u Davle (CDB I., č. 86, 94).

V 60. letech 13. století bylo Přemyslem Otakarem II. založeno královské město Domažlice. Kromě kostela sv. Jakuba většího již zřejmě existoval i kostel Narození Panny Marie. Výslovně doloženy jsou obě stavby v roce 1265, kdy Přemysl Otakar II. postoupil klášteřu v Ostrově u Davle obě stavby (Kuča 1996, 742). V roce 1355 je kostel Narození Panny Marie zmiňován již jako zchátralý. Bohoslužby proto musely být odtud přeneseny do kostela sv. Jakuba, který po celou dobu oprav děkanského kostela sloužil jako farní (Vaněk - Hostaš 1899, 14 – 50). V první polovině 14. století byl v těsné blízkosti kostela sv. Jakuba většího vystavěn další kostel – Zvěstování Panny Marie. Bohoslužby se přemístily do větší stavby a starší kostel sloužil jako hřbitovní (Kuča 1996, 743 - 744). Oba kostelíky byly postaveny na Dolejším předměstí a obklopeny hřbitovem (kostel Nanebevzetí Panny Marie přetrval dodnes). Právě zde se v raném

středověku rozkládala trhov^á ves – předchůdce města Domažlice (Procházka 2001, 45). Během 17. a 18. století však mnoho vsí získalo vlastní farnosti a pod správu kostela sv. Jakuba tak spadaly pouze Bořice, Havlovice, Nevolice, Petrovice, Stráž a Spáňov. V areálu tohoto hřbitova (zvaného též U Svatých) stála menší kaple Sv. Petra apoštola, bezpečně doložena v roce 1375, která zanikla již během husitských válek (Kuča 1996, 743 - 744).

Až do poloviny 16. století působily ve městě dvě samotné fary (horní - městská a dolní při hřbitově U Svatých). K dolní faře náležely kostely sv. Jakuba většího a Zvěstování Panně Marie. Mimo to zde existovala i kaple sv. Petra a Pavla. Fara na Dolejším předměstí měla hlubokou duchovní tradici³², která sahala již do doby, před založením města Přemyslem Otakarem II. Význam fary U Svatých neklesl ani po založení horní fary, neboť byl městský kostel mnohokrát poničen a v těch dobách tak městu sloužila právě tato fara i oba kostely. Horní fara spravovala městský kostel Narození Panny Marie. V roce 1543 pak byly obě fary sloučeny a jejich správu zajišťoval děkan z hořejší (městské) fary (Procházka 2014, 98 – 99).

Podle Tereziánského katastru byly děkanskému kostelu Narození Panny Marie přiřařeny vsi Petrovice, Luženice, Luženičky, Bořice, Chrastavice, Radonice, Tlumačov, Stráž, Pasečnice, Sedlácko a Fuchsova Huť (Burdová 1970, 222). Oba kostely U Svatých v záznamech Tereziánského katastru chybí. Důvodem je zřejmě jejich druhořadá funkce, kdy sloužily jako hřbitovní (osobní sdělení Procházka 2016).

Ve městě se nacházelo několik dalších církevních staveb. Jednou z nich je augustiniánský klášter s kostelem Nanebevzetí Panny Marie. Klášter augustiniánů byl založen zřejmě spolu s královským městem Přemyslem Otakarem II. v 60. letech 13. století (Stvrzovací listina však byla podepsána až roku 1288). Během husitských nepokojů byl klášter vypálen a jeho majetek zabaven městem. Obnoven byl až během 16. století. Klášter prošel mnoha úpravami, díky kterým ztrácel nejen na své velikosti,

---

³² Právě zde se nacházela první domažlická svatyně – zaniklý kostel sv. Jakuba Většího (Břicháček – Čechura 2011, 147 – 148).

ale především na své architektonické podobě. Jeho středověkou podobu tak známe pouze z dobových vyobrazení. Roku 1747 město opět zachvátil požár a neušetřil ani rozestavěný klášter a kostel. Augustiniáni, jejichž počet se značně snížil, však nebyli schopni opravu financovat. Situaci značně přitížily i josefínské reformy, jež stály za zrušením sesterského kláštera v Pivoni, a domažličtí řeholníci se obávali, že budou jeho osud následovat. Kostel byl v havarijním stavu a nebylo možné v něm konat bohoslužby (Procházka 2014, 3-13).

Zřejmě i další tři kostely vznikly už v dobách zakládání města. Kostel sv. Antonína Paduánského, jenž sloužil jako příslušenství místního špitálu založeného v roce 1331. Kostel sv. Antonína Paduánského je připomínán až v roce 1415. Jednalo se o vcelku jednoduchou stavbu na řeckém křížovém půdorysu. Kostel rovněž několikrát vyhořel. Na hřbitově, založeném roku 1614, se nacházela šestiboká kaple sv. Jana Křtitele (Čechura 2012, 53 - 54; Vaněk - Hostaš 1902, 68).

4.2.1 Kostel sv. Jakuba Většího

První písemná zmínka o kostelu se vztahuje již k roku 1037, kdy je zmíněn ve falsu ze 14. století. Obsah falsu je na základě archeologických výzkumů³³, jež potvrzují řadu lokalit v této listině zmíněných, považován za správný. Vypovídá o darování kostela knížetem Břetislavem I. benediktinskému klášteru v Ostrově u Davle (CDB II., č. 86, 94). Zcela jistě kostel existoval v roce 1265, kdy je zmiňován s dalšími domažlickými kostely. Další důležitý pramen pochází z roku 1310, kdy je opět potvrzen majetek ostrovskému klášteru papežem Klimentem V. V držení domažlických církevních staveb byly vesnice Bozdíš, Radonice a zřejmě i Bořice (Břicháček - Čechura 2012, 135; Čechura 2012, 53).

Nárůst obyvatelstva zapříčinil, že v průběhu 14. století byl v jeho těsné blízkosti vystavěn dodnes stojící gotický kostel Zvěstování Panny Marie. Původní kostel nebylo

---

³³ Studium písemných pramenů a jejich následným ověřením v terénu se zabývali P.Břicháček M.Metlička v letech 1998- 1999.

možné z důvodu jeho polohy na návrší rozšířit (Břicháček - Čechura 2012, 146). V areálu se ještě nacházela kaple sv. Petra, která zanikla během husitských válek. Lehce ohrazená církevní stavba byla oproti opevněnému městu v nevýhodě a byla během lokálních potyček několikrát vypálena a vydrancována Bavory (r. 1373 a 1406), avšak během krátké doby byl opět opraven. Domažlice se kolem roku 1421 připojují k husitskému hnutí. Dochází k rozdělení farní správy, kdy ji ve městě (horní fara) vede husitský kněz, kdežto v kostele sv. Jakuba Většího (dolní fara) vede kázání katolický kněz. Toto formální rozdělení je pak potvrzeno roku 1474, které trvá až do roku 1543, kdy jsou obě fary sloučeny, a správa přechází na faru horní – ve městě. (Břicháček - Čechura 2012, 146; Čechura 2012, 53; Kuča 1996, 743).

Domažlická farnost byla podle všeho bohatá, odváděla nejvyšší desátek v západních Čechách (pětkrát až osmkrát více než okolní fary). Působily zde i významné osobnosti, např. zpovědník krále Václava IV. mistr Jan Heřman z Kralovic (r. 1410). Domažlický děkan Václav Žatecký věnoval kostelu v ruce 1562 renesanční kazatelnu (dodnes dochovaná). Původně zde byl zřejmě i pohřben (Břicháček - Čechura 2012, 146; Čechura 2012, 53; Kuča 1996, 743).

Po sloučení far sloužil kostel sv. Jakuba jako hřbitovní, vedle stojící kostel Zvěstování Panny Marie jako farní. Postupně však nejstarší církevní stavba města mizí z písemných pramenů a pomalu chátrá (Čechura 2012, 53; Procházka 2015, 106). O svatojakubské svatyni se zmiňuje J.Schäller. Kromě stručné historie uvádí i vzácný obraz, který se zde měl nacházet (Schäller 1788, 68). Během josefínských reforem pak bylo rozhodnuto o jeho zrušení. Odsvěcen byl 19. prosince 1786 domažlickým děkanem P. Šebestiánem Lounským. Ačkoliv žádala městská rada o přestavbu kostela na kostnici, bylo rozhodnuto o jeho dražbě. První pokusy prodat kostel byly neúspěšné. Až o dva roky později (1. září 1788) jej domažlický měšťan Václav Hájek za 157 zlatých vydražil. Následně materiál z kostela prodal za 420 zlatých. Materiál byl použit na výstavbu domů na Bezděkovském předměstí. Jedná se o stavení Václava Peroutky čp. 8 a manufakturu Antonína Neubauera čp. 78 (tzv. fabrika rodiny Holých), (Čechura

2012, 53; Procházka 2015, 106). Rozprodáno bylo i vybavení kostela, i když se v dražebním protokolu uvádí, že bylo velmi chudé (Čechura 2012, 53; Kuča 1996, 743).

Podle jediného dochovaného ikonografického vyobrazení (Obr. 7) se měl kostel sv. Jakuba nacházet při severní straně dnes stojícího kostela Zvěstování Panny Marie. Oba kostely jsou zaneseny i na I. vojenském mapování (Obr. 5), přičemž kostel sv. Jakuba Většího je v porovnání s novějším kostelem podstatně menší. Prostor obou kostelů je vymezen zdí. Na II. a III. mapování nejsou s ohledem na zboření kostela na mapách vyznačeny žádné pozůstatky stavby. Stejně tomu je v případě stabilního katastru, kde je vyznačen pouze kostel Zvěstování panny Marie a hřbitov (ČÚZK 2017; VÚGTK 2017 [online]).

Polohu kostela (Obr. 9) pak potvrdil i archeologický výzkum v 90. letech, kde byly nalezeny základy nejstarší fáze stavby svatojakubského kostela. Vykopáno bylo základové zdivo původní předrománské stavby a pozdější presbytář přestavěného gotického kostela (Obr. 8). Jednolodní obdélná stavba o rozměrech 12,8 x 7,2 m byla na východní straně ukončena nevýrazně odsazenou apsidou. Později byla na severní straně připojena sakristie a na západě velká loď. Původní stavba se tak stala presbytářem většího kostela. Po založení královského města, prošla stavba další výraznou přestavbou. Nově rozšířený objekt byl alespoň z části opatřen raně gotickou klenbou z cihlových klínových žeber (Břicháček - Čechura 2012, 146; osobní sdělení Procházka 2016). V místech, kde se kostel sv. Jakuba nacházel je dnes patrný pouze vyvýšený terén. Kostel již ve středověku stával na mírném návrší. Současná situace je však zřejmě způsobena zarovnávaním terénu krátce po zboření kostela. V terénu nejsou patrné žádné stopy, terén byl po ukončení výzkumu opět navrácen do původního stavu (Obr. 10). Ze zbořeného kostela se však dochovala část vybavení, uchované v kostele Zvěstování Panny Marie. Po levé straně chóru se nachází pozoruhodná kamenná kazatelna, přístupná několika schody. Kazatelna (Obr. 11) je podepřena nízkým pilířem se čtvercovou patkou. Desky kazatelny jsou zdobeny florálními ornamenty. Na přední straně je vyveden znak města. Kazatelna byla roku

1562 vyrobena na náklady faráře Jana Žateckého. Před chórem, po levé straně kazatelny se nahází rovněž původní oltář z kostela sv. Jakuba Většího. Nad kamennou mensou se nachází obraz Panny Marie s Ježíšem Kristem v náručí. Obraz je orámován akantem. Podstavec, do něhož je oltářní obraz zasazen, zdobí florální ornamenty. Při podélných stranách kostela je postaveno celkem sedmnáct náhrobních kamenů (nebo jen jejich částí). Patrné jsou erby, letopočty i další nápisy, upomínající na zdejší měšťany či faráře. Většina z nich pochází z 16. a 17. století. Některé z nich byly původně umístěny právě v kostele sv. Jakuba (osobní sdělení Procházka 2016).

4.2.2 Kaple sv. Vavřince na Veselé hoře

Kaple zasvěcená sv. Vavřinci se nachází 2,5 km jihozápadně od města Domažlice na Veselé hoře. Podle historicky nepodložené pověsti byla kaple založena již v 10. století knížetem Boleslavem jako památník jeho vítězství nad Maďary v bitvě u Lechu roku 995 na den sv. Vavřince. Ke kostelu sv. Vavřince se váže romantická báseň A. Klášterského. V básni je zmíněn důvod, proč byl kostel vystavěn. Měl chránit chodský lid před požáry. Zmíněna je i pouť na Veselou horu (Kalandra 1945, 5, 11; Kuča 1996, 744). Většina pramenů, které můžeme považovat za věrohodné, se vztahují až ke konci 17. století. V té době město Domažlice několikrát vyhořelo a představitelé města slíbili, že pokud se oheň přestane šířit, založí kapli zasvěcenou sv. Vavřinci. Požár se skutečně podařilo uhasit, avšak měšťané k dodržení svého slibu nedostáli. Stavby se v roce 1685 nakonec ujala domažlická měšťanka Zuzana Veselá³⁴. Rodina Veselých vlastnila pozemek, na kterém kaple stojí. Odtud také pochází označení na Veselé hoře. Stavba byla dokončena a slavnostně vysvěcena až 10. srpna 1695. Toho dne se konal slavnostní průvod z děkanského kostela v Domažlicích na Veselou horu. Tohoto průvodu se účastnili všichni od měšťanů, bratrstev po cechy i obyčejný selský lid. Zájem o kapli

---

³⁴ Sama totiž rovněž učinila slib sv. Vavřinci. V době požárů trpěla depresemi. Před obrazem sv. Vavřince se modlila o zlepšení svého duševního stavu a přislíbila postavení kaple (Kalandra 1945, 12 – 13).

postupem času upadal a kaple musela být vzhledem ke své zchátralosti v roce 1761 uzavřena (Kalandra 1945, 12 – 13; Procházka 2014, 144).

Roku 1769 nechal kapli opravit a rozšířit děkan z Polné P. Florian. Roku 1788 však byla kaple sv. Vavřince, stejně jako mnoho podobných poutních kaplí, v rámci reforem Josefa II. zrušena a odsvěcena. Ve veřejné dražbě jej téhož roku koupil kněz a domažlický rodák Jakub Ledvina za 108 zlatých a 36 krejcarů. Odkázal jej městu pod podmínkou, že nesmí být zbořen. Nějaký čas pak stavba sloužila jako stodola na mláčení obilí (Kalandra 1945, 13; Kuča 1996, 477; Procházka 2014, 145). Po smrti Josefa II. usilovali domažličtí měšťané o obnovení kaple. Po důkladných opravách byla roku 1851 kaple znovu vysvěcena domažlickým děkanem P. Janem Fastrem. Od té doby tak mohla opět sloužit svojí původní funkci (Kalandra 1945, 13; Procházka 2014 145). Na Veselou horu bylo v minulosti pořádáno velké množství poutí, které byly mnohokrát v průběhu historie kaple zakázány (např. v období II. světové války). Tradice byla na krátkou dobu oživena v 70. letech 20. století. Nová řada poutí pak započala v roce 1990 a trvají dodnes (Procházka 2014, 145).

Kostel sv. Vavřince je na I. vojenském mapování zanesen jako St. Laurent. V blízkosti kostela je patrna poustevna a další blíže neurčené objekty. Na II. vojenském mapování ostatní objekty vyznačené nejsou, na III. je pak znázorněn pouze symbolem určeným pro církevní objekty. Stabilní katastr zachycuje kostelík i s lípami, které jej dodnes obklopují. Severně od budovy kostela je jediná budova z nespalného materiálu (Obr. 14) (ČÚZK 2017; VÚGTK 2017 [online]).

Jedná se o poměrně velkou stavbu obdélné dispozice (Obr. 16). Od obdélné lodi je nepatrně odsazen pětiboký presbytář. Vnější světle modrá fasáda je členěna pilastry okrové barvy. Obdélná okna jsou ohraničena štukovanou šambránou stejné barvy jako pilastry. V průčelí stavby na severní straně se nachází hlavní vstup do kaple. Nad ním, se na valbové střeše, nachází sanktusová vížka. V západní straně jsou tři velká obdélná okna se skleněnou výplní. Ve stěně lodi se rovněž nachází boční vstupní dveře. Ve

stěnách pětibokého presbytáře se nachází 3 obdélná okna a dvě slepá okna. Stěna severní lodi je skladbou totožná jako stěna západní.

Kaple byla v letech 2007 - 2008 opravována a opatřena novou střechou, fasádou i okny. Prostředky na opravu poskytlo ministerstvo kultury. Jak samotná kaple, tak i místo je dnes udržované, neboť jsou zde konány (především v letních měsících) bohoslužby. Vlastníkem stavby je římskokatolická církev – farnost Domažlice (Ublová 2013, 60).

V blízkosti kaple stála poustevna, kde přebývali poustevníci obsluhující kapli. Jednalo se především o příslušníky františkánského řádu. Poustevna byla údajně dobře dotována a zdejší poustevníci byli velmi dobře zajištěni. Po zrušení kaple sv. Vavřince zanikla i poustevna (Rožmberský – Krčmář 2014, 115 – 116). Vavřineček, jak se lidově říká této lokalitě, v současné době patří k hojně navštěvovaným místům nejen v rámci poutí, ale i jako místo s výhledem do krajiny, kterou popisuje tabule „Panorama Šumavy“ umístěná v blízkosti kaple. Při cestě z Domažlic na Veselou horu, se nachází kaple sv. Anny, vystavěná v polovině 19. století (Procházka 2005, 21 – 22).

4.3 Horšovský Týn

První osídlení je doloženo v 10. století a roku 1184 zde vznikla i obchodní stanice díky strategické poloze obchodních stezek (německé Řezno – Plzeň – Praha). Tato osada byla obehnaná palisádovou hradbou, která byla spolu s mladohradištní keramikou objevena během archeologického výzkumu. Po vzniku pražského biskupství v roce 973 se zdejší statky a osady staly součástí jeho majetku (Břicháček – Metlička 1999, 262). Postupem času se zde vyvinula dvě, 2 km od sebe vzdálená centra: Horšov a Týn. Jejich raný vývoj byl složitý a značně nejasný. Původním střediskem byl však Horšov, kde bylo sídlo biskupského dvorce a arcijáhensství. Jak ale postupem času rostl význam druhého centra Týna, bylo v polovině 13. století sídlo biskupa i arcijáhensství přeneseno z Horšova právě sem. Od té doby se obec označovala jako Týn Horšův nebo Horšovský Týn. Následně zde byl vystavěn biskupský hrad, roku 1351 byla vesnice se

svolením Karla IV. povýšena na město s právem postavit hradby (Procházka 1998, 37 - 39).

Město bylo ve vlastnictví pražského biskupství a možná i proto se zde nacházelo mnoho církevních staveb. Na tzv. Velkém předměstí se dodnes nachází raně gotický kostel sv. Apolináře (původně zasvěcen Panně Marii). Gotický portál pochází z poloviny 13. století, ale stavba mohla existovat již dříve. V Tereziánském katastru byl veden již jako arciděkanský kostel s přífařenou vsí Semošice (Burdová 1970, 223 - 225; Procházka 2001, 50).

Uprostřed náměstí Republiky stojí kostel sv. Petra a Pavla, k němuž se nejstarší dochované písemné zprávy vztahují ke konci 13. století. Podle záznamů v Tereziánském katastru spadaly pod správu kostela sv. Petra a Pavla obce Jeníkovice a Němčice. Po četných požárech města následovalo velké množství přestaveb i u tohoto kostela. Nejničivější byl požár roku 1708, kdy se zřítily klenby a poničila tak mramorový náhrobek Jana mladšího z Lobkovic. Gotická stavba s prostornou lodí, je zajištěna opěráky a je doplněna věží. Ta mohla být využívána pro sledování širšího okolí pro případ napadení města, obzvláště pak v období husitských válek. Horšovský Týn nebyl nikdy dobyt (Burdová 1970, 223 – 225; Procházka 2001, 52).

Na severovýchodním konci města se nachází klášterní areál s konventním chrámem. Založení nového kláštera v Horšovském Týně bylo doporučeno 6. září 1641 provinciální kapitulou. Stavba byla schválena 19. prosince téhož roku Kardinálem Harrachem - pražským biskupem. Kapucíni poté získali výhodného donátora, majitele panství ve městě, Maxmiliána z Trautmannsdorfu. Jeho zakladatelský úmysl je zaznamenán v dopise z 18. května 1646, v němž se obrací na svého syna Adama Matyáše s žádostí, aby klášter postavil v co nejkratší době. Snad z důvodů válečných konfliktů se stavba pozdržela a až dne 27. srpna 1650 byl položen základní kámen konventu. Již po dvou letech se do téměř hotové stavby mohli stěhovat první řeholníci. Dne 25. července 1654 byl kostel kardinálem Harrachem zasvěcen sv. Vítu, Františku a Antonínu Padovskému. Stavby konventu i kostela se ujal řádový stavitel P. Vít ze

Štrasburku. Krátce po dokončení staveb byl zřízen noviciát (1659) a během let proběhla řada dalších, avšak ne nijak významných úprav. V letech 1701 – 1702 byla v kostele vybudována oratoř a také nová kazatelna. 28. srpna 1770 byla započata renovace konventu. Ten byl rozšířen o kapli nemocných a knihovnu. Nějaký čas kostel sloužil i jak rodinná hrobka Trauttmansdorffů (Kokaisl – Kokaislová 2009, 64; Kuča 1996, 196; Vlček – Sommer – Foltýn 1997, 229 - 230). Dnes je klášterní kostel bez využití. Na návrší západně od Horšovského Týna byl začátkem 16. století pány z Ronšperka vystavěn kostel sv. Anny (tzv. sv. Anna na Vršíčku). Během poloviny 18. století byl barokně přestavován (Procházka 2001, 53).

4.3.1 Kaple Panny Marie Loretánské

Patrně nejstarší loretánská kaple na našem území byla vystavěna kolem roku 1584 Kryštofem ml. z Lobkovic po jeho návratu z italského města Loreta. Stávala na mírném návrší nad horšovskotýnským zámekem. Na zámku se rovněž nachází malba ze 17. století, kde je kaple zachycena na kraji zámecké obory (Obr. 19) (Bukovský 2000, 24, 88; Procházka 1998, 59; Procházka 2005, 28). Na tzv. josefském mapování (1764 – 1768) je kaple vyobrazena jako osmiboký objekt a označena „St. Loretto“ (Obr. 17). Na II. a III. vojenském mapování je pak kaple vyznačena pouze jako stavba z nespalného materiálu. Stabilní katastr pak loretánskou kapli zachycuje jako obdélný nespalný objekt (Obr. 18) (ČÚZK 2017; VÚGTK 2017 [online]). O tom, zda se jedná o původní nejstarší českou loretu či novější stavbu, se vedou spory. Jan Bukovský ve své publikaci Lorety v Čechách z roku 2000 uvádí, že původní loreta byla po svém zrušení zbořena a na jejím místě byl po roce 1800 vystavěn tzv. vyhlídkový gloriét. Ačkoliv je nazývaný „Na Loretě“ s původní kaplí nemá údajně nic společného, neboť tvar a rozmístění oken nenasvědčuje stavbě sakrálního charakteru (Bukovský 2000, 63). Zdeněk Procházka naopak uvádí, že loreta sice byla zrušena, ale bylo jí přistavěno patro, a tak vznikl onen vyhlídkový pavilon. Až do roku 1972 byla původní loreta považována za zbořenou, po odstranění vložené podlahy byl odhalen nápis uvádějící jak rok, kdy byl položen základní stavební kámen, tedy 1584 (Letha od narození Boziho

1584..), tak i jméno stavebníka (Procházka 1998, 59; Procházka 2005, 28; Schaller 1788, 104). Fragment nápisu je dodnes patrný nad zazděným portálem a je situován na jihozápadní vnitřní straně kaple, cca 2 m vysoko (Obr. 22). Rovněž prosvítá i renesanční výmalba. Ve fondu velkostatku Horšovský Týn ve Státním oblastním archivu Plzeň, pracoviště Klášter se nachází plán loretánské kaple (Obr. 20) (SOA Plzeň – VS Horšovský Týn, inv. č. 692, sign. 35, kart. 149). Je možné, že původně bylo skutečně zamýšleno původní kapli zbořit a vystavět na jejím místě novou. Na plánech je vyobrazena stavba čtvercové dispozice, zcela odlišná od současné podoby objektu. Z neznámého důvodu pak bylo pouze přistavěno zmíněné patro a původní kaple pak dlouhou dobu sloužila jako vyhlídkový pavilon. Je možné, že stavba nové lorety nebyla uskutečněna z nedostatku financí. Je tedy velice pravděpodobné, že zde popisovaná loreta je skutečně původní kaplí z konce 16. století, jak zmiňuje Z. Procházka.

Osmiboká centrála, stojící v blízkosti ohradní zdi parku, je lipovou alejí spojena s vyhlídkovou věží na skalnatém srázu (Obr. 21). Z vnější strany je omítka z velké části opadaná až na zdivo. Především pak na pilastrech, které jsou tvořeny pálenými cihlami. Jinak je patrné smíšené zdivo, složené z neopracovaného kamene různých velikostí a cihel. Původně byla kaple přístupna třemi dveřními vstupy, nyní je zachován pouze jeden (prostřední), zbylé dva jsou zazděny. V tomto dveřním otvoru nejsou v současné době zasazeny dveře. Celkem osm půlkruhových oken bez výplně se nachází ve střední výšce stavby. V otvorech jsou patrné dřevěné okenní rámy. Na nové střešní krytině se nachází polygonální vížka, zakončená lucernou s okny a cibulovou střechou. Nová je rovněž podokapní římsa s bílou omítkou. Interiér loretánské kaple je značně poškozen návštěvníky parku (nápisů na zdech, odpadky apod.). Omítka je z velké části zachována, místy jsou patrné praskliny. Zdivo je odhaleno a poškozeno především v místech, kde byla stržena podlaha přistavěného vyhlídkového pavilonu. Dnes je původní kaple Panny Marie Loretánské bez využití. Jedná se pouze o jednu ze „zastávek“ návštěvníků parku. I přes značné poškození se však stále jedná o velmi působivou stavbu. Avšak pro lepší poznání historie této kaple by byl vhodný stavebně historický průzkum, díky němuž by

snad bylo možné potvrdit či vyvrátit, zda se skutečně jedná o původní loretu z 16. století.

4.4 Maxov

Osada Maxov (německy Maxberg) se nachází cca km od městečka Všeruby a 1 km od státní hranice. Ves byla založena kolem roku 1680 Volfem Maxmiliánem Lamingenem, který ji nazval Maxenruh (Procházka 2014, 117). Obyvatelé vesnice neměli vlastní kostel, a tak na mše docházeli do 1 km vzdáleného kostela sv. Jana Křtitele, kde byl i hřbitov. Osada i nedalekým s kostelem náležela pod správu farnosti ve 4,5 km vzdálených Všerubech (Burdová 1970, 238; Procházka 2014a, 117).

4.4.1 Kostel sv. Jana Křtitele

Asi 1, 5 km od osady Maxov stával za vrchem kostel sv. Jana Křtitele. O něm se však mnoho neví. Není jistá jeho přesná poloha, ani zda se jednalo o kapli či kostel. Tereziáný katastr jej uvádí jako filiální kostel k farnímu kostelu ve Všerubech (Burdová 1970, 238). Budeme tedy v tomto případě používat označení kostel. Místo, kde stával kostel, se dodnes nazývá Kosteliště (Johaneskirch). Objevuje se rovněž označení sv. Jan Křtitel „v poušti“ (Rožmberský – Krčmář 2014, 49; Procházka 1992, 39).

Kostel sv. Jana Křtitele ležel na jedné z větví Řezeňské stezky. Ta směřovala od smolovských hradišť, která svou funkci plnila především v 9 – 11 století, ke státní hranici. Podobné stavby se nacházely i v osadě Pasečnice nebo v nedalekém Brůdku (Čechura 2012, 148; Procházka 2014, 130; Procházka 2014a, 130). Kostel byl zřejmě založen již ve středověku³⁵, bohužel však není známé přesné období nebo samotný zakladatel. Podle pověsti měly kostel i s poustevnou založit dvě vévodské dcery, které zde posléze léta žily v utajení. Poté, co byly prozrazeny, uprchly do sousedního

---

³⁵ Patrocinium sv. Jana Křtitele patří na našem území k nejstarším (Maur 2001, 19).

Bavorska. E. Maur uvádí domněnku, že by snad zakladatelem mohl být ostrovský klášter, který v okolí města Domažlic držel několik vsí (Maur 2001, 19 - 20).

Stejně záhadný je i účel stavby. Celé pohraničí zůstávalo až do počátku 16. století neosídleno a kostel se tak nacházel hluboko v pohraničním lese. Snad se mohlo jednat o jeden z opěrných bodů pro cestující z Čech do Bavor. Právě v blízkosti kostela jsou doloženy vedlejší větve cest do Bavor. Tato cesta představovala podstatně kratší spojení než známější cesta Všerubským průsmykem (Maur 2001, 19 - 20).

Nepřímo byla existence kostela doložena v 16. století podle místního potoka zvaného Jánský či Sv. Jana. Zdejší krajina byla pokryta hraničním lesem a kolonizována byla až v průběhu 16. a 17. století. V písemných pramenech se kostel poprvé objevuje až v roce 1654, kdy je připomínán spor o zádušní majetek kostela. Tato zpráva rovněž popisuje stav kostela, který byl po třicetileté válce značně poškozený. V 17. století se kostelík stal významným poutním místem a v jeho blízkosti vyrostla osada. Doklady staršího osídlení však chybí (Čechura 2012, 148). V této době zde vznikly i vsi Myslív, Maxov, Starý a Nový Spálenec, Studánky nebo městečko Všeruby. Kolem roku 1680 kolem kostelíka vznikla osada Kosteliště (Maur 2001, 19; Rožmberský – Krčmář 2014, 49). Kostel sv. Jana Křtitele patřil pod duchovní správu domažlického děkana a pod zádušní správu chodských obcí Klíčova a Mrákova³⁶. Tyto obce, které vlastnily nejen kostel, ale i k němu náležející pozemky, měly povinnost jej i udržovat. Po třicetileté válce rozbořený kostel nechaly rovněž na vlastní náklady opravit (Maur 2001, 19; Roubík 1931, 593). Tyto vsi se posléze dostaly do sporu s regentem Aschenbachem. Ten se nakonec zmocnil nejen kostelíka, ale i přilehlých pozemků. Nedlouho poté zakázal i poutě ke kostelu sv. Jana Křtitele. Obě vesnice pak musely popřít, že by se kdy na opravě kostelíka podílely (Roubík 1931, 595).

Kostel byl původně filiální k faře v Loučimi a později Kdyni. Sama příslušnost k loučimské faře může svědčit o založení kostelíka již ve středověku. Před rokem 1699

---

³⁶ Těmto obcím byl odkázán jejich zakladatelem, jehož jméno bohužel není známo (Roubík 1931, 593).

ke kostelu náležely osady Maxov, Starý, Nový a Malý Prenet – Spálenec, Šnory, Slatiny, Mlýneček, Filipova Hora, Myslív, malý Myslív, Kubička a Kosteliště. Dne 12. září byly všechny zmíněné vsi, kromě Kubičky, přifařeny k faře ve Všerubech. Kostel sv. Jana Křtitele tak přišel o pravidelné odvody desátků (Burdová 1970, 238; Maur 2001, 19; Procházka 2014a, 131). Každou třetí neděli a každý druhý svátek se zde měly konat bohoslužby. Kostel byl rovněž hojně navštěvovaným poutním místem, a to jak z Čech, tak i z Bavorska Přílehlou poustevnu zde v 18. století obývali bratři třetího řádu z augustiniánského kláštera z Pivoně. Po smrti posledního poustevníka ve zdejší poustevně žil kostelník (Maur 2001, 19).

Od konce 17. století se obyvatelé Maxova snažili o založení vlastní kaple a duchovní správy. To se naplnilo až během josefínských reforem. Starý kostelík sv. Jana Křtitele byl zrušen roku 1788. Roku 1788 bylo povoleno zřízení lokálie a o dva roky později byla výrazně přestavěna a rozšířena původní kaple na návsi v Maxově. Do této nové kaple bylo přeneseno zařízení ze zrušeného kostela sv. Jana Křtitele. Z původního vybavení se však mnoho po požáru v roce 1945 nedochovalo. Původní barokní soška sv. Jana Křtitele by však měla být dodnes umístěna na víku křtitelnice v novém kostele. Dnes se v kostele nachází mobiliář věnovaný německými farníky před rokem 2012 (Čechura 2012, 149; Procházka 2014a, 124; Vaněk – Hostaš 1902, 93). Kromě zařízení přešlo na maxovský kostelík sv. Jana Nepomuckého i patrocinium sv. Jana Křtitele (Procházka 2014a, 131).

O podobě kostela se lze dozvědět z archivních pramenů. Kostel sv. Jana Křtitele byl údajně dobře vystavěný a prostorný. V polovině 18. století už byl kostel podstatně neudržovaný a pomalu chátral. Na hlavním oltáři byl umístěn obraz sv. Jana Křtitele, boční oltáře byly zasvěceny sv. Antonínu a sv. Janu Evangelistovi. Viset tu měl starý kříž a také zde stála socha sv. Jana Křtitele, která byla po zrušení objektu přenesena do nové kaple v Maxově. Chór byl nově vymalován. Věž kostela byla ze dřeva, měla dva zvony a její střecha byla pokryta novou krytinou. Ke kostelu měla přiléhat chátrající sakristie.

Přílehlý hřbitov byl ohraničen dřevěným plotem (SOkA DO, FÚ Všeruby, inv. č. 70, kart. 69; Rožmberský – Krčmář 2014, 49).

Na I. vojenském mapování z let 1764 - 1768 je patrná poloha kostela v mírném západním svahu nad Myslivským potokem, resp. nad jeho soutokem s další bezejmennou, dnes snad melioracemi odkloněnou vodotečí. Na tomto mapovém podkladu je znázorněna na levém břehu Myslivského potoka pouze samotná sakrální stavba bez přítomnosti dalších objektů. Na pravém břehu Myslivského potoka je patrná koncentrace několika, blíže nespecifikovaných budov, vystavěných snad z nespalného materiálu. Ve větší vzdálenosti severovýchodním směrem je na mapě zachycen další, dnes zaniklý objekt nejspíše charakteru samoty. Mapa rovněž zachycuje vazbu sakrální stavby na síť místních komunikací (Obr. 24) (VÚGTK 2017 [online]).

Na II. vojenském mapování z let 1836 – 1852 je patrná obdobná komunikační síť, jakou zachycuje I. vojenské mapování. Vodoteče jsou na mapě výrazně hůře patrné. Na spíše předpokládaném pravém břehu Myslivského potoka je zakreslena velmi schematicky zachycená zástavba. Nejsou patrné žádné pozůstatky již zaniklého kostela (Obr. 25) (VÚGTK 2017 [online]).

Na III. vojenském mapování z let 1877 - 1880 je na pravém břehu Myslivského potoka zachycena rozšířená zástavba. Objekty byly pravděpodobně z nespalného materiálu a s vazbou na místní komunikaci. Na zaniklou sakrální stavbu v této době stále upomíná symbol kříže nedaleko zástavby (Obr. 26) (VÚGTK 2017 [online]).

Na indikační skice stabilního katastru z roku 1838 jsou opět dobře znázorněny vodoteče i komunikační síť. S ohledem na zánik kostela v roce 1788 tento mapový podklad jeho existenci neregistruje. Z mapy však nevyplývá to, zda kostel byl v této době pouhou ruinou, nebo stavbou již zcela zaniklou, která v terénu nezanechala významnější pozůstatky. Zcela nově se pak na mapě setkáváme s usedlostí sestávající se minimálně ze tří staveb, které vymezovaly severní a západní stranu dvora. Na jižní, k zanikajícímu či již zaniklému kostelu byl dvůr vymezen patrně jen plotem či ohradní

zdí. Jižně od dvora se pak podle mapového podkladu rozkládala zahrada či sad (Obr. 27) (ČÚZK 2017 [online]).

Současná situace lokality je poměrně nepřehledná, a to zejména díky nikterak neupravovanému porostu, četným starým zplanělým dřevinám a hustému křovinnému patru. V místě dvora založeného v prostoru severně od kostela sv. Jana Křtitele je patrná kumulace terénních reliktních tvůrená především zahliněnou stavební destrukcí překrytou vrstvou hrabanky a drnu. Situace zde v zásadě odpovídá situaci zachycené na mapovém podkladu (Obr. 27). Severní i západní strana dvora je vyplněna pozůstatky zástavby převážně v podobě terénních reliktních. Této části lokality tak dominuje zejména severojižně orientovaný konvexní reliktní nacházející se v místě budovy vymežující prostor dvora usedlosti na západní straně. Na koruně tohoto útvaru se nachází mohutný vzrostlý strom, dosahující rámcového stáří 100 let, který do určité míry určuje dobu, po jakou se usedlost nachází v opuštěném stavu. Prostor severní strany dvora je dnes vymezen zdí orientovanou ve směru východ-západ v délce přesahující 9 m. Tato konstrukce působí v současné době spíše charakterem tarasní zdi. S ohledem na orientaci svahu i situaci tvořenou terénními relikty je možné tuto zeď považovat s jistou mírou opatrnosti za severní zeď stavby vymežující dvůr na severní straně. V prostoru dvora se dnes nachází také nemalé množství subrecentního a recentního odpadu, takže nelze vyloučit jisté zneřehlednění či zkomolení situace v souvislosti s vyvážením zejména stavebního odpadu. Jistá část usedlosti však mohla v určité podobě fungovat ještě v průběhu 1. poloviny 20. století, a to zejména s ohledem na několika místech dochovanou cementovou omítku na fragmentech zdiva. Severní zeď budovy je dnes dochována do maximální výšky 83 cm nad současným povrchem terénu. Zeď byla vyskládána z lomového kamene různé velikosti bez patrného využití starších tesaných architektonických článků ve zdivu, resp. v jeho přístupném líci není patrné použití cihel či jejich zlomků (Obr. 30).

Jižně od zaniklé usedlosti svah mírně klesá k levému břehu Mysliveckého potoka. V tomto prostoru jsou pod hustým travním porostem a v křovinách patrné nevýrazné

terénní anomálie (Obr. 28), které však za současného stavu terénu není možné ztotožnit s pozůstatky konkrétních objektů či staveb. V místě zaniklé sakrální stavby se pak nenachází žádné objekty ani terénní anomálie odpovídajících dimenzí ani orientace. Na povrchu terénu se však nahodile vyskytují četnější kameny. V současné době tak ze sledovaného objektu nejsou na lokalitě žádné, nad úroveň současného terénu dochované pozůstatky. Za současného stavu lokality však nelze vyloučit existenci pozůstatků základových partií zdiva kostela ani možného pohřebiště v jeho okolí. Na tyto otázky by mohl odpovědět pouze archeologický odkryv. Jisté, avšak spíše velmi omezené výsledky by mohl přinést také geofyzikální průzkum v podobě elektrodporového profilování. Pokud by však bylo nadloží tvořeno větším množstvím rozvěšené stavební suti, ať již novověké nebo subrecentní/recentní, nemusely by výsledky měření splnit možná očekávání. Současná situace na lokalitě tak působí dojmem rozebrání nadzemního zdiva kostela a jeho znovuvyužití na dalších stavbách. S tímto jevem se pak setkáváme zcela běžně také u zřícenin dalších staveb různého charakteru po celý středověk, novověk, až do doby současné. Situace v prostoru zaniklého dvora pak nevylučuje, ale zároveň nepotvrzuje možnost využití stavebního materiálu ze zanikajícího kostela při jeho výstavbě.

4.5 Mutěnin

Nachází se nedaleko Hostouně a je poprvé připomínána v roce 1253 (Sedláček 1908, 624). Někdy po polovině 14. století byla doložena fara při kostele sv. Bartoloměje. Ten byl vystavěn v horní části náměstí obce. K presbytáři je připojena hranolová věž se zvonící, která svým provedením připomíná zvoncová patra věží v Šitboři a Pivoni (Sedláček 1908, 624; Procházka 2001, 61). Na hřbitově západně od města se nacházela barokní kaple sv. Šebastiána. Dva pusté kostely byly doloženy východně od Mutěnína (Kuča 1996, 221). Přifařené vsi: Ostrov, Korytany, Závist, Švarcava, Bernstein, Rybník, Kněžská, Neuhuten, Velký Horšín, Malý Horšín, Erazim (Burdová 1970, 231)

4.5.1 Kostel sv. Erazima

Do obvodu farnosti Mutěnin patřilo i kdysi pusté místo s nevelkým kostelíkem. Asi 1,8 km jihovýchodně od města se v nynější osadě Erazim nacházel i kostel sv. Erazima. Dnešní osada dostala název právě po tomto kostelu. Je otázkou, kdo mohl na tomto odlehlém místě stavbu vybudovat.

První zmínka o kostelíku se vztahuje k roku 1400. V této době byl kaplan z obce Mutěnin zde povinen sloužit každé pondělí a pátek mše. Především pak na den sv. Erazima, který připadá na 2. června, bylo z Mutěnína vypravováno procesí až ke kostelu, kde pak byla konána slavnostní mše. Kostel byl však využíván spíše obyvateli nedalekých Bělovic než obyvatel Mutěnína, kteří měli vlastní farní kostel (Purghart 1948, 22, 52, 89, 124, 164). Roku 1656 je při kostele zmiňován i hřbitov (Purghart 1948, 164). V 18. století je doložena i poustevna při kostele, která byla i jediným obytným stavením (Purghart 1948, 193 – 194). Roku 1786 byl kostel zrušen a 1. května 1790 prodán Náboženským fondem baronu Křištofu z Vidršperka za 30 zlatých a 30 krejcarů. Ten 10. ledna 1791 prodal za 40 zlatých jednu polovinu stavby Janu Štěpánovi Traxlerovi a druhou pak za stejnou částku Janu Lansovi. Ti kostel přestavěli na obytné domy (Kronika obce Mutěnin 2004, 97; Purghart 1948, 193 – 194). Takovéto druhotné využití zrušené církevní stavby není ničím neobvyklým. Poměrně často se setkáváme s přebudováním kostela na stavbu zcela odlišné funkce³⁷. Ti, kteří ve dražbě bývalý kostel získali, se často museli zavázat, že stavba nebude již nikdy využita pro sakrální účely. V roce 1790 byla odnesena socha sv. Jana Nepomuckého do nově zřízené kaple v obci Rybník. Současný oltář v nedalekém kostele sv. Bartoloměje v Mutěnině by měl být původní oltář přenesený z kostela sv. Erazima (Purghart 1948, 193 – 194). O stavební podobě se dnes mnoho neví a jedinou zmínku poskytuje obecní kronika města Poběžovic a lze se jen dohadovat nakolik je tento popis pravdivý. Kostel měl být

---

³⁷ Na myslivnu byla např. přestavěna kaple Panny Marie Klatovské v Českém lese popsána v této práci.

údajně čtvercového půdorysu o délce stěny 12 m. V síle měla zeď více jak 1 m. Dům č. 6 by měl být z původní sakristie kostela (Purghart 1948, 193 – 194).

Na Müllerově mapování z roku 1720 je nedaleko městečka Mutěnin (Muttersdorf) označen kostelík sv. Erazima. Kostel i s poustevnou je zachycen na I. vojenském mapování. Kostel je zde zakreslen jako obdélná stavba orientovaná na východní stranu. Druhý menší objekt se nachází po jeho jihozápadní straně a je podstatně menší. Obě stavby se nachází na pahorku a jsou vázány na místní komunikaci vedoucí do městečka Mutěnin a Hostouň (Obr. 31). Na plánech II. vojenského mapování je již zachycena osada Erazim s rozšířenou zástavbou z nespalného materiálu. V místech, kde stál kostel, je patrné stavení stejné dispozice. Kromě tohoto objektu se v jižní části osady nachází další dva zcela nové objekty. Obdobná dispozice je zakreslena i na III. vojenském mapování. Stavba, kterou lze považovat za bývalý kostel, je zde zakreslena jako dva od sebe oddělené objekty (Obr. 32). Na indikační skice stabilního katastru je pak vyznačeno jediné stavení z nespalného materiálu. Opět se jedná o zástavbu v severní části osady v místech, kde se nacházel kostel sv. Erazima. Objekt je rozparcelován na tři samostatně očíslované části. Zbylá zástavba v osadě je ze spalného materiálu (Obr. 33) (ČÚZK 2017; VÚGTK 2017 [online]).

Při porovnání historických map a současných satelitních snímků osady Erazim lze vyvodit několik závěrů. V místě, kde zrušený kostel stál, se dnes nachází obytná zástavba (Obr. 34). Nelze s přesností určit, o který objekt zakreslený v indikační skice stabilního katastru by se mohlo jednat. Pokud se skutečně jednalo o zrušený kostel, mohl být během let přestavěn, čímž se nezachovaly žádné pozůstatky bývalé sakrální stavby. Je rovněž možné, že objekt mohl být spíše jednoduchou stavbou bez výrazných stavebních prvků. Zmínky o přebudování kostela se nachází většinou v obecních kronikách, které však nelze považovat za zcela spolehlivý zdroj. Dnešní zástavba údajně nevykazuje žádné charakteristické stavební prvky, které by o přítomnosti zrušeného kostela vypovídaly (osobní sdělení Procházka 2016). Při vlastním terénním průzkumu

nebylo možné tuto informaci potvrdit ani vyvrátit. Nebylo bohužel možné blíže ohledat interiér ani exteriér stavby.

4.6 Nemanice

Obec se nachází v kotlině otevřené do Bavorska, pod hřebenem Haltravy, 20 km západně od Domažlic. Založena byla domažlickou vrchností před rokem 1591. V 17. století se zde již nacházela sklárna. Oblast však nebyla příliš úrodná, pole byla vlivem dlouhých zim zpustlá a neúrodná. Ves byla původně pod správou farnosti Klenčí pod Čerchovem. V roce 1704 zde byla vybudována dřevěná kaple a v letech 1781 – 1784 pak barokní kostel sv. Jana Nepomuckého (Procházka 1992, 43; Purghart 1945, 24).

4.6.1 Kaple Panny Marie Klatovské

Při cestě z obce Nemanice do Pivoně se nachází kaplička zasvěcená sv. Eustachovi. Tato drobná sakrální památka dodnes upomíná nejen na bývalou hájovnu, ale i kapli, která v těchto místech stála. V soupisu zrušených kostelů duchovní komise je uváděna jako kaple Panny Marie v Českém lese (NA, ČG-P, sign. 146/471, kart. 2844, No. 3).

V roce 1692 nechal klenečský farář Jan Ludvík Steyer vystavět kapličku. Ta byla zasvěcena Panně Marii Klatovské, jejíž kult byl v té době v západních Čechách velmi rozšířen. Podle J. Š. Baara zde měl být i hřbitov pro místní skláře a skelmistry. Samotná kaple byla hojně navštěvovaným poutním místem. Po celou dobu existence nad kapličkou bděli páni z Trhanova (Baar 1909, 180; Procházka 2007, 112 – 113; Rožmberský – Krčmář 2014, 47 - 48). Kaple měla původně zděný jen presbytář. Nevelká loď se pak skládala z dřevěných fošen, mezi nimiž byla natěsnána hlína. Roku 1745 přibyla díky zednickému mistru Adamu Bendovi zděná loď (Baar 1909, 180). Za reforem císaře Josefa II. bylo rozhodnuto o zrušení kaple. Snad bylo důvodem zrušení zasvěcení Panně Marii, jejíž kult (stejně jako ostatních světců) byl potlačován. Kaplička měla být

přestavěna na myslivnu. Kromě ní se zde nacházela další dvě stavení, z nichž jedno měla být i bývalá poustevna. Zděné stavení, zachycené na mapách Stabilního katastru může představovat přestavěnou kapli. Postupem času bylo místo opuštěno a roku 1930 je zde doložena už jen myslivna, která je roku 1957 zbořena (Rožmberský – Krčmář 2010, 47 – 48).

Zrušená kaple Panny Marie se nacházela uprostřed ne zcela přehledných lesních celků a nejspíše proto tato sakrální stavba, ani objekty s ní hypoteticky související, nejsou na historických mapách zcela zřetelně vyznačeny. Na Müllerově mapě (Obr. 35) je nedaleko hradu Starý Herštejn zakreslena nepojmenovaná sakrální stavba. Její poloha by však rámcově odpovídala zrušené kapli Panny Marie (VÚGTK 2017 [online]).

Na I. vojenském mapování (Obr. 35) jsou zaneseny celkem čtyři objekty bez dalších informací. Obecně by snad největší z nich (východní), mohl být považován za zaniklou sakrální stavbu. Zbývající objekty by mohly představovat písemnými prameny zmiňovanou poustevnu a snad objekty s ní související. Zcela hypoteticky i s ohledem na ne zcela jasnou terénní situaci by bylo možné za poustevnu považovat objekt situovaný jižně od kaple, resp. ve svahu pod ní. Hospodářským stavením by snad mohl být objekt situovaný východně od kostela. Před západním průčelím kaple se pak nachází čtvrtý objekt, snad nevelké stavení, které by mohlo opět zcela hypoteticky s poustevnou souviset. Na mapě není zřetelná žádná komunikace, na kterou by byla kaple i s poustevnou vázána, i když je zřejmé, že komunikace v okolí kaple procházet musela.

Na II. vojenském mapování (Obr. 36) jsou zřetelně vyznačeny komunikace vedoucí severně od zaniklé kaple a které na I. vojenském mapování zobrazeny nejsou. Jednotlivé objekty na lokalitě není možné zřetelně rozeznat, nicméně dva červené body by snad mohly znázorňovat již utilitárně využívaný objekt kaple, přestavěný na myslivnu a nějakou další, s myslivnou související stavbu. Na III. vojenském mapování (Obr. 36) je zakreslen jediný objekt, který je možné ztotožnit s myslivnou/patrně původní kaplí. Objekt je označen jako „háje. Kaplička“ (VÚGTK 2017 [online]).

Na indikační skice stabilního katastru z roku 1838 je patrné několik převážně spalných objektů. Jediným zděným objektem je obdélná stavba č. 37, která by ve své hmotě měla obsahovat konstrukce zrušené kaple. Ve svahu pod ní jsou pak situované dva spalné objekty, představující hospodářské, s myslivnou patrně provázané stavby (Obr. 37) (ČÚZK 2017 [online]).

V současnosti je prostor zrušené, na myslivnu přestavěné kaple zplanýrován. Na povrchu terénu se nevyskytují žádné výraznější terénní relikty. Nicméně pod lesní hrabankou i na povrchu terénu se vyskytují četné kameny a zlomky cihel i střešní krytiny (Obr. 39). Tento prostor je z větší části porostlý hustými křovinami. Pod terénní hranou, na které předpokládáme existenci kaple / myslivny, je patrný mohutný, kamenný na sucho skládaný taras dochovaný v délce 5 m (Obr. 40), dosahující výšky 80 - 140 cm. Tento taras by mohl souviset nejen s objektem zaniklé kaple, ale také s budovou myslivny. Pod tímto tarasem jsou na povrchu terénu patrné dva zahloubené víceméně oválné objekty o rozměrech 6,5 x 3,5 m a 3 x 2,5 m, orientované delší osou s mírnou odchylkou ve směru Z-V. Hrany obou objektů jsou poměrně ostré a stěny nepravidelné. Dno obou objektů je nepravidelné a konkávní. Porovnáme-li tuto situaci s indikační skicou stabilního katastru, odpovídala by terénní konfigurace objektu předpokládané myslivny s dalšími lehčími objekty situovanými níže ve svahu. Tento předpoklad by bylo možné do určité míry ověřit archeologickým výzkumem. Geofyzikální měření na místě předpokládané kaple se s ohledem na koncentrace kamene a cihel se jeví spíše jako méně perspektivní. Asi 300 m západně od předpokládaného místa zaniklé kaple / myslivny se nachází malá kaplička sv. Eustacha, patrona myslivců. Kaplička má charakter nevelkých cihlových bíle omítnutých božích muk (Obr. 38).

Proč však byla kaple vystavěna uprostřed hlubokých lesů, není známo. Nedaleko odtud se nachází zřícenina hradu Herštejna a v minulosti tudy jistě cestovali i obchodníci či poutníci z cizích zemí. I v minulosti tudy vedla cesta směřující

k Pivoňskému klášteru. Již od středověku existovalo několik církevních staveb³⁸, jejichž funkce mohla souviset s provozem na zemských stezkách. Většinou se právě jednalo o pouhé kaple s poustevnami, které byly stavěny hluboko v hraničních lesích (Maur 2011, 20). Lze se domnívat, že funkce kaple Panny Marie mohla být obdobná.

4.7 Poběžovice

Původně farní kostel Nanebevzetí Panny Marie byl založen kolem roku 1500. V pozdějších obdobích farnost sloužila jako administratura, a někdy na přelomu 17. a 18. století byla přifařena k farnosti Meclov. V Poběžovicích se nachází dále hřbitovní kaple Sv. Antonína Paduánského a špitál s kaplí Navštívení Panny Marie. Spadaly pod ní vesnice Vlkanov, Mlýnec a dvůr Bílovice (Burdová 1970, 235; Farnost Poběžovice 2017 [online]).

4.7.1 Kostel sv. Jiří

Asi 2 km severně od města Poběžovice se ve středověku rozkládala vesnice Rokošín. Název byl odvozen od slova rokov, tedy rákos. První písemná zmínka se vztahuje k roku 1186, kdy byla ves Rokošín věnována kladrubskému klášteru (Lang 1900, 58; Purghart 1948, 56). O kostele, stejně jako o nevelké vsi, existuje jen málo zmínek. Kostel sv. Jiří i s farou je poprvé zmiňován roku 1359, kdy zde působil farář Matěj z Mutěnína. Výnosy fary však byly poměrně malé. Výše půlročního desátku činila na konci 14. století pouhých šest grošů (Lang 1900, 58; Purghart 1948, 25 - 40). V letech 1359 – 1362 byl patronem kostela sv. Jiří Zdeněk z Herštejna. Jeho synové poté kostel i ves věnovali Pivoňskému klášteru (Lang 1900, 58; Purghart 1948, 38 - 40). Ten měl na zdejší kostel patronátní právo a od poloviny 15. století byli na místní faru dosazováni pivonští duchovní (Maur 1999, 22). V 16. století ves zaniká a s ní i místní název Rokošín. Od té doby je kostel označován jako „pustotiny u sv. Jiří“ (Kaigl 2010, 254). V roce 1599 je nedaleko kostela založen hospodářský dvůr. V roce 1613 je fara bez kněze. Od roku

---

³⁸ Jako další příklad lze uvést kostel sv. Jana Křtitele u obce Maxov.

1630 zde pak působí kněz ze Šitboře. Ten kromě zdejší farnosti spravoval i fary v Poběžovicích, Nemanicích, Valtířově nebo Grafenriedu, což bylo jistě vyčerpávající. Postupem času tak zájem o kostelík upadá (Purghart 1948, 88 - 143). V polovině 18. století je kostel označován již jako pustý. (Burdová 1970, 233). V roce 1787 je chátrající kostelík výnosem Josefa II. zrušen, uzavřen a zbourán (Čechura 2012, 238). Celková suma kostelního vybavení činila 102 zlatých (NA, ČG-P, sign. 146/471, kart. 2844, No. 3).

Na tzv. Müllerově mapování z roku 1720 (Obr. 41) je kostel sv. Jiří zachycen jako S. Georg na mírném návrší nedaleko městečka Poběžovice, aniž by mapový podklad obsahoval informace o jeho možné stavební podobě (VÚGTK 2017 [online]).

Na I. vojenském mapování z let 1764 – 1783 (Obr. 41) je zdí vymezený areál kostela i samotná sakrální stavba znázorněna v sousedství dodnes existujícího dvora, jemuž dominovaly čtyři rozsáhlejší stavby. Jihovýchodně od kostela jsou na mapě patrné dvě menší usedlosti a plošně poměrně rozsáhlý sad s rybníčkem, který byl patrně součástí rozsáhlejší soustavy vodních děl. Plocha sadu s vodní plochou se prostorově víceméně překrývá s plochou zaniklé vsi Rokošín. Areál kostela je od zaniklé vsi oddělen dnešní silnicí vedoucí v trase starší komunikace znázorněné již na tomto mapovém podkladu. Vyobrazení samotného kostela není příliš podrobné. Je zde patrná pouze ohradní zeď a spíše tušit je možné k východu orientované presbyterium (VÚGTK 2017 [online]).

Na II. vojenském mapování z let 1806-1869 (Obr. 42) již zrušený kostel sv. Jiří není znázorněn. Rovněž zde chybí jeho ohradní zeď. V místě zaniklého kostela je patrný spíše členitý terén, který by snad mohl souviset s v této době již zaniklou sakrální stavbou a menší, nejspíše kamenný objekt, stojící v místě dnešní, složitějším stavebním vývojem formované usedlosti (Obr. 50). Jihovýchodně od kostela je zobrazen rozsáhlý čtyřkřídlý hospodářský dvůr. Západně od kostela za dodnes využívanou komunikací je znázorněna plocha sadu a nevelký rybníček v místě zaniklé vsi. U rozcestí pod kostelem je na mapě znázorněna minimálně jedna usedlost, kryjící se snad s jednou z usedlostí

znázorněnou již na I. vojenském mapování. Označení Sv. Jiří pak bylo přeneseno ze zaniklého kostela na hospodářský dvůr (VÚGTK 2017 [online]).

Celá oblast je poměrně dobře zaznamenána na III. vojenském mapování z let 1876 - 1878 (Obr. 43). Na místě zaniklého kostela, resp. v severní části dříve ohrazené plochy, je znázorněna usedlost s půdorysným uspořádáním ve tvaru písmene L., tvořená obytným stavením a plošně rozsáhlejší zděnou stodolou, která se od dnešního stavu příliš neliší. Podrobně jsou na mapě znázorněny také jednotlivé budovy nedalekého hospodářského dvora „*Sv. Jiří / Sgt. Georgen*“ a sad s rybníčkem v místě zaniklé vsi Rokošín. Usedlost znázorněná na II. vojenském mapování u silnice pod kostelem zde není patrná, ale na indikační skice stabilního katastru se s tímto objektem opět setkáváme. V této době již oblastí vedla železnice (VÚGTK 2017 [online]).

Stav lokality, jak je znázorněn na III. vojenském mapování, se prakticky shoduje s indikační skicou stabilního katastru z roku 1833 (Obr. 44). Zde je detailně znázorněno nejen uspořádání budov hospodářského dvora „*St. Georgen Maierhof*“ a využití jejich bezprostředního okolí, ale také sad s rybníčkem na místě zaniklé středověké vesnice. Nově je zde znázorněna spalná budova u rozcestí pod někdejší kostelem se zahradou označená číslem 286. V dnešním rozsahu je pak znázorněna také nespalná budova vybudovaná na kostelišti s číslem 287. Znázorněná komunikační síť odpovídá situaci zachycené již na I. vojenském mapování a v zásadě se od dnešní situace příliš neliší (ČÚZK 2017 [online]).

V současnosti je místo zaniklého kostela vymezeno mohutnými lípami, jejichž stáří, minimálně v některých případech, přesahuje 250 let (Obr. 47, 49). Tyto stromy, resp. minimálně některé z nich, nejspíše kopírovaly původní ohradní zeď kostela. V místech zaniklého kostela je patrný výrazný protáhlý terénní relikt orientovaný ve směru S-J. Podél západní strany cípu vymezeného komunikacemi, v jehož přibližném středu kostel sv. Jiří stál, je prohrnutá nikterak upravená komunikace k usedlosti stojící na kostelišti. Terénní relikt patrný dnes na lokalitě, jehož výška dosahuje cca 100 cm (Obr. 48), však není možné přímo spojovat se zaniklým kostelem. Tento relikt je předně

orientován delší osou ve směru S-J, což tedy neodpovídá orientaci původní sakrální stavby. Samotný relikt je pak tvořen subrecentní stavební sutí a recentním odpadem. Na jeho povrchu jsou patrné nevýrazné konvexní a konkávní útvary, tvořené především hrabankou a odpadem (Obr. 45). Odpadem je také zaplněno okolí chátrající usedlosti na lokalitě (Obr. 50). K získání hypotetických informací o zaniklém kostelu sv. Jiří by tak mohl za určitých okolností přinést pouze rozsáhlejší archeologický odkryv. Geofyzikální měření pak vylučuje současný stav lokality. Zaniklý kostel se s největší pravděpodobností stal po svém zrušení zdrojem cenného stavebního materiálu, který se mohl uplatnit např. nejen při úpravách rozsáhlého hospodářského dvora „sv. Jiří“, ale také při výstavbě či rozšiřování usedlosti založené prakticky v místě zaniklého kostela. Ve fasádě této usedlosti však nejsou patrné žádné tesané články, které by mohly souviset se zaniklou sakrální stavbou.

V místech zaniklé vesnice Rokošín lze i přes značně hustý vegetační porost rozpoznat několik výraznějších reliktů. V těchto místech se rovněž nachází hraniční kámen³⁹ z 18. století, který v minulosti vymezoval hranice mezi panstvím Poběžovice a Pivoní (Obr. 51) (Procházka 2008, 114). Ačkoliv kostel zanikl, stále na něj upomíná pomístní pojmenování Pod sv. Jiřím. Stejně tak toto pojmenování můžeme nalézt i na mapách současných (ČÚZK 2017 [online]).

4.8 Úboč

Ves Úboč se nachází asi 6 km severovýchodně od města Kdyně. Rozložena je při úbočí Kněžské hůrky (Procházka 1996, 105). Své jméno získala zřejmě díky šikmému svahu, na kterém leží. Samo jméno bylo uváděno česky (Ouboč, Vobeč, Úbočí, atd.), německy (Aubotsch) i latinsky (Vbohč), zřejmě podle autora či podle dobových pravopisných zvyklostí (Bystrický 2001, 4)

---

³⁹ Obdobný hraniční kámen se nachází u Obce Vlkanov. Označen je zkratkou CK a číslicí 194 (Procházka 2008, 114).

Ves je poprvé doložena v polovině 13. století, a to na listině kladrubského kláštera, ovšem tvrz vznikla až na přelomu 13. - 14. století. Vesnice byla rozdělena na Horní a Dolní Úboč. Úboč spadala rovněž pod správu chudeničského panství, pod kterým se v Tereziánském katastru můžeme rovněž dočíst o dvou církevních stavbách. Je zmiňován farní kostel sv. Mikuláše a kaple sv. Václava (Burdová 1970, 226; Schaller 1788, 58). Ves patřila do obvodu horšovskotýnského arciděkanství a v letech 1356 - 1380 je zmiňována jediná, blíže neurčená farnost a jen výjimečně jsou jménem uváděni faráři. Až kolem roku 1380 je jmenovitě označen Michal, plebán ze Stodu, za faráře kostela sv. Mikuláše. Právem tak můžeme předpokládat, že původní a starší církevní stavbou může být právě kostel sv. Mikuláše (Bystrický 2001, 9). Důvodem existence těchto dvou kostelů v jedné poměrně malé vesnici byla zřejmě roztržitá majetková držba a pokus o založení nového hospodářského zázemí (Čechura 2012, 276). Ačkoliv je kostel v posledních letech své existence zmiňován jako hřbitovní kaple, dlouho předtím sloužil jako farní kostel. Proto budeme používat označení kostel.

4.8.1 Kostel sv. Václava

O kostelu sv. Václava se poprvé hovoří kolem roku 1369, na základě změny vlastnických poměrů farnosti. Postaven měl být Ješkem, pánem z Velhartic⁴⁰, na skalnatém návrší ve východní a nejvyšší části obce, která byla označována jako Horní Úboč (Knoll 2015, 18, 205). Prvním farářem byl zřejmě Jakub, který právě roku 1369 odchází na jinou faru a na faru ke kostelu sv. Václava je dosazen kněz Michal. Rovněž záznam z papežských desátků z téhož roku uvádí již dvě farnosti. Na základě toho lze předpokládat, že druhý kostel vznikl někdy po polovině 14. století. Oproti kostelu sv. Mikuláše v Dolní Úboči mladší kostel sv. Václava příliš neprosperoval. Odváděl pouze 6 grošů (až v roce 1399 to bylo 12 grošů), byl tedy farou menší, ale se vzrostlou

---

⁴⁰ V průběhu 14. století nebyla výstavba či přestavba kostelů na rodových panstvích žádnou výjimkou (Knoll 2015, 18).

výší desátků. Naopak fara při sv. Mikuláši stabilně odváděla až 16 grošů a patřila tak k těm větším poplatníkům (Bystrický 2001, 9). Ani obci Úboč se nevyhnulo hnutí a reformace Husitů. Při kostele sv. Mikuláše v blíže neurčeném období působila nekatolická fara (protestanté), kdežto chudší fara u kostela sv. Václava zůstala katolická a zřejmě i neobsazená. Asi v polovině 17. století bylo protestantským kazatelům nařízeno, aby se obrátili na katolickou víru. Stávající pastor faru opustil a tu pak spravoval farář z obce Lštění a následně i kněží z blízké kolovečské farnosti. V roce 1670 byla fara opět obnovena a dosazen sem byl opět katolický farář. Kostel sv. Mikuláše mohl sloužit jako pohřebiště herštejnských Velharticů. Úbočská farnost byla jedinou na jejich panství (Knoll 2015, 206; Lang 1900, 89). Kostel sv. Václava byl využíván jen příležitostně a pomalu chátral. V roce 1768 byl opravován a využíván jako kaple. O devět let později zde chtěla obec zřídit hřbitov. Ten byl nakonec založen za obcí (Čechura 2012, 276; Bystrický 2001, 13 - 18). Kostel měl zřejmě jen základní vybavení. Nacházel se zde oltář zasvěcený patronu české země sv. Václava a také sv. Janu Nepomuckému. Tento oltář je zmiňován pouze v inventářích do roku 1776, v soupisu k roku 1783 již uveden není. Údajně se zde měl nacházet i zvon sv. Václava (SOkA DO, FÚ Úboč, inv. č. 111 – 114, kart. 7). Kostel měl tedy i věž, kde byl zvon umístěn.

V roce 1785 se měla propadnout střecha, a tak nemohl být kostel nadále využíván. V tomtéž roce byl pak kostel zrušen jako nadbytečný (Čechura 2012, 276; SOkA J.H., VS Chudenice, sign. 60, kart. 29). Právě havarijní stav objektu i přítomnost druhého a významnějšího kostela v jedné vsi mohl být příčinou jeho zrušení. V roce 1787 byla duchovní komisí provedena inventarizace majetku. Celková hodnota činila 150 zlatých. Kostel tak patřil mezi chudší objekty (NA, ČG Publ. inv. č. 2260, sign. 146/472-473, kart. 2844, s. 5980). Za 20 zlatých jej roku 1791 koupila obec jako zdroj stavebního materiálu a následně z něj byla vystavěna kamenná sýpka u dnes již nestojícího domu čp. 33, kde je dodnes patrné několik gotických fragmentů, na kterých lze nalézt určitou podobnost s prvky kostela sv. Mikuláše⁴¹. Měly by zde být zachovány

---

⁴¹ To může teoreticky indikovat činnost jedné stavební hutě ve stejném období na této lokalitě.

opracované pískovcové kvádry z obložení oken a portálu, opěráků i triumfálního oblouku. Tyto prvky vykazují znaky gotiky i příbuznost s kostelem sv. Mikuláše (Vaněk – Hostaš 1902, 122). Špýchar (Obr. 58), na který mělo být použito zdivo zbořené kostela, se nachází na západní straně návsi pod místní restaurací. Jedná se o poměrně velké patrové stavení, omítnuté žlutou omítkou se sedlovou střechou. Ve sklenutém vstupním otvoru jsou zasazena plechová vrata (Obr. 59). Podle Z. Procházky by se mělo jednat o původní vrata ze zrušeného kostela sv. Václava (Procházka 1996, 106). Ve větracím otvoru by se mělo rovněž nacházet profilované gotické ostění (Obr. 57), které je zakresleno v Průzkumu památek pro Domažlicko (Vaněk – Hostaš 1902, 123). Z důvodu neprostupnosti prostoru a nepřístupného patra se toto ostění nepodařilo zdokumentovat. Na východní straně špýcharu je patrné zdivo bez omítky, složené především z lomového kamene různé velikosti, který by mohly pocházet ze zrušeného kostela.

Na I. vojenském mapování je kostel sv. Václava velmi dobře patrný (Obr. 52). Nacházel se na východní straně vesnice na skalnatém návrší. Stavba je orientována na východ a poměrně dobře navázána na místní komunikaci. Blíže k návsi se pak nachází starší kostel sv. Mikuláše, který je obehnán hradbou a rovněž orientován na východní stranu. Nedaleko kostela se nachází místní fara a na místě bývalé tvrze je v této době zakresleno zděné – zřejmě hospodářské stavení. Úboč byla již v této době poměrně rozlehlou vesnicí. Jedná se o středověkou silnicovou ves, kdy se zástavba soustředí při komunikaci, ale je zde patrná i malá návěs. Většina objektů je zděná a k většině jsou připojeny sady či zahrady. Na jižní a jihovýchodní straně se nachází dvě rozlehlé vodní plochy. U rybníka na jižní straně jsou zachyceny tři objekty, přičemž se mohlo jednat o místní mlýn a přilehlá hospodářská stavení (VÚGTK 2017 [online]).

Na II. vojenském mapování nejsou po zrušeném kostele v terénu patrné jakékoliv pozůstatky. Schéma vesnice zůstává stejné jako na předešlé mapě, více patrná je návěs a rovněž několik nových objektů. Úboč je vázána na místní komunikaci, která ji spojuje s okolními vesnicemi. III. vojenské mapování zachycuje vesnici Úboč

v podobném stavu jako je dnes. Kostel sv. Mikuláše na návsi je vyznačen symbolem kříže. Při komunikaci směrem na východ se v této době poprvé objevuje místní hřbitov. V místech, kde stál kostel sv. Václava je vyznačený pahorek, zástavba se zde zřejmě nikdy nenacházela (Obr. 53) (VÚGTK 2017 [online]).

Na indikační skice stabilního katastru z roku 1837 je poloha zrušeného kostela zanesena jako nezastavěná plocha bez jakýchkoliv poznámek či vyznačených pozůstatků ruiny (Obr. 54) (ČÚZK 2017 [online]).

Východní část obce se nachází na rozložitém svahu, který se směrem k jihu, kde se dnes nachází zemědělské družstvo, prudce svažuje. Kromě zástavby je při východní straně svah lemován komunikací směrem na obec Všepadly. Velkou část svahu tvoří kamenité podloží a neprostupné křovinné a stromové patro. To bohužel znemožňuje jakékoliv detailnější zdokumentování oblasti. Část pahorku na jižní straně blíže k obci byla v minulosti odtěžena a dnes se zde nachází poměrně rozložitá jáma (Obr. 55). Podle dobových map se kostel sv. Václava měl nacházet někde v těchto místech. Těžba zde mohla proběhnout krátce po zrušení kostela a tento kámen byl pak následně využit pro výstavbu nových objektů, neboť podle vojenských mapování i stabilního katastru se ves postupně rozšiřovala. Tím však zřejmě zanikly veškeré pozůstatky zrušeného kostela, jehož počátky můžeme datovat do období středověku.

Samotná poloha kostela vede k domněnkám, že by se mohlo jednat nejen o svatyni, ale i o refugium v době nebezpečí (Procházka 1996, 105). Bystrický tuto teorii vyvrací faktem, že v blízkosti existovala tvrz opevněná příkopem a valem, takže jako útočiště kostel sloužit nemusel. Tuto teorii tak autor zcela nevyvrací, ale ani nepotvrzuje (Bystrický 2001, 9). Dalším faktem je, že v polovině 14. století, kdy byla Úboč připojena k hradu Nový Herštejn tvrz zaniká (Procházka 1996, 102). Kostel jako útočiště tedy mohl fungovat právě po zániku tvrze.

5 Detailní rozbor kostela sv. Barbory u Všekar

Pro podrobnější rozbor byl vybrán dodnes poměrně zachovalý kostel sv. Barbory. Objekt se nachází na dominantním místě nedaleko obce Všekary. Původně zde stála malá dřevěná kaplička sloužící horníkům ze zdejších dolů. Na počátku 18. století pak byl vystavěn větší kostel. Už od svých počátků sloužil pouze jako poutní a správu nad ním vykonávala farnost Bukovec, do jejíhož okruhu patřila i blízká obec Všekary (Burdová 1970, 225).

5.1 Poloha a historie obce Všekary

Obec Všekary se nachází 5 km západně od Holýšova na úpatí vrchu Boušova. Ves se rozkládá v prameništi vodoteče, vlévajícího se do potoka Chuchly (levobřežní přítok řeky Radbuzy). Nejstarší doklady osídlení lze datovat již před více než tři tisíce let před naším letopočtem. V blízkém okolí obce se nachází mohylová pohřebiště ze střední a mladší doby bronzové. Jedno takové se nachází i v lese jihozápadně od kostela sv. Barbory. Mohylové pohřebiště česko – falcké kultury nedaleko obce Všekary. Dále se pohřebiště této kultury nachází i u obce Čečovice a Štichov. Lze předpokládat, že okolí mohylníků nacházely i osady, jejichž lidé zde pohřbívali. Místo, kde se dnes nachází obec, bylo obýváno již dávno před prvními písemnými záznamy. Svědčí o tom i žárový hrob uložený v keramické urně, nalezený na vrchu Boušově, který obsahoval bronzové náramky, prsteny a další keramické nádoby. Z doby laténské známe jen ojedinělé nálezy z břehů řeky Radbuzy. Z následujícího období pak chybí jakékoliv hmotné údaje o osídlení oblasti. Dochází rovněž ke změně prostředí, kdy ubývalo zemědělské činnosti a docházelo k opětovnému zalesňování (Čujanová-Jílková – Soukupová 1977, 109; Obec Všekary 2016 [online]).

První písemná zmínka se podle zakládací listiny kladrubského kláštera vztahuje k roku 1115. V této listině je dále uváděn i kostel ve vsi („ecclesia in villa Wsecar“), jehož dvanáct strážců od toho roku patřilo právě klášteru. Terénním průzkumem

uskutečněným v roce 1975 a rozborem historických map bylo zjištěno, že onen kostel se nacházel v lukách za zahradou dnešního všekarského hostince a měl vzniknout někdy v průběhu 11. století. Byly zde nalezeny i zlomky keramiky datované do 12. století. Ve 14. století byly Všekary součástí čečovického panství (drženého rodem Velhartických a posléze rodem Rožmberků). Od roku 1544, kdy ji koupil Jan ml. Popel z Lobkovic, patřila ves k Horšovskému Týnu. Podle urbáře z roku 1587 zde žilo devět osedlých. V roce 1622 byla obec prodána významnému císařskému diplomatovi, hraběti Maxmiliánu Trauttmansdorffovi. V majetku rodu Trauttmansdorffů pak Všekary zůstávají až do roku 1850 (Hofmann 1975, 13; Procházka 1998, 130 – 131). Při okraji rozlehlé nepravidelné návsi se nachází kaple sv. Jana Nepomuckého vybudovaná zřejmě v 18. století. Jedná se o menší šestibokou centrálu s pravoúhlým vstupem a dvěma okny zakončenou jehlancovou střechou (Procházka 2005, 76 – 77).

5.2 Poloha kostela sv. Barbory

Kostel sv. Barbory se nachází na náhorní plošině asi 1 km severozápadně od obce Všekary vedle pozemní komunikace směrem na obec Černovice. Stavba se nachází ve výšce 476 m. n. m.

V lese nedaleko kostela se nachází čtvercová plošina obehnaná valem a příkopem. V minulosti byl objekt považován za fortifikace pro švédské milice, které byly užívány během třicetileté války. Účel opevnění doposud nebyl určen. Vyloučeno bylo pravěké opevnění, středověký hrádek či tvrz i tzv. reduta – útočná fortifikace pro dělostřelectvo (Rožmberský – Brzobohatá 2012, 9 – 10).

5.3 Dějiny kostela sv. Barbory

Původně v těchto místech stávala dřevěná hornická kaple, k níž se vztahuje zápis v čečovickém urbáři z roku 1587, kde je při popisu panských lesů uvedeno: „až k S. Panie Barborcze na Kamenie“ (Procházka 1998, 116). V 16. století se zde nacházela hornická osada (jméno není známo), která po vytěžení drahých rud zmizela. Místo však bylo

i nadále navštěvováno (Krčmář – Soukup 2007, 125). Ještě před výstavbou kostela zde pobýval poustevník (údajně jistý Jakub Berka, pohřbený při filiálním kostele v Čečovicích). Tento údaj je zanesen v matrikách fary Bukovec a vztahuje se k roku 1682. Dále jsou uváděny osoby, žijící při kostele sv. Barbory, už však nejsou nazýváni poustevníky (SOA Plzeň, Sběrka matrik západních Čech, inv. č. 1014, sign. 15; Rožmberský – Krčmář 2014, 100). Ve fondu velkostatku Horšovský Týn lze z těchto let nalézt inventář kaple sv. Barbory. Kapitál v letech 1670 až 1708 činil více jak 1325 zlatých. Celková suma inventáře se pohybovala okolo 1777 zlatých (SOA Plzeň, VS Horšovský Týn, sign. 76, kart. 181). Ačkoliv hornická osada zanikla, místo s kostelíkem neztrácelo na významu, ba právě naopak. Obliba místa rostla, a tak není divu, že zde zanedlouho byl vybudován nový a větší kostel. Původní dřevěná kaple byla zbořena a na jejím místě v letech 1717 – 1724 vybudován nynější kostel zasvěcený sv. Barboře. Za stavebníky objektu jsou považováni Adam Kryštof z Trauttmansdorffu a Marie Terezie, rozená hraběnka Paarová, vdova po majiteli týnského panství Josefovi z Trauttmansdorffu. Ještě v roce 1757 je kostel⁴² uváděn jako rozestavěný (Burdová 1970, 225; Procházka 1998, 116).

Již krátce po výstavbě, se z kostelíka stalo známé poutní místo, které bylo oblíbené zejména kvůli údajně zázračné vodě v dnes již vyschlé studánce nedaleko kostela. (Rožmberský – Krčmář 2014, 100). Nikdy tak nesloužil jako farní, ale pouze jako poutní místo. Kostel sv. Barbory i okolní vsi příslušely k farnosti Bukovec (Burdová 1970, 225). Kostel byl průběžně opravován a roku 1769 vymalován za 300 zlatých. Malby a fresky představovaly výjevy ze života sv. Barbory, na jedné z fresek je pak vyobrazen i sv. Jan Nepomucký. Autorem fresek horšovskotýnský malíř Antonín Krauz. Jedna z pověstí praví, že při stavbě spadl jeden ze zedníků z lešení a nabodl se na kůl. Tuto příhodu měla zobrazovat freska nad oltářem (Kronika obce Všekary 1950, 54; Procházka 1998, 116; Schaller 1789, 119 - 120).

---

⁴² V Tereziánském katastru uváděn jako kaple bez lidu (Burdová 1970, 225).

Kostel sv. Barbory byl za reforem Josefa II. zrušen, ovšem okolní lid to nebral nikterak vážně, neboť kostel byl i nadále navštěvován a rovněž zde byla vystavěna německá škola. Z náhrobku, který byl zasazen při postranním oltáři v kostele, se dozvídáme o osobě jistého Jana Jiřího Meczery, který zde 38 let poustevničil. Po zrušení poustevnictví zřejmě přijal místo kostelníka nebo učitele a zůstal tak v poustevně při sv. Barboře až do své smrti dne 29. 6. 1791 (Kronika obce Všekary 1950, 54; Rožmberský – Krčmář 2014, 100).

Uctívání sv. Barbory je neodmyslitelně spjato s hornictvím. Nedaleko kostela ústila větrací šachta dolu Barbora, kde se dolovalo nejspíš již v 17. století (poloha Vlčí jámy). Tento důl byl v roce 1898 znovu obnoven společností Zink Bleibergbau Gesellschaft ze Staňkova. Zdejší šachta byla prohloubena o 200 m. V roce 1926 byla těžba, v důsledku poklesu cen, zastavena a šachta zatopena (Procházka 1998, 116). V této době již chybí zvon ve věžičce kostela, který během II. světové války odvezli němečtí vojáci (Kronika obce Všekary 1950, 54). Ke konci 2. světové války byl kostel krátce využíván k bohoslužbám příslušníky polské vojenské brigády. Postupem času byly pravidelné mše pořádány jen ojediněle, přičemž zájem o toto poutní místo začal upadat. Pravděpodobně poslední mše v plně vybaveném kostele se konala v roce 1954. V roce 1955 pak informoval farní úřad v Bukovci o špatném stavu kostela a žádá o provedení zabezpečení stavby a uzavření objektu. V té době měl kostel ještě zachovaný původní inventář – téměř celý hlavní oltář s cennými řezbami, osmnáct lavic, dvě zpovědnice a kazatelnu. Boční oltáře byly zcela zničeny. Dochovaný inventář měl na starosti tehdejší farář z Holýšova. Uzavření kostela v té době nebylo možné z důvodu velké spotřeby materiálu a také faktu, že ono zabezpečení by vydrželo jen krátký čas (Kronika obce Všekary 1950, 179; NPÚ Plzeň, Všekary 10417, inv. č. 4028). Poté se kostel stává obětí vandalů. V této době mizí bohatě vyřezávaný akantový oltář, který byl pravděpodobně zničen. Dřevěná socha Madony z postranního oltáře byla prodána zdejším farářem do Plzně a nahrazena sádrovou sochou (Procházka 1998, 116). Od šedesátých let sloužil kostel i jeho okolí jako výjezdni vojenský prostor. O přítomnosti sovětských vojáků svědčí i mnoho nápisů v azbuce na stěnách kostela

(Procházka 1998, 116). V následujících letech byla stavba zdevastována úplně. Dveře byly vytrhány, okna rozbita, barokní fresky z velké části znehodnoceny a veškerý mobiliář spálen. V pozůstatcích dvou ohnišť se dochovaly pouze fragmenty vybavení (NPÚ Plzeň, Všekary 10417, inv. č. 4028).

Na počátku osmdesátých let se rozhodovalo, co se stavem kostela, jenž byl skutečně havarijní. Střecha se rozpadala a omítka odpadávala. Navrhovaná demolice byla prozatím zamítnuta a objekt měl být zajištěn a ohrazen, aby na místě nedošlo ke zranění (NPÚ Plzeň, Všekary 10417, inv. č. 4028). V roce 1988 zažádalo ONV v Domažlicích Ministerstvo kultury ČSR o snění památkové ochrany. Opět byla zvažována demolice kostela. V roce 1990 bylo Ministerstvem kultury ČSR svoláno místní šetření ke zrušení památkové ochrany kostela. Všichni zúčastnění, tedy představitelé ministerstva, památkového ústavu i místní obyvatelé se nakonec dohodli na záchraně kostela. Bylo zažádáno o stavební povolení a byl podán návrh rekonstrukce objektu, který byl následně schválen, pod podmínkou, že všechny práce budou řádně zdokumentovány (NPÚ Plzeň, Všekary 10417, inv. č. 4028). V letech 1991 - 1994 byl zrekonstruován střešní plášť, krov kostela a sanktusník. Celkové náklady kolem 2 milionů korun uhradil prostřednictvím OkÚ Domažlice stát (Procházka 2001, 75).

V roce 2007 byla provedena kontrola stavu kostela. Bylo zjištěno opětovné poškození střešní krytiny a klempířských prvků. Na kostele se nacházely nezabezpečené vstupy a staticky nezajištěné konstrukce. Proto bylo nařízeno zabezpečit elektrické rozvaděče, aby bylo zamezeno dotyku vnitřního vybavení rozvaděče, zabezpečit hlavní vchod mříží, opravit či zazdít boční vchody, zabezpečit střešní plášť včetně oplechování a opravit hromosvod (NPÚ Plzeň, Všekary 10417, inv. č. 4028). Podle poznámek u fotografií připojených ve složce 4028 – Kaple sv. Barbory byly roku 2008 oplechovány boky vikýřů z titanzinkového plechu. Hřeben střechy a věžička kostela byla provizorně zajištěna dřevěnou konstrukcí s hydroizolačním pásem – Bitagitem. Věžička byla olemována titanzinkovým plechem. Střešní krytina i střechy vikýřů byly doplněny taškami bobrovkami (vikýře i novými latěmi). Dále byla opětovně zasazena mříž do

hlavního vstupu a zazděny byly veškeré vedlejší vstupy. Rovněž bylo doporučeno zajistit vrcholový klenák v okně na severní straně kostela NPÚ Plzeň, Všekary 10417, inv. č. 4028). Římskokatolická církev získala v roce 2008 účelový finanční příspěvek na opravu kostela ve výši 160 000 Kč (Ublová 2013, 39).

Kostel sv. Barbory je nemovitou kulturní památkou. Dnem 19. 5. 1972 byl objekt zapsán do tehdejšího Státního seznamu kulturních památek rozhodnutím školské a kulturní komise ONV Domažlice. V současné době je veden v Ústředním seznamu kulturních památek pod rejstříkovým číslem 36835/4-4028 (NPÚ Plzeň, Všekary 10417, inv. č. 4028). Od roku 2008 je vlastníkem objektu občanské sdružení Syndicus Hereditas, které ve spolupráci s farností Holýšov pořádá na Velikonoční pondělí poutní mše (Ublová 2013, 41).

5.4 Plány, kartografické a Ikonografické prameny

Dobová vyobrazení kostela nám nejsou známa, a tak se můžeme pouze domýšlet nakolik se jeho podoba od doby, kdy byl vystavěn, změnila. Jediným dobovým pramenem, který se nám zachoval, je plán kostela (Obr. 85), který je uložen v SOA Plzeň – pracoviště Klášter ve fondu velkostatku Horšovský Týn. Tento plán je podrobněji rozebrán v podkapitole Stavební historie (SOA Plzeň– VS Horšovský Týn, inv. č. 692, sign. 35, kart. 149). Stavba je jako St. Barb. zanesena na tzv. Müllerově mapování (Obr. 60) z roku 1720 nedaleko vesnice Všekary (Schekarchen). Stejně tak na plánech I. vojenského mapování (Obr. 61) z let 1764 - 1768. Kromě samotného kostela jsou zde patrné i další objekty. Mohlo by se jednat nejen o pozůstatky havířské osady, ale rovněž o poustevnu, která se zde v této době nacházela. Oba vyobrazené objekty jsou z nespalného materiálu. Kostel je vázán na místní komunikaci od osady Všekary, která prochází stejnými místy jako dnes. Na plánech II. a III. vojenského mapování (Obr. 62 – 63) je kromě budovy kostela zřetelný pouze jediný objekt při severní straně. V tomto případě se zřejmě jedná o bývalou poustevnu. Stavba o půdorysu řeckého kříže je rovněž zanesena v indikační skice stabilního katastru z roku 1838 (Obr. 64).

V této době je u kostela zachycena i obdélná budova německé školy. V okolí kostela se jsou zakresleny i dva další sakrální objekty, přičemž se zřejmě jednalo o nevelká boží muka (VÚGTK 2017; ČÚZK 2017 [online]).

Velké množství informací poskytují fotografie nejen z posledních let, ale i období minulého století, kdy byl kostel aktivně využíván. Kostel je zachycen na několika fotografiích, jejichž přesná datace není známa. Mělo by se jednat o období před druhou světovou válkou, kdy byl kostel i blízko stojící škola v dobrém stavu. V této době byla zachovaná výplň oken, omítka a střecha nejevily známky rozsáhlejšího poškození. Poblíž se nachází i ona německá škola (Obr. 66 - 67). Interiér kostela dokumentuje fotografie z roku 1945. Na fotografii je zachycen pohled na kruchtu a část varhan. V této době byla ještě patrna část výzdoby arkád a vyřezávané zábradlí v patře kruchty. Patrna byla i část výzdoby ve stropní části. V přední části fotografie můžeme vidět i typické dřevěné lavice, které však již zřejmě nebyly původní (Obr. 68) (Kronika obce Všekary, 179). Ojedinelý snímek zachycuje část stropní výzdoby s andělem. Fotografie pochází z roku 1958 (Obr. 69). Poté bylo ono vybavení kostela rozkradeno či rozbito a kostel se stal terčem vandalů. Ušetřena nebyla ani původní štuková výzdoba a fresky. Zdevastovaný interiér zachycuje fotografie z roku 1969 (Obr. 71) (Kronika obce Všekary, 251). Chátrající kostel s vyraženými okny a propadající se střechou zachycuje fotografie z 80. let. Na fotografii jsou jasně zřetelné obnažené krovy a propadající se vížka. V té době neměl zajištěné vchody a zcela chybí výplň oken. Rovněž si můžeme povšimnout nezazdřeného vchodu na jižní straně lodi (Obr. 72) (Ubllová 2013, přílohy str. 8).

5.5 Stavební rozbor kostela sv. Barbory

Základem mohutné stavby je obdélná loď, k níž jsou ze severní a jižní strany připojeny bez výškového rozdílu dvě čtvercové kaple. Loď tak spolu s připojenými kaplemi vytváří půdorys řeckého kříže. Na loď bez jakéhokoliv výškového či půdorysného odsazení navazuje presbytář orientovaný na východ. Objekt je v současné

době přístupný pouze jedním vchodem, který se nachází v jižní straně předsíně. Všechny ostatní vstupy byly zazděny. Stavba má celkem deset rozměrných půlkruhově zakončených oken. V severní a jižní stěně lodi se nachází rozměrné obdélné okno s půlkruhovým záklenkem, se zbytky šambrán a zděného ostění ve vnitřním konci špalety. Okno v severní straně kostela je osazeno dřevěným rámem s částečně zachovanou skleněnou výplní. Ve stěnách lodi jsou rovněž zazděné obdélné vstupy orientované na jižní stranu. Lemovány jsou žulovým ostěním a nad jejich překladem je viditelný segmentový záklenek z cihel. Valbová střecha je pokryta taškami bobrovkami. Nad lodí, v místě křížení v centrální části, se nachází osmiboká věžička s lucernou. Dřevěná konstrukce věžičky je chráněna měděným plechem. Střecha věže má cibulovitou báň a je zakončena makovicí s křížem.

5.5.1 Exteriér

Při popisu objektu bude postupováno podle světových stran. K západní stěně (Obr. 74) je v ose připojena obdélná předsíň, kde se v současné době nachází i jediný nezazděný přístup do kostela. Vstupní otvor je obdélný se žulovým ostěním s vnější lištou. Chybějící levá stojka je momentálně nahrazena dřevěným trámem. Nad překladem je patrný segmentový záklenek (Obr. 75). V západní stěně se nachází malé oválné okno, jehož cihelné ostění je osazeno dřevěným rámem se skleněnou výplní. Předsíň má žulový sokl a nárožní pilastry. Hlavice pilastrů i korunní římsa je složena z cihel. Omítkový profil se nezachoval. Střešní krytiny valbové stříšky předsíně tvoří bobrovky. V rohu mezi severní stěnou předsíně a západní zdí lodi je připojen čtvercový přístavek, kde se nacházelo schodiště na kruchtě v (Obr. 76). Momentálně zazděný vstup je orámován žulovým ostěním a je orientován na západní stranu. V západní stěně přístavku je patrný původní vchod s žulovým ostěním s lištou. Stejně jako u hlavního vstupního otvoru, i zde je nad překladem uplatněn segmentový záklenek z cihel. Podél levé stojky vstupu je ve zdi patrná prasklina. V horní partii přístavku se nachází malý obdélný otvor bez výplně. Podobný je i ze strany severní. Zdivo přístavku je smíšené a ukončuje jej plechová pultová stříška, pokrytá bobrovkami. Při pohledu ze západní

strany je patrna výrazná trhlina ve stěně hlavní lodi. Při bližším prozkoumání pak vidíme zazděný zřejmě okenní otvor. Předsazený sokl lodi je ukončen žulovými bloky, jejichž horní hrana je zaoblená. Omítka kostela je z velké části opadaná a na mnoha místech prostupuje smíšené zdivo složené z lomového kamene a pálených cihel. Vnější stěny a zejména pak nároží kostela jsou členěny cihlovými pilastry s iónskými žulovými hlavicemi. Dřík je ve výšce cca 2 m od země přerušen deskovými žulovými římsami. Cihelná korunní římsa obíhá celý obvod stavby a jen v některých místech je její štukový profil dochovaný.

V jižní stěně objektu (Obr. 77) se na obou závěrech lodi nachází dvě totožná rozměrná okna s půlkruhovým zakončením. Pod oknem, blíže k západnímu nároží, je patrný zazděný vstup obdélného tvaru s kamenným ostěním. Rovněž se zde bez výškového rozdílu ke stěně lodi připojuje čtvercová kaple, v níž se rovněž nachází dvě okna. Všechna okna směřují na jižní stranu, pouze jedno z oken v boční kapli na stranu západní. Další zazděný vstup se nachází ve stěně boční kaple a je orientován východním směrem. Pod ním se nachází ležaté eliptické okno, do jehož odsazeného ostění ve vnitřní straně špalety je zasazena proplétaná mříž. Žulový sokl i korunní římsa přechází z lodi plynule do jižní kaple. Stejně jako u lodi i zde se uplatňují nárožní pilastry s iónskými žulovými hlavicemi (Obr. 81). V jižní a západní straně se v patře kaple nachází obdélné okno, totožné s okny v lodi. Ani zde se nedochovala výplň. Od okna na jižní stěně se směrem dolů táhne ve zdivu asi 1 m dlouhá prasklina. V horní části východní stěny zřetelné malé okénko osmibokého tvaru bez výplně. V téže stěně se v jejím severním konci nachází zazděný vstupní otvor obdélného tvaru se žulovým ostěním s rámem. Odtud byly přístupny schody do patra kaple.

Presbytář má stejně jako loď sokl z žulových desek v nárožích pilastry s iónskými hlavicemi. Štukový profil je zachován jen ojediněle. V západní stěně presbytáře (Obr. 78) se nachází dvě okna, která jsou jako jediná nově osazena dřevěným rámem se skleněnou výplní. Od okapní římsy se směrem k oknu při jižní straně táhne poměrně hluboká prasklina. V podélných stěnách presbytáře se pak nachází vždy jedno okno bez

výplně. Obě okna jsou zaklenuta půlkruhem, špalety i odsazené ostění je lemováno cihlami. Částečně jsou patrné zdvojené lištové šambrány. K východní straně presbytáře přisedá téměř čtvercová sakristie, jež po obvodu rovněž lemována žulovým soklem. V nárožích se nachází cihelné pilastry bez hlavic a po jejich stranách dvakrát odstíněné lizény. V severní stěně sakristie zploštělé oválné okno s cihelným ostěním. Okno je osazeno proplétanou mříží a dřevěným rámem se skleněnou výplní. V jižní zdi je do cihlové zadržky zrušeného vstupu vyražen otvor. Vstupní otvor je zakončen segmentovým záklenkem. Valbová střecha sakristie je pokryta taškami bobrovkami.

Severní kaple (Obr. 73) má stejné členění jako kaple jižní, pouze se severní strany není zachován žulový sokl. Přízemí je od západu osvětleno malým oválným oknem, osazeným proplétanou mříží. Stejně okénko se nachází i v protilehlé stěně východní. V severní a východní stěně kaple se v patře rovněž nachází dvě obdélná, půlkruhově zakončená okna bez rámu. Okno v severní stěně kaple má ve svém vrcholu uvolněných několik cihel (Obr. 79). Od tohoto místa je jasně zřetelná prasklina vedoucí až ke korunní římsě. Všechna velká okna jsou bez výplně s výjimkou okna při západním nároží (Obr. 80). Zde je zachován dřevěný rám i část skleněné výplně. Při východním okraji severní stěny je opět jeden ze zadržných vstupů vedoucí na schodiště do patra severní kaple. Vstupní otvor je bez žulového ostění a patrné je opět segmentové zakončení. Tento vchod je bez ostění a možná byl vyražen dodatečně. Při bližším ohledání si pak můžeme povšimnout i tří dalších zadržných otvorů, které se nacházejí při západním nároží. Jedná se o bývalé postranní vstupy a malé okénko. Tyto tři otvory zřejmě nemohly existovat společně, neboť se mezi nimi nachází jen nepatrná mezera. Nelze s přesností říct, který z nich mohl být první, neboť se navzájem v některých místech narušují. Na východní stěně lze pozorovat iluzivní okno s částečně zachovanou lištovou šambránou, rozměrově odpovídající oknu v severní stěně kaple.

Stavební materiál tvoří především lomový kámen. Na mnoha místech je doplněn cihlami nebo jen jejich částmi. Cihlové zdivo se uplatňuje především kolem vstupů a oken. Veškeré segmentové zakončení vstupních otvorů je tvořeno cihlami a stejně

tak i špalety velkých oken. Cihly tvoří rovněž nárožní a koutové pilastry i korunní římsu. U těchto architektonických prvků je uplatňována tzv. běhounová vazba. Pojivo obsahuje převážně písek, jíla a drobné kaménky. U mladších stavebních zásahů se objevuje vápenná malta.

5.5.2 Interiér

V současné době je objekt přístupný pouze jedním vchodem orientovaným na jižní stranu. Předsíň je sklenuta klášterní klenbou se čtyřmi výsečemi. Obdélný portál do lodi je lemován žulovým ostěním a v současné době je osazen mřížovými dveřmi zajištěnými zámkem. Nad překladem ostění je segment vyzdřený dvěma řadami cihel. V předsíni se v tloušťce severní zdi je zachovaná nika, kde se dříve mohla nacházet socha sv. Barbory.

Zděná kruchta, vynášená původně třemi klenebními poli, je dnes z větší části zřícená (Obr. 82). Zachována je pouze část kruchty při jižní stěně, na jejíž arkádě je dodnes patrná štuková výzdoba. Nad vchodem je kruchta sklenuta plackou, dvě postranní části mají zřícenou podlahu. Podpory byly tvořeny dvěma čtvercovými cihlovými pilíři s římsovými hlavicemi, přičemž dnes je zachován pouze jediný, z druhého pilíře patrný jen nízký sokl. V části, kde se arkády napojují na podélné stěny lodi, se v segmentových výklencích nachází zadržené obdélné vchody. Kruchta momentálně není přístupná.

Loď kostela (Obr. 83) je sklenuta valenou klenbou půlkruhového profilu, jež je neckovitě ukončena při západní stěně třemi výsečemi a při stěně východní dvěma výsečemi. Při podélných stěnách jsou patrné celkem tři pásy výsečí. Na jejich hranách a v lunetách dodnes patrné štukové pásy. Patky lodní klenby jsou při jižní a severní stěně podloženy pilastry s římsovými hlavicemi. Nad nimi poté pokračují a vytváří klenební pas, oddělující loď od presbytáře.

Po obou stranách lodi se nachází boční patrové kaple, které jsou v přízemní části otevřeny půleliptickými arkádami. Patky sklenutí jsou opět zakončeny jednoduchými

římsovými hlavicemi. Podlaha oratoří v patře kaplí není dochována (byla stržena či se zřítily). V boční kapli při jižní stěně je patrný výklenek i schodiště k bývalé kazatelně, jejíž průchod je ukončen půleliptickým záklenkem.

Špalety obdélných oken jsou zakončeny půlkruhem a při ostění jsou lemovány štukovým oblounem. Parapet oken je zakončen jednoduchou římsou.

Presbytář je rovněž zaklenut valenou klenbou, na níž jsou dochovány zbytky barokních maleb. Dnes je částečně patrná pouze malba představující anděla (Obr. 84). V této části se v klenbě nachází i kruhový otvor. V zadní části presbytáře se nachází značně poškozená oltářní menza, vyzděná z cihel a kamene. Před oltářem se nachází dřevěná deska a kamenný kříž. Po stranách presbytáře jsou ve stěnách patrné segmentové výklenky, rozměrově odpovídající vstupním otvorům.

Vstup z presbytáře do sakristie není osazen dveřmi. Tento obdélný vstupní otvor je rovněž bez kamenného ostění, pouze v nadpraží je patrný segmentový pás z cihel. Čtvercová sakristie je zaklenuta valenou klenbou se styčnými výsečemi a je zcela zbavena omítky. Do postranního vstupu, jenž byl kdysi v rámci oprav zazděn, je dnes proražený otvor.

Omítka v interiéru kostela je z velké části opadaná či stržená až na zdivo. Z barokní výmalby se až na několik vzácných výjimek mnoho nedochovalo. V rámci rekonstrukce byly odstraněny nápisy, které zmiňuje Z. Procházka (1998, 116). V celém objektu rovněž chybí podlaha.

5.5.3 Stavební historie

Stavební vývoj objektu lze rozdělit do dvou fází. První fází je samotný vznik kostela sv. Barbory. K této fázi bohužel nejsou známy žádné ikonografické prameny, které by znázorňovaly původní podobu stavby. Ve Státním okresním archivu v Plzni - pracovišti Klášter se ve fondu velkostatku Horšovský Týn se nachází stavební plán kostela (Obr. 85), u kterého však není uvedeno, o jaký objekt se jedná. Plán vyobrazuje

jednolodní stavbu s postranními kaplemi, takže celý objekt tvoří půdorys řeckého kříže stejně jako kostel sv. Barbory. Rovněž odpovídá vnitřní situování objektu, kruchta na západní straně i vstup na kazatelnu při jižní boční kapli (SOA Plzeň– VS Horšovský Týn, inv. č. 692, sign. 35, kart. 149). Na základě toho se lze domnívat, že se jedná právě o kostel sv. Barbory. Rovněž kostel podobné dispozice se na území Domažlicka nenachází. Na základě tohoto plánu lze usuzovat, že stavební podoba kostela se v průběhu své historie nezměnila. Jedinou změnou, kterou lze pozorovat, je malý přístavek, nacházející se při západním závěru lodi. Zde se nachází schodiště vedoucí na kruchtu. Ta podle plánů byla původně přístupná schodištěm v síle zdi. Při bližším ohledání objektu se však zdá, že tudy schodiště nikdy nevedlo a již v průběhu výstavby došlo k přístavbě schodiště v přístavku při západní stěně. Ačkoliv tento přístavek na původním plánu zakreslen není, na indikační skice stabilního katastru už patrný je. Vznikl tedy současně nebo velmi krátce po dokončení stavby kostela. Objekt mohl být dodatečně doplněn o postranní vstupy a některá okénka.

Za druhou fázi vývoje pak lze považovat dodatečné stavební změny a zásahy související především se zabezpečením nebo záchranou objektu v 80. a 90. letech 20. století. Hlavní vstup do objektu byl opatřen železnou mříží, aby bylo zamezeno vstupu vandalů. Boční vchody byly zadrženy úplně. Stejně tak byla zadržena některá malá okénka ve stěnách bočních kaplí. Vyměněn byl i krov a zcela byla opravena střecha i s věžičkou (Obr. 87).

5.6 Hodnocení objektu

Kostel byl dlouho ponecháván svému osudu, a tak se dnes mnoho hodnotných detailů nezachovalo nebo jsou značně poškozeny. Jedním z nich jsou dozajista barokní malby a štuková výzdoba (Obr. 82). Torza maleb se zachovala především ve stropní části presbytáře. Patrná je pouze část, představující anděla (Obr. 84). Pozůstatky výzdoby do jisté části nesou i výseče kleneb ve východní části kostela. Podle fotografií z 50. let byla malba ještě z větší části zachovaná (Obr. 69). Štuková výzdoba se uplatňuje

především z vnější strany kolem velkých oken a na dochované části arkády. Ačkoliv jsou tyto prvky dnes již jen málo patrné, i tak zůstávají unikátním dokladem barokního umění.

Významným prvkem jsou dozajista zachované klenby. Loď a presbytář jsou zaklenuty valenou klenbou půlkruhového profilu. Oratoře, nacházející se v bočních kaplích, byly zaklenuty křížovou klenbou. Klenby v oratořích nejeví výraznější známky rozsáhlejšího poškození. Jejich křížení je zvýrazněno štukovou výzdobou. Tyto prvky nejeví známky rozsáhlejšího poškození.

Rozeznávaná okna jsou půlkruhově zakončena a mají doposud patrné zděné ostění. Okno v severní stěně je osazeno torzem dřevěného rámu se zbytky skleněné výplně. U ostatních oken se výplň nezachovala. Na východní stěně severní kaple je jasně zřetelné iluzivní okno. Vyvedeno je štukovou šambránou a rozměry odpovídá ostatním obdélným oknům. Iónské kamenné hlavice, jimiž jsou zakončeny nárožní pilastry, jsou z velké části nepoškozené a tvoří tak výrazný dekorativní prvek objektu.

5.6.1 Současný stav

Kostel je v současné době opravován. Práce však postupují pomalu a stavba se tak stále nachází v poměrně havarijním stavu. Prostředky byly použity jen na nejnutnější opravy a bez dalších zásahů přichází vniveč. Střecha s krovem byla opravena v 90. letech, čímž byl alespoň částečně stabilizován stav kostela. Nově jsou osazena pouze dvě velká okna ve východní stěně (Obr. 78), ve které se však nachází nejrozsáhlejší trhлина. Zbylá okna jsou bez jakékoliv výplně a interiér kostela je tak i nadále vystavován klimatickým vlivům. To má za následek opadávání vnitřní omítky a znehodnocení pozůstatků barokní výmalby. Kromě hlavního vstupu v předsíni na jižní straně, byly veškeré vstupy zazděny. Hlavní portál do lodi je osazen železnou mříží. V zazděném vstupu sakristie je však proražen poměrně velký otvor a je tak možné se do objektu dostat. Ve stěnách kostela, zejména kolem okenních a vstupních otvorů, je patrné několik výrazných prasklin (Obr. 77 – 79). Postupně tak dochází k uvolňování

stavebního materiálu a odpadávání vnější omítky. Ze zaklenutí okna v severní zdi se uvolnilo několik cihel, které hrozí zřícením (Obr. 79).

Kostel sv. Barbory není od poslední mše, konané v 50. letech 20. století, aktivně využíván. V posledních několika letech je sem však každoročně na Velikonoční pondělí pořádána pouť a i díky průběžným opravám se kostel dostává do většího podvědomí společnosti. V roce 2012 byl kostel zapojen do projektu Zaniklé a ohrožené kostely. Cílem projektu bylo do tří let propojit novou poutní cestou v diecézi celkem dvacet míst, kde se nachází zdevastované církevní stavby. Ačkoliv si za cíl nekladl úplnou obnovu těchto staveb, projekt alespoň přitáhl k opuštěným kostelům určitou pozornost. Za touto „kulturní vzpruhou“ pro opuštěné kostely stojí obecně prospěšná společnost Plzeň 2015 a vyučující se studenty Ústavu umění a designu Západočeské Univerzity v Plzni. Je součástí regionální programové linie Land art Evropského hlavního města kultury 2015. V listopadu roku 2012 se v rámci tohoto projektu konala vernisáž v kostele sv. Barbory, pro jejíž účely byla vybrána práce Veroniky Konturové – Světlo (Ublová 2013, 42).

5.6.2 Návrhy na opravu

Při každé rekonstrukci historické stavby je třeba brát v potaz její historickou hodnotu. Kostel sv. Barbory má mnoho původních konstrukčních i zdobných prvků, jež je potřeba zachovat. V první řadě je třeba zajistit trhliny ve zdivu, které zatím statiku objektu nenarušují. V některých místech však již nepatrně přechází do kleneb, a je potřeba je co nejdříve zajistit, aby bylo zabráněno jejich dalšímu rozšiřování. Dále je třeba zajistit uvolněné cihly v zaklenutí severního okna. Poté je nutno zřídit výplně všech velkých oken, která se nacházejí ve stěnách lodi, presbytáře a bočních kaplí. Okna ve východní straně již novou výplň mají. Kromě zajištění zdí se zřetelnými prasklinami je třeba rovněž zajistit odvodnění základového zdiva.

Po těchto základních zaopatřeních by bylo možné obnovit interiér objektu. Z doby, kdy byl kostel vybaven a interiér byl v poměrně dobrém stavu, je dostupných

několik fotografií (např. obr. 68, 69), podle kterých by bylo možné zrekonstruovat výmalbu, arkádu i kruchtu. Zejména restaurování maleb a štukové výzdoby by vyžadovaly dozor i práci zkušeného restaurátora, je totiž nutné vypracovat celkové uměleckohistorické hodnocení objektu a pokusit se o zjištění autorství stavby a maleb. Kostel sv. Barbory zřejmě nikdy nebyl podroben odbornému restaurátorskému průzkumu. Je důležité, aby zůstala zachována původní omítková vrstva (osobní sdělení Gersdorfová, 2017).

I přes své značné poškození je kostel sv. Barbory unikátním dokladem barokní architektury. Kromě jmenovaných architektonických prvků, má objekt i další význam. Již od 18. století tvoří výraznou dominantu zdejší krajiny, viditelnou i ze značné vzdálenosti.

6 Závěr

Na okrese Domažlice bylo během josefínských reforem zrušeno celkem devět objektů. Jednalo se o pět menších kostelů, dva poutní kostely a dvě kaple. Do dnešní doby se nám dochovaly pouhé tři objekty z devíti popsaných. Jedná se o poutní kostel sv. Barbory u obce Všekary, poutní kostel sv. Vavřince na Veselé hoře u Domažlic a loretánskou kapli Panny Marie v Horšovském Týně. Ostatní objekty byly během reforem zbořeny a jejich materiál byl často využit na výstavbu nových domů. Tyto kostely byly rušeny většinou z důvodu havarijního stavu, kdy jako nevyužívané staré kostelíky chátraly a náklady na jejich opravu by byly zřejmě příliš finančně náročné. V některých případech byly rušeny kostely, které byly považovány za nadbytečné, neboť v jejich blízkosti se nacházel kostel druhý a významnější. To je i případ kostela sv. Jakuba Většího v Domažlicích, v jehož těsné blízkosti se nacházel novější a prostornější kostel Zvěstování Panny Marie. Dalším příkladem je i kostel sv. Václava v obci Úboč, který se nacházel poblíž kostela sv. Mikuláše. Dalším důvodem rušení kostelů bylo i potlačování kultu světců.

V rámci této práce byly využity písemné, kartografické a ikonografické prameny a rovněž publikace současných autorů. Na základě těchto poznatků pak byla sepsána historie a podoba kostelů či kaplí. Cílem práce bylo zrušené kostely vyhledat a zdokumentovat jejich současný stav. Objekty byly lokalizovány v terénu především na základě kartografických pramenů. Protože byla většina zrušených kostelů zbourána, nedochovaly se nám do dnešní doby žádné výraznější pozůstatky těchto staveb. Většinou se jedná o nepříliš výrazné terénní reliкty, které mohou, ale i nemusí souviset se sledovanými kostely. Tyto reliкty byly zdokumentovány a následně popsány. Při zpracování dat byly využity i lidarové snímky, které tyto reliéfní tvary poměrně dobře zachycují a podávají nám tak informace o jejich celkové podobě, která často v terénu tak zřetelná není. Více informací o již neexistujících kostelech by mohl poskytnout archeologický výzkum odkryvem či některá z nedestruktivních metod. Během takového výzkumu by mohlo být odkryto základové zdivo objektů. Ukázkovým

příkladem je opět zrušený kostel sv. Jakuba Většího v Domažlicích, který byl archeologicky zkoumán na počátku 90. let. Během výzkumu bylo odkryto nejstarší základové zdivo svatyně a byla tak poodhalena podoba kostela i jeho stavební vývoj. Bohužel žádné jiné zcela zaniklé kostely a kaple popsané v této práci nikdy archeologicky zkoumány nebyly. Nelze říci, že by to způsoboval nezájem badatelů, ale spíše skutečnost, že většina z nich se nachází na soukromých pozemcích či těžko přístupných polohách. Studium zcela zaniklých objektů je oproti stojícím stavbám mnohem problematičtější. Často není známá přesná poloha a při sběru informací se lze opírat pouze o písemné, kartografické či ikonografické prameny, které však často neposkytují dostačující informace. Pro lepší poznání zcela zaniklých objektů je tak potřeba kombinace studia zmíněných pramenů a některé z metod archeologického výzkumu.

V poslední části práce je detailně popsán kostel sv. Barbory u obce Všekary. Kostel byl vystavěn na místě starší hornické kaple v letech 1717 – 1724. Kostel s ojedinělou barokní výzdobou byl velmi oblíbeným poutním místem a dalo by se říci, že ani rozhodnutí císaře o jeho zrušení na tomto stavu nic nezměnilo. Na základě průzkumu objektu i studia původního stavebního plánu lze předpokládat, že jeho stavební podoba prošla dvěma fázemi. První fází byl samotný vznik kostela, ke které kromě zmíněného plánu mnoho dobových pramenů nemáme. Druhou a zároveň poslední fází jsou novodobější zásahy a opravy, které sloužily především k zabezpečení objektu (např. zaldění vchodů). Objekt se dlouhou dobu nacházel ve velmi špatném stavu a několikrát bylo rozhodováno o jeho úplném zbourání. Nakonec bylo rozhodnuto zcela naopak. Kostel byl na počátku 90. let opatřen novým krovem a střechou a do dnešní doby je po malých krocích opět opravován. Lze jen doufat, že tento kostel nepostihne stejný osud jako jiné památky a bude zachován budoucím generacím nejen prostřednictvím historických pramenů.

7 Summary

At the end of the 18th century there was an extensive reorganization of church administration which took place in Bohemia and Moravia. The Emperor Joseph II. decided to abolish monasteries and churches, they were considered useless at that time. Many orders, which were related to the beginnings of the Czech State, were cancelled. On the other hand, there were established new parishes, which were financed just from the assets and properties of the abolished monasteries and churches. Many buildings were demolished and sold as building material shortly after their abolition.

The target of this thesis is to locate and document the current status of cancelled churches. There was a field research done in the cases of the defunct buildings in order to search any remains. To write this thesis I used written records, historical maps, plans, iconographic sources and historical photographs. I found five churches were cancelled which were located in Horšovský Týn, Úboč, Erazim, Maxov, Nemanice, Poběžovice and Domažlice. These buildings are known only from the sources I used. Nothing is known about their building form. Only one object was undergone an archaeological research, it is St. Jakub in Domažlice. The foundation walls of the original sanctuary were revealed.

One of my monitored objects was St. Barbora's church in Všekary which I subjected to more detailed analysis. This church was mainly for miners who worked in the nearby mines. St. Barbora is the patron of miners. We can say that the church was originated in a two construction phases. The construction itself became the target of vandals who made its conditions even worse. There are not any doors, windows and equipment today. The original baroque paintings and stucco decorations have been preserved very little up to now. However, it is necessary to say that it is still a very remarkable building which still dominates in the landscape. The building was equipped with new beams and the roof is currently being repaired.

I also developed the reconstruction of the parish network in the reporting district in my work. It was subsequently supplemented by maps, which were drawn in the program ArcMap. It was found that there were twenty-three parish churches, twelve branch churches and three monasteries in the district of Domažlice. During the extensive reorganization of church administration, there were abolished five churches, two monasteries, two pilgrimage chapels and one loretta. All this is known on the basis of the studied written sources and contemporary literature. The reorganization of the church also meant seven new parishes and eleven locations.

It is needed a more detailed study of contemporary written sources for a better understanding and learning about those abolished buildings. These sources are needed to be combined with the archaeological researches.

8 Prameny a literatura

8.1 Archivní prameny, edice pramenů, kroniky

Burdová, P. 1963: ČB – Duchovní komise 1782 – 1785, Inventáře apparatusů zrušených kostelů a klášterů, inv. č. 18, k. 32, fol. 251, NA Praha.

Burdová, P. 1963a: Duchovní komise (české gubernium), 1782 -1785. Inventář, NA Praha, ev. č. 15.

Burdová, P. (ed.) 1963b: Duchovní komise (české gubernium), 1782 -1785. Inventář, Státní ústřední archiv v Praze, ev. č. 15.

Burdová, P. – Culková, D. a kol. 1970: Tereziáný katastr 3, Dominikál. Archivní správa ministerstvo vnitra ČSR, Praha.

CDB I.: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, I (805 – 1197). Ed. G. Fridrich. T. I. 1904 – 1907. Praha.

Hofmann, G. 1975: Velkostatek Horšovský Týn, 1544 – 1947, SOA Nepomuk, apod. č. 256.

Kronika obce Mutěšín 2004, uložena na Obecním úřadě Mutěšín.

NA Praha – Národní archiv Praha, České Gubernium - Publicum, inv. č. 2260, sign. 146/471, kart. 2844 – 2845.

NA Praha – Národní archiv Praha, České Gubernium – Publicum, inv. č. 2260, sign. 146/1057, kart. 2942 – 2945.

NA Praha – Národní archiv Praha, České Gubernium – Duchovní Komise, inv. č. 18, kart. 32.

NPÚ Plzeň – Národní památkový ústav Plzeň, Všekary 10417 – kaple sv. Barbory, inv. č. 4028.

SOA Plzeň – Státní oblastní archiv Plzeň, fond Sběrka matrik západních Čech - Matriky obce Bukovec, inv. č. 1014, 1672 – 1696, sign. 15.

SOA Plzeň – Státní oblastní archiv, pracoviště Klášter, fond Velkostatek Horšovský Týn – Patronátní záležitosti všeobecně, 1632 – 1806, sign. 76, kart. 181.

SOA Plzeň – Státní oblastní archiv, pracoviště Klášter, fond Velkostatek Horšovský Týn, inv. č. 692, sign. 35, kart. 149.

SOKA DO - Státní okresní archiv Domažlice, fond Farní úřad Úboč - Inventář z roku 1772, inv. č. 111, kart. 7.

SOKA DO - Státní okresní archiv Domažlice, fond Farní úřad Úboč - Inventář z roku 1776, inv. č. 112, kart. 7.

SOKA DO - Státní okresní archiv Domažlice, Kronika obce Všekary od roku 1950 – 1973, fond 1372.

SOKA DO - Státní okresní archiv Domažlice, fond Farní úřad Všeruby – Inventář z roku 1727, inv. č. 70, kart. 69.

SOKA J.H. – Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, fond Velkostatek Chudenice - Kostelík sv. Václava v Úboči (zrušený) 1791 – 1795, sign. 60, kart. 29.

8.2 Seznam literatury

Beránek, K. – Beránková, V. 1994: Rušení klášterů v Čechách za Josefa II.

In: Z. Hledíková – J. Polc (eds.) Pražské biskupství 1344 – 1994. Praha, 209 – 218.

Břicháček, P. – Čechura, M. 2011: Kostel sv. Jakuba většího v Domažlicích a jeho postavení v místní raně středověké aglomeraci, Archeologie v západních Čechách 2, 133 – 150.

Břicháček, P. – Metlička, M. 1999: Domažlická sídelní aglomerace v raném středověku, Archeologie ve středních Čechách 3, 259 – 282.

Bukovský, J. 2000: Loretánské kaple v Čechách a na Moravě. Praha.

Bystrický, V. 2001: Úboč 1251 – 2001. Z historie 750 let. Úboč.

Čechura, M. 2012: Zaniklé kostely Čech. Praha.

Čujanová – Jílková, E. – Soukupová, D., 1997: Mohyla se středobronzovým a časně laténským hrobem ze Štichova, okr. Domažlice, Archeologické rozhledy 29, 1977, 109.

Dobřanský, F. V., 1938: Paměti obce Všekar. Všekary.

Dvořáková, V., 1954: Horšovský Týn, státní zámek, město a okolí. Praha.

Hroch, M. a kol. 2005: Encyklopedie dějin novověku 1492 – 1815. Praha.

Kadlec, J. 1991: Přehled českých církevních dějin, 2. díl. Praha

Kaigl, J. 2010: Úvod do studia zaniklých středověkých vesnických kostelů a vybraných kaplí v horšovskotýnském arcijáhenství, Zprávy památkové péče, ročník 70, č. 4, 253 - 259.

Kaigl, J. 2015: Z výzkumu staveb a architektury středověkých vesnických kostelů v horšovském arcijáhenství. In: Památky západních Čech 5, Plzeň, 7 – 26.

Kokaisl, P. – Kokaislová, P. 2009: Kostely a kaple v domažlickém okrese: po stopách současných i zaniklých církevních památek. Praha.

Kalandra, O. 1945: Poustevna a kostelík sv. Vavřince na Veselé hoře u Domažlic. Praha.

Koutek, T. 2011: Zapomenuté české kostely. Po stopách umírající krásy. Praha.

Krček, J. 2014: Rušení klášterů na Plzeňsku. Kladruby, Plasy a Chotěšov v době Josefínských reforem. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni.

Kuča, K. 1996: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.

Lang, F. 1900: IV. Monografie kostelů, Method XVI, 57 – 88.

Maur, E. 2001: Řezenská cesta a zemské a zemské stezky na Domažlicku.

In: Západočeský historický sborník 7, 5 – 40.

- Nepomuk Müllner, J. 1805: Versuch einer statischen geografie von Bohmen. Praha
- Podlaha, A. 1917: Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. Díl I. Praha.
- Procházka, Z. 1992: Český les – Domažlicko. Historicko-turistický průvodce č. 1. Domažlice.
- Procházka, Z. 1996: Domažlicko a Kdyňsko. Historicko-turistický průvodce č. 5. Domažlice.
- Procházka, Z. 1996: Horšovskotýnsko. Historicko-turistický průvodce č. 9. Domažlice.
- Procházka, Z. 2005: Kaple a kapličky na Domažlicku a Horšovskotýnsku. Domažlice.
- Procházka, Z. 2008: Příběhy vepsané do kamene. Domažlice
- Procházka, Z. 2014: Domažlice. Historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami. Domažlice.
- Procházka, Z. 2014a: Všeruby a Všerubsko (1570 – 2014). Domažlice.
- Purghart, F. 1945: Poběžovice, pivoňské hory a podhůří. Poběžovice.
- Roubík, F. 1931: Dějiny Chodů u Domažlic. Praha.
- Royt, J. 1994: Lidová zbožnost v 17. a 18. století a jejich obraz ve výtvarném umění. In: Z. Hledíková – J. Polc (eds.) Pražské biskupství 1344 – 1994. Praha, 179 – 196.
- Rožmberský, P. – Brzobohatá, K. 2012: Opevnění u sv. Barbory nedaleko Všekar, Hláska 23, č. 1, 9 – 10.
- Rožmberský, P. – Krčmář, L. 2014: Poustevníci, poustevny a pouště v Plzeňském kraji. Domažlice.
- Sedláček, A. 1908: Místopisný slovník království českého. Praha
- Schaller, J. 1788: Topographie des königreichsBöhmen. Praha.

Svoboda, R. 2014: Počátky českobudějovické diecéze. Praha.

Thomayer, L. 2013: Horšovský Týn. Příběh města. Horšovský Týn.

Ublová, M. 2013: Poutní místa na Domažlicku. Nepublikovaná diplomová práce na katedře historie Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň.

Valenčík, M. 2006: Ohrožené památky. Kostely, kaple a kapličky v České republice. Praha.

Vaněk, F. – Hostaš, K. 1902: Soupis památek historických a uměleckých v Království českém. Politický okres domažlický. Praha.

Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. 1997: Encyklopedie českých klášterů. Praha.

Winter, E. 1945: Josefinismus a jeho dějiny. Příspěvky k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740 – 1848. Praha.

8.3 Internetové zdroje

Český úřad zeměměřičský a katastrální 2017: Stabilní katastr, lidarové snímky lokalit [online 16.1. 17 z <http://www.cuzk.cz>]

Esri 2017: ArcGis [online 5. 1. 17 z <https://www.arcgis.com/home/item.html?id=d16a37ff01d94534a31765877721b936>]

Farnosti Pobežovice 2011: Pobežovice [online 12. 4. 17, z <http://farnostpobezovice.webnode.cz/o-nas>]

Obec Všekary 2017: Historie obce [online 12. 4. 17, z <http://www.vsekary.cz/node/5>]

Seznam.cz 2017: Současné mapové snímky lokalit [online 16. 1. 17 z <https://mapy.cz>]

Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v.v.i. 2017: Müllerova mapa Čech, první, druhé a třetí mapování [online 16. 1. 17 z <https://www.vugtk.cz/>]

9 Seznam obrazových příloh

Mapy ArcGis

- Obr. 1** Mapa – Stav farní sítě před zahájením josefínských reforem na okrese Domažlice (autor Andrea Kohoutová 2016).
- Obr. 2** Mapa – Průběh josefínských reforem na okrese Domažlice (autor Andrea Kohoutová 2016).
- Obr. 3** Mapa – Konečný stav farní sítě na okrese Domažlice (autor Andrea Kohoutová 2016).
- Obr. 4** Mapa – Kostely zrušené za josefínských reforem na okrese Domažlice (autor Andrea Kohoutová 2016).

Domažlice – kostel sv. Jakuba Většího

- Obr. 5** Město Domažlice na I. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).
- Obr. 6** Město Domažlice - současný letecký snímek Dolejšího předměstí s kostelem Zvěstování Panny Marie a označeným místem, kde původně stál kostel sv. Jakuba Většího (Seznam.cz 2017 [online]).
- Obr. 7** Kostel sv. Jakuba většního (Domažlice) – výřez veduty z počátku 18. století (Procházka 2014, 105).
- Obr. 8** Základové zdivo nejstarší fáze kostela sv. Jakuba Většího odkryté při archeologickém výzkumu v 90. letech (Břicháček - Čechura 2012, 136).
- Obr. 9** Poloha obou kostelů (Břicháček - Čechura 2012, 134).
- Obr. 10** Původní místo, kde kostel sv. Jakuba většního stával, v pozadí kostel Zvěstování Panny Marie (foto autorka, 2016).
- Obr. 11** Původní oltář a kazatelna z kostela sv. Jakuba většního. Dnes se nachází v kostele Zvěstování Panny Marie (foto autorka, 2016).
- Obr. 12** Rekonstrukce nejstarší fáze kostela sv. Jakuba Většího (vlastní 3D model SketchUp předpokládané podoby kostela).

Obr. 13 Rekonstrukce přestavby kostela sv. Jakuba Většího v období gotiky (vlastní 3D model SketchUp předpokládané podoby kostela).

Domažlice – kaple sv. Vavřince na Veselé hoře

Obr. 14 Kaple sv. Vavřince na I., II. a III. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]) a stabilním katastru (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 15 Kaple sv. Vavřince na Veselé hoře (Kotrmanová 2008 [online]).

Obr. 16 Kaple sv. Vavřince na Veselé hoře – současný stav, pohled na západní a jižní stranu (foto autorka, 2016).

Horšovský Týn – Loretánská kaple

Obr. 17 Kaple Marie Loretánské na I. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 18 Kaple Marie Loretánské na indikační skice stabilního katastru (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 19 Město Horšovský Týn a kaple Panny Marie Loretánské v pol. 18. století (zdroj: Thomayer 2013, 28).

Obr. 20 Zřejmě nezrealizovaný plán lorety (SOA Plzeň– fond VS Horšovský Týn, inv. č. 692, sign. 35, kart. 149).

Obr. 21 Současný stav kaple, pohled na jižní stranu (foto autorka, 2016).

Obr. 22 Kaple Panny Marie Loretánské - fragmenty nápisu, které byly odhaleny po stržení podlahy (foto autorka, 2016).

Maxov – kostel sv. Jana Křtitele

Obr. 23 Kostel sv. Jana Křtitele na Müllerově mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 24 Kostel sv. Jana Křtitele na I. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 25 Lokalita Kosteliště na II. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 26 Lokalita Kosteliště na III. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 27 Lokalita Kosteliště na indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 28 Lidarový snímek lokality s označením, kde byl prováděn průzkum (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 29 Lokalita Kosteliště na současném leteckém snímku. Vyznačeno je místo, kde zřejmě kostel stával (Seznam.cz 2017 [online]).

Obr. 30 Lokalita Kosteliště, dochované zdivo původní usedlosti -pohled na severní stranu - (foto autorka, 2016).

Mutěnin – kostel sv. Erazima

Obr. 31 Obec Erazim na Müllerovo mapování a I. vojenském mapování (VÚGTK 2017).

Obr. 32 Obec Erazim na II. a III. vojenském mapování (VÚGTK 2017).

Obr. 33 Obec Erazim na indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017).

Obr. 34 Obec Erazim, současný letecký snímek obce (Seznam.cz 2017 [online]).

Nemanice - Kaple Panny Marie Klatovské

Obr. 35 Kaple Panny Marie Klatovské na Müllerově mapě a na I. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 36 Kaple Panny Marie Klatovské na II. a III. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 37 Kaple Panny Marie Klatovské na indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 38 Kaplička zasvěcená sv. Eustachovi (patronu všech myslivců) dodnes upomíná na zrušenou kapli Panny Marie klatovské (foto autorka, 2016).

Obr. 39 Lokalita Kaplička, kameny a zlomky cihel na povrchu terénu (foto autorka, 2016).

Obr. 40 Lokalita Kaplička, taras z nasucho poskládaných kamenů, nacházející se pod terénní hranou (foto autorka, 2016).

Poběžovice – kostel sv. Jiří

Obr. 41 Kostel sv. Jiří na Müllerově mapování a I. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 42 Dvůr sv. Jiří na II. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 43 Dvůr sv. Jiří na III. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 44 Dvůr sv. Jiří na indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 45 Lidarový snímek s předpokládanou polohou zaniklého kostela sv. Jiří. Patrný je výrazný relikt, který by snad mohl být pozůstatkem objektu. V terénu již tak zřetelný není (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 46 Současný pohled na dvůr sv. Jiří, na mapě vyznačeno místo, kde byl proveden terénní průzkum (Seznam.cz 2017 [online]).

Obr. 47 Jedna z lip, vymežující místo bývalého kosteliště (foto autorka, 2016).

Obr. 48 Terénní relikt na místě zrušeného kostela (foto autorka, 2016).

Obr. 49 Současný stav lokality (foto autorka, 2016).

Obr. 50 Terénní relikt na místě zrušeného kostela a přilehlá usedlost (foto autorka, 2016).

Obr. 51 Hraniční kámen nacházející se v místech, kde se rozkládala dnes již zaniklá ves Rokošín (foto autorka, 2016).

Úboč – kostel sv. Václava

Obr. 52 Úboč – kostel sv. Václava na I. vojenském mapování (VÚGTK 2017[online]).

Obr. 53 Úboč na II. a III. vojenském mapování (VÚGTK 2017[online]).

Obr. 54 Úboč na indikační skice stabilního katastru , s vyznačením předpokládané polohy (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 55 Úboč - lidarový snímek s vyznačením předpokládané polohy sv. Václava (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 56 Úboč – současný letecký snímek obce s vyznačením předpokládané polohy sv. Václava (Seznam.cz 2017 [online]).

Obr. 57 Kresba profilovaného kamene ze zrušeného kostela sv. Václava, který by se měl nacházet ve větracím otvoru špýcharu (Vaněk – Hostaš 1902, 123).

Obr. 58 Úboč – špýchar (foto autorka, 2016).

Obr. 59 Původní dveře kostela sv. Václava. Momentálně slouží jako jediný vstup špýcharu (foto autorka, 2016).

Všekary – kostel sv. Barbory

Obr. 60 Kostel sv. Barbory na Müllerově mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 61 Kostel sv. Barbory vojenském mapování (VÚGTK 2017[online]).

Obr. 62 Kostel sv. Barbory na II. vojenském mapování (VÚGTK 2017[online]).

Obr. 63 Kostel sv. Barbory na III. vojenském mapování (VÚGTK 2017[online]).

Obr. 64 Kostel sv. Barbory na indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017[online]).

Obr. 65 Kostel sv. Barbory na současném leteckém snímku (Seznam.cz 2017 [online]).

Obr. 66 Kostel sv. Barbory i s budovou německé školy. Foto z 30. let (obec Všekary 2016 [online]).

Obr. 67 Kostel sv. Barbory i s budovou německé školy, datace neznámá (obec Všekary 2016 [online]).

Obr. 68 Kostel sv. Barbory – pohled na kruchtě, rok pořízení 1958 (Kronika obce Všekary, 1958, 179).

Obr. 69 Kostel sv. Barbory, snímek barokní výmalby, rok pořízení 1966 (Kronika obce Všekary, 1966, 181).

Obr. 70 Kostel sv. Barbory, zbytky levého postranního oltáře, rok pořízení neznámý (Kronika obce Všekary, 1966, 183).

Obr. 71 Kostel sv. Barbory, zdevastovaný interiér, rok pořízení 1969 (Kronika obce Všekary, 1969, 251).

Obr. 72 Kostel sv. Barbory v 80. letech (Ublová 2013, přílohy 8).

Obr. 73 Kostel sv. Barbory – severní strana (foto autorka, 2016).

Obr. 74 Kostel sv. Barbory – západní strana. (foto autorka, 2016).

Obr. 75 Kostel sv. Barbory - předsíň připojená k východní straně s hlavním vstupem (foto autorka, 2016).

Obr. 77 Kostel sv. Barbory – jižní strana. Detail poškození (foto autorka, 2016).

Obr. 78 Kostel sv. Barbory – východní strana (foto autorka, 2016).

Obr. 76 Kostel sv. Barbory – přístavek připojený k předsíni ze severní strany (foto autorka, 2016).

Obr. 78 Kostel sv. Barbory – východní strana (foto autorka, 2016).

Obr. 79 Kostel sv. Barbory – detail poškození. Uvolněné zdivo v zaklenutí okna v severní kapli (foto autorka, 2016).

Obr. 80 Kostel sv. Barbory – okno s pozůstatky výplně v severní zdi (foto autorka, 2016).

Obr. 81 Kostel sv. Barbory – íónská hlavice a korunní římsa (foto autorka, 2016).

Obr. 82 Kostel sv. Barbory – pohled na kruchtu (foto autorka, 2016).

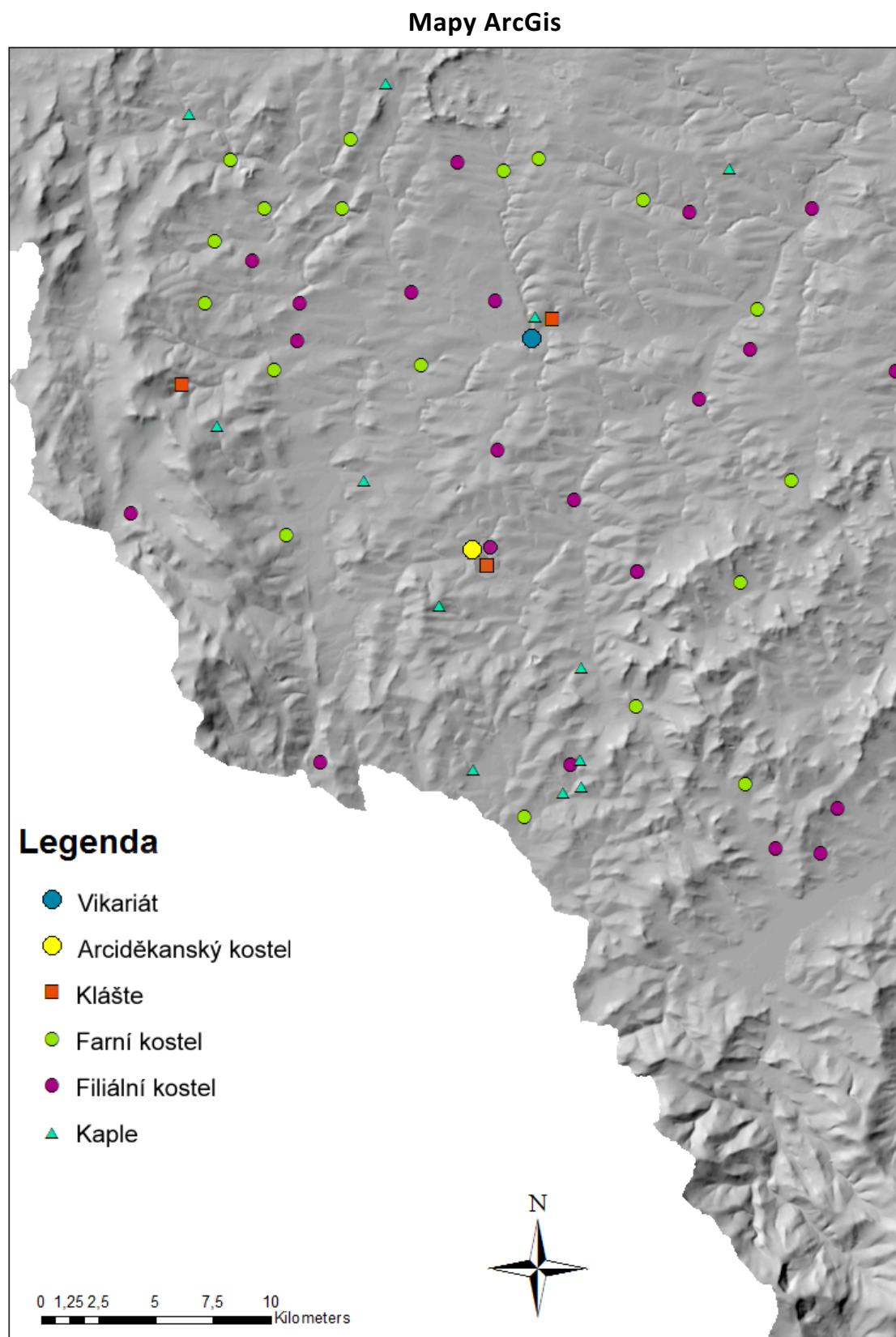
Obr. 83 Kostel sv. Barbory – pohled do presbyteria. Ve stropní části jsou patrné zbytky barokní výmalby (foto autorka, 2016).

Obr. 84 Kostel sv. Barbory – pozůstatky barokní malby ve stropní části presbyteria (foto autorka, 2016).

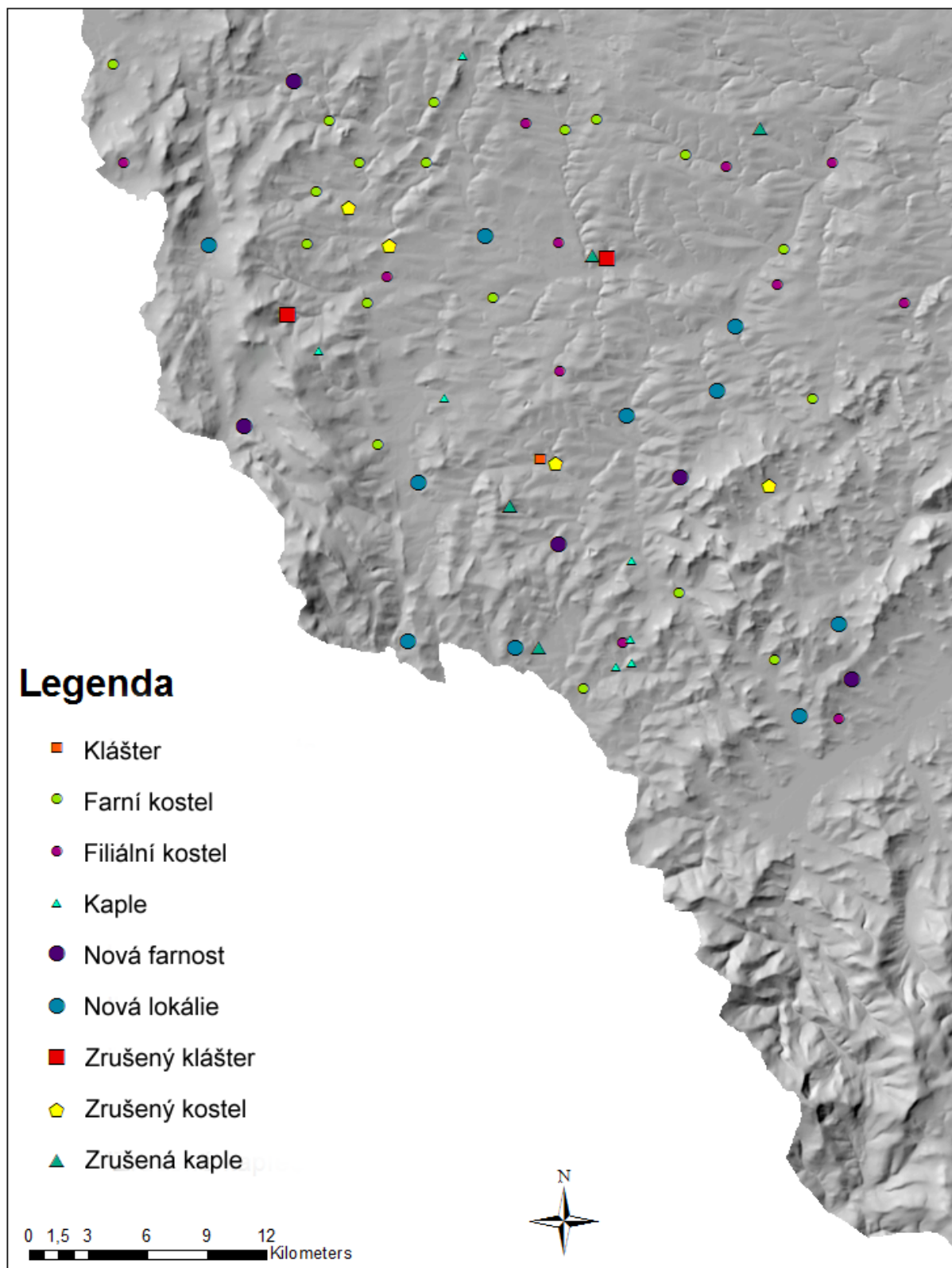
Obr. 85 Původní stavební plán kostel (SOA Plzeň– fond VS Horšovský Týn, inv. č. 692, sign. 35, kart. 149)

Obr. 86 Půdorys kostela sv. Barbory (Překresleno, Procházka 2001).

Obr. 87 Stavební vývoj kostela (červená – pozdně barokní zdivo, žlutá – novodobé zásahy).

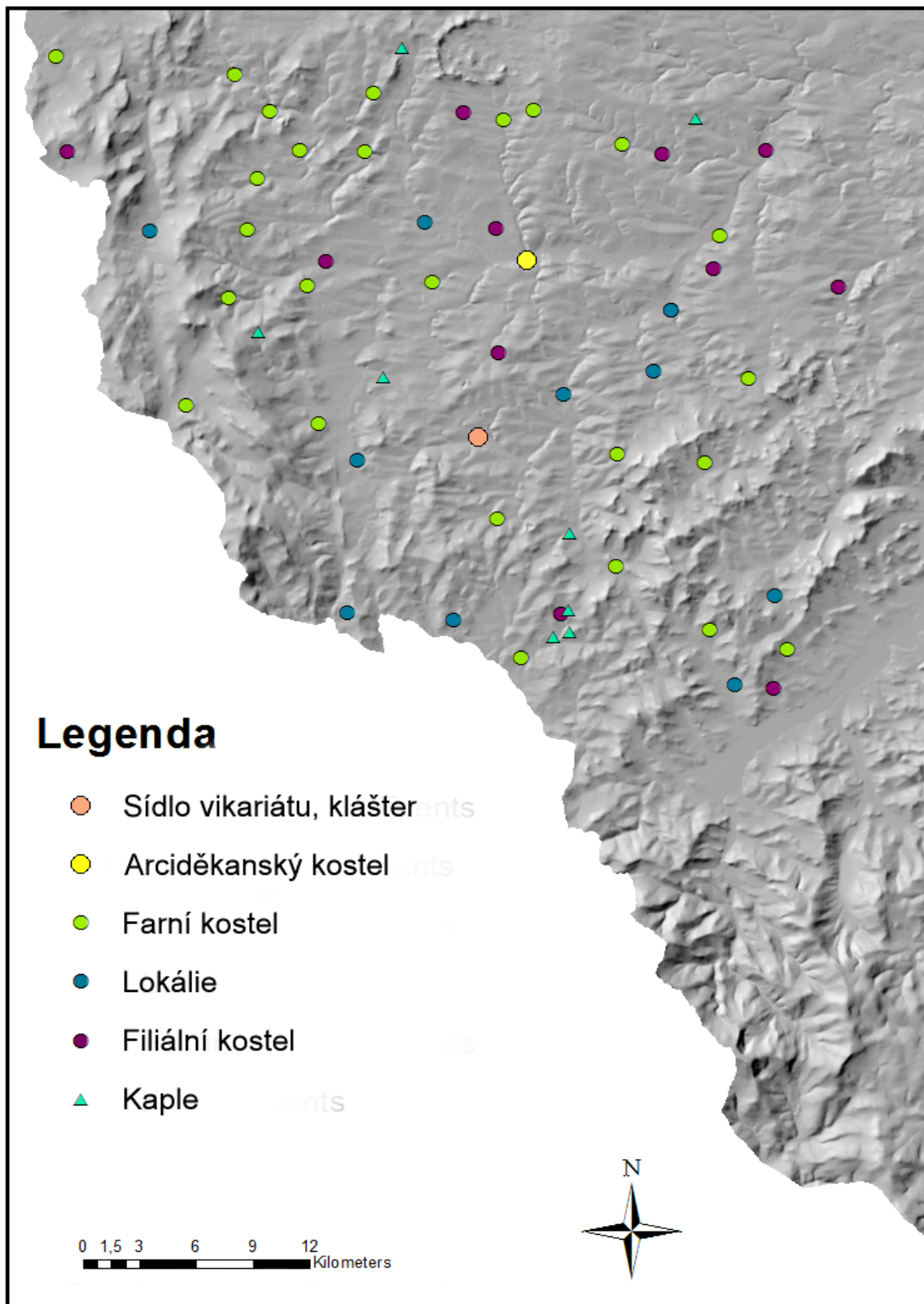

Obr. 1 Mapa – Stav farní sítě před zahájením josefínských reforem na okrese Domažlice (autor Andrea Kohoutová 2016).

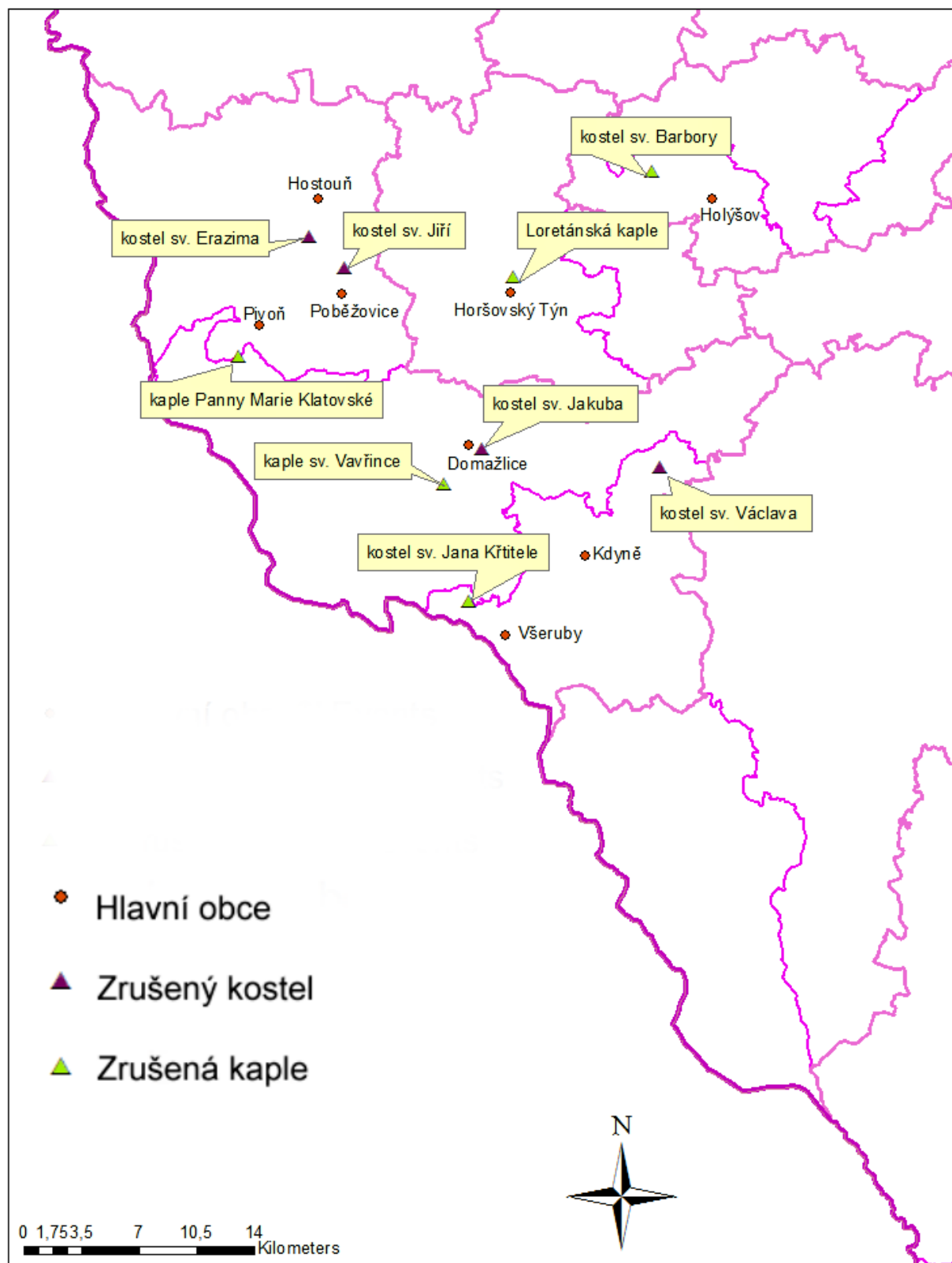

Obr. 2 Mapa – Průběh josefínských reforem na okrese Domažlice (autor Andrea Kohoutová 2016).

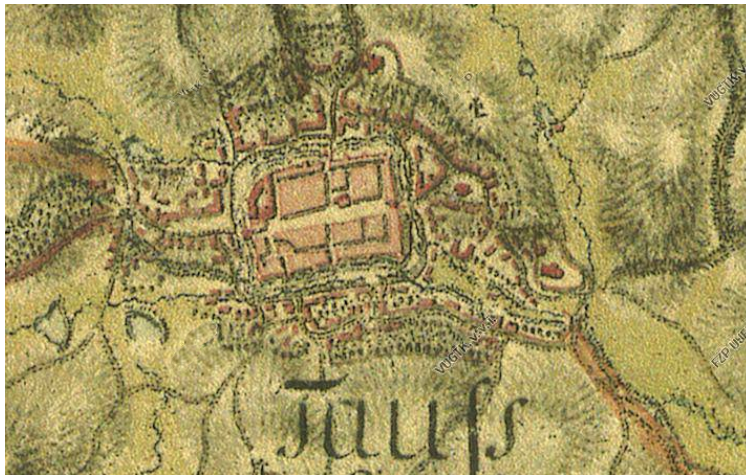

Obr. 3 Mapa – Konečný stav farní sítě na okrese Domažlice (autor Andrea Kohoutová 2016).

Obr. 4 Mapa – Kostely zrušené za josefínských reforem na okrese Domažlice (autor Andrea Kohoutová 2016).

Domažlice – kostel sv. Jakuba Většího

Obr. 5 Město Domažlice na I. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 6 Město Domažlice - současný letecký snímek Dolejšího předměstí s kostelem Zvěstování Panny Marie a označeným místem, kde původně stál kostel sv. Jakuba Většího (Seznam.cz 2017 [online]).

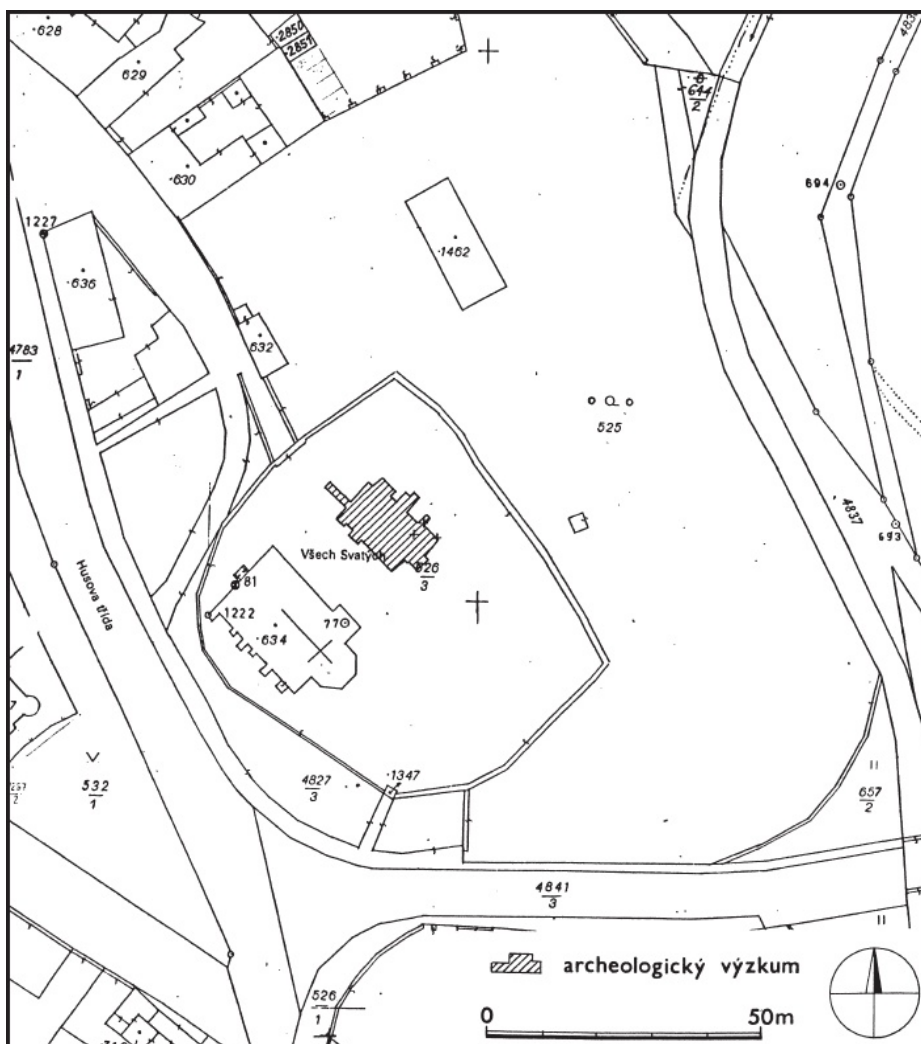

Obr. 7 Kostel sv. Jakuba většího (Domažlice) – výřez veduty z počátku 18. století (Procházka 2014, 105).

Obr. 8 Základové zdivo nejstarší fáze kostela sv. Jakuba Většího odkryté při archeologickém výzkumu v 90. letech (Břicháček - Čechura 2012, 136).

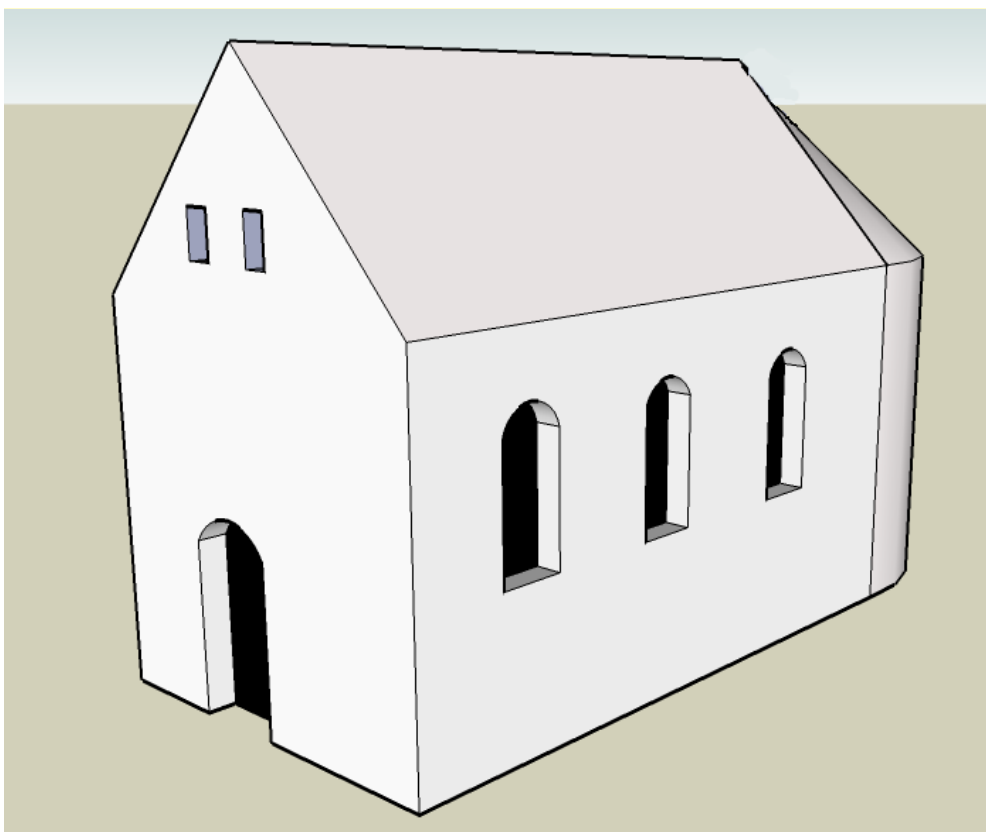
Obr. 9 Poloha obou kostelů (Břicháček - Čechura 2012, 134).

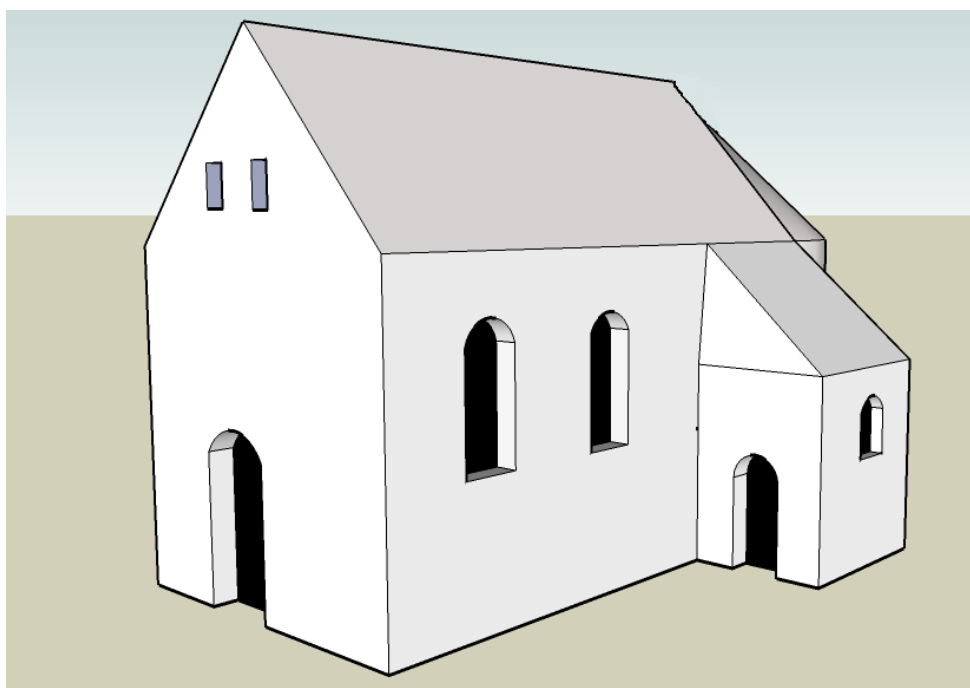
Obr. 10 Původní místo, kde kostel sv. Jakuba většího stával, v pozadí kostel Zvěstování Panny Marie (foto autorka, 2016).

Obr. 11 Původní oltář a kazatelna z kostela sv. Jakuba většího. Dnes se nachází v kostele Zvěstování Panny Marie (foto autorka, 2016).

Obr. 12 Rekonstrukce nejstarší fáze kostela sv. Jakuba Většího (vlastní 3D model SketchUp předpokládané podoby kostela).

Obr. 13 Rekonstrukce přestavby kostela sv. Jakuba Většího v období gotiky (vlastní 3D model SketchUp předpokládané podoby kostela).

Domažlice – kaple sv. Vavřince na Veselé hoře

Obr. 14 Kaple sv. Vavřince na I., II. a III. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]) a indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 15 Kaple sv. Vavřince na Veselé hoře (Kotrmanová 2008 [online]).

Obr. 16 Kaple sv. Vavřince na Veselé hoře – současný stav, pohled na západní a jižní stranu (foto autorka, 2016).

Horšovský Týn – Loretánská kaple

Obr. 17 Kaple Marie Loretánské na I. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

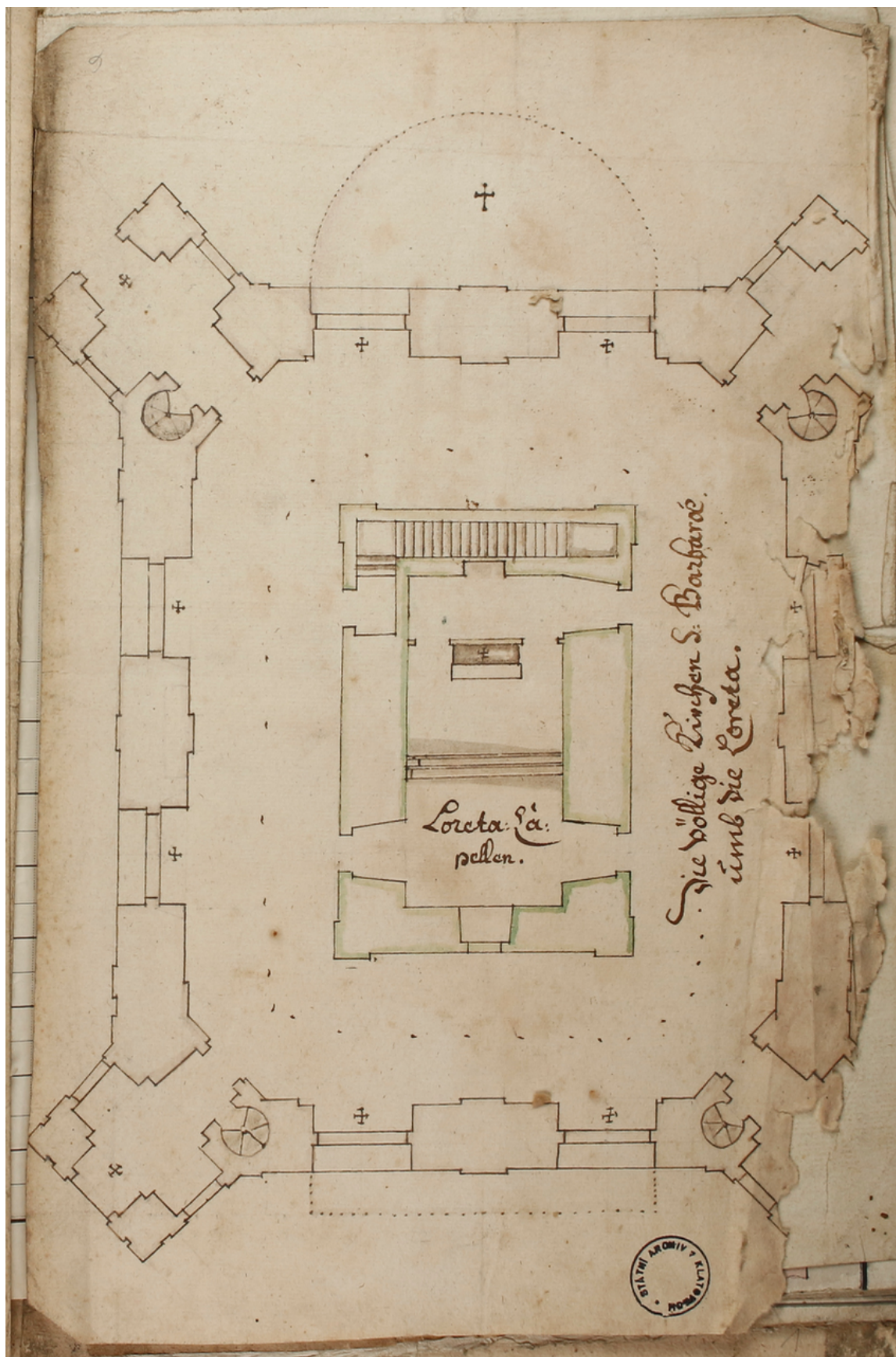

Obr. 18 Kaple Marie Loretánské na indikační skice stabilního katastru (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 19 Město Horšovský Týn a kaple Panny Marie Loretánské v pol. 18. století (zdroj: Thomayer 2013, 28).

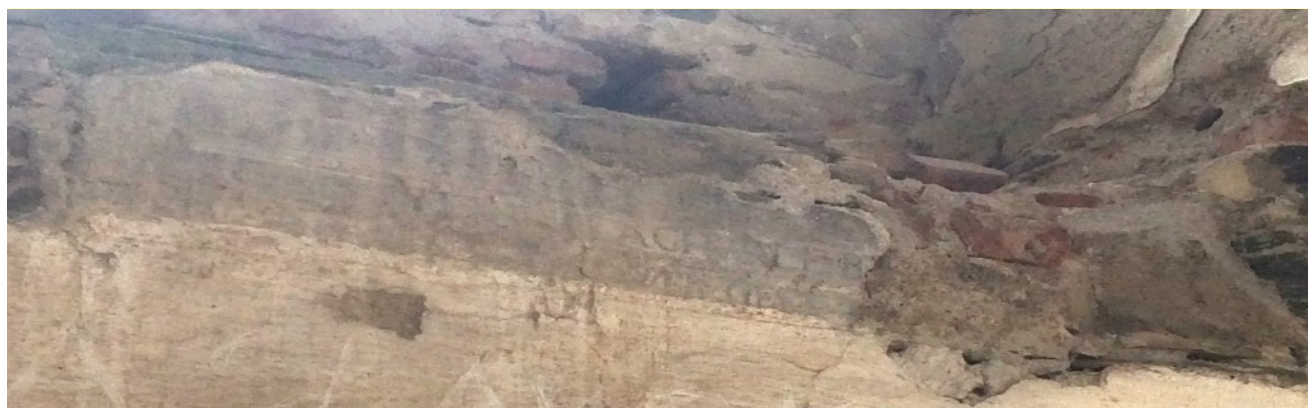

Obr. 20 Zřejmě nezrealizovaný plán lorety (SOA Plzeň – VS Horšovský Týn, inv. č. 692, sign. 35, kart. 149).

Obr. 21 Současný stav kaple, pohled na jižní stranu (foto autorka, 2016).

Obr. 22 Kaple Panny Marie Loretánské - fragmenty nápisu, které byly odhaleny po stržení podlahy (foto autorka, 2016).

Maxov – kostel sv. Jana Křtitele

Obr. 23 Kostel sv. Jana Křtitele na Müllerově mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 24 Kostel sv. Jana Křtitele na I. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

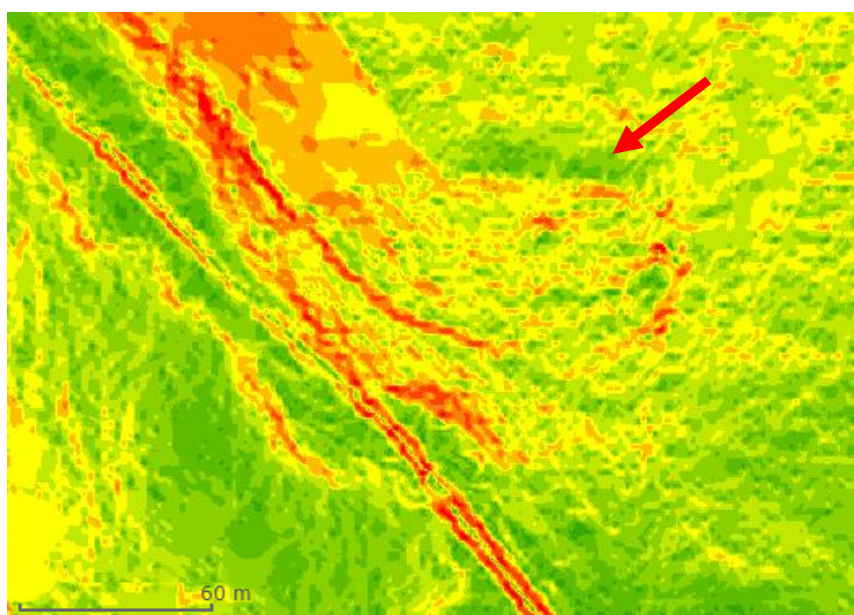
Obr. 25 Lokalita Kosteliště na II. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 26 Lokalita Kosteliště na III. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 27 Lokalita Kosteliště na indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 28 Lidarový snímek lokality s označením, kde byl prováděn průzkum (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 29 Lokalita Kosteliště na současném leteckém snímku. Vyznačeno je místo, kde zřejmě kostel stával (Seznam.cz 2017 [online]).

Obr. 30 Lokalita Kosteliště, dochované zdivo původní usedlosti - pohled na severní stranu - (foto autorka, 2016).

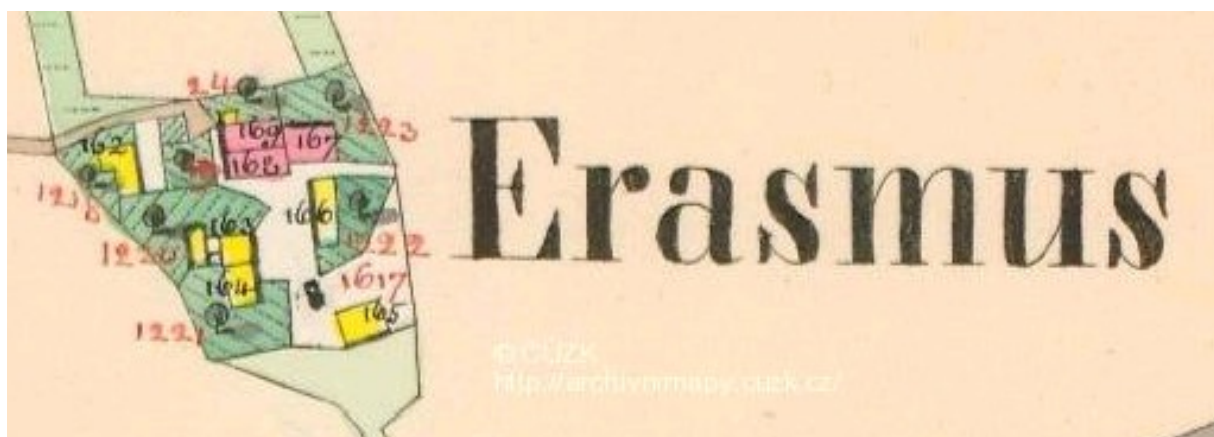
Mutěňín – kostel sv. Erazima

Obr. 31 Obec Erazim na Müllerovo mapování a I. vojenském mapování (VÚGTK 2017).

Obr. 32 Obec Erazim na II. a III. vojenském mapování (VÚGTK 2017).

Obr. 33 Obec Erazim na indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017).

Obr. 34 Obec Erazim, současný letecký snímek obce (Seznam.cz 2017 [online]).

Nemanice - Kaple Panny Marie Klatovské

Obr. 35 Kaple Panny Marie Klatovské na Müllerově mapě a na I. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 36 Kaple Panny Marie Klatovské na II. a III. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 37 Kaple Panny Marie Klatovské na indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 38 Kaplička zasvěcená sv. Eustachovi (patronu všech myslivců) dodnes upomíná na zrušenou kapli Panny Marie klatovské (foto autorka, 2016).

Obr. 39 Lokalita Kaplička, kameny a zlomky cihel na povrchu terénu (foto autorka, 2016).

Obr. 40 Lokalita Kaplička, taras z nasucho poskládaných kamenů, nacházející se pod terénní hranou (foto autorka, 2016).

Poběžovice – kostel sv. Jiří

Obr. 41 Kostel sv. Jiří na Müllerově mapování a I. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 42 Dvůr sv. Jiří na II. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

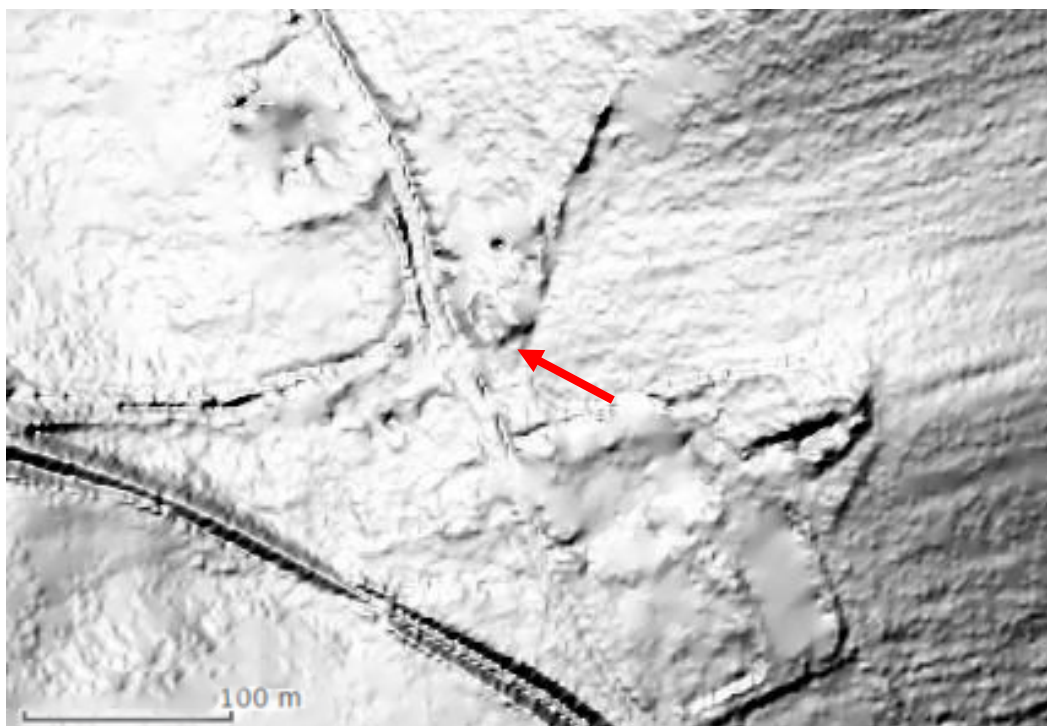

Obr. 43 Dvůr sv. Jiří na III. vojenském mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 44 Dvůr sv. Jiří na indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 45 Lidarový snímek s předpokládanou polohou zaniklého kostela sv. Jiří. Patrný je výrazný relikt, který by snad mohl být pozůstatkem objektu. V terénu již tak zřetelný není (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 46 Současný pohled na dvůr sv. Jiří, na mapě vyznačeno místo, kde byl proveden terénní průzkum (Seznam.cz 2017 [online]).

Obr. 47 Jedna z lip, vymezuující místo bývalého kosteliště (foto autorka, 2016).

Obr. 48 Terénní relikv na místě zrušeného kostela (foto autorka, 2016).

Obr. 49 Současný stav lokality (foto autorka, 2016).

Obr. 50 Terénní relikt na místě zrušeného kostela a přilehlá usedlost (foto autorka, 2016).

Obr. 51 Hraniční kámen nacházející se v místech, kde se rozkládala dnes již zaniklá ves Rokošín (foto autorka, 2016).

Úboč – kostel sv. Václava

Obr. 52 Úboč – kostel sv. Václava na I. vojenském mapování (VÚGTK 2017[online]).

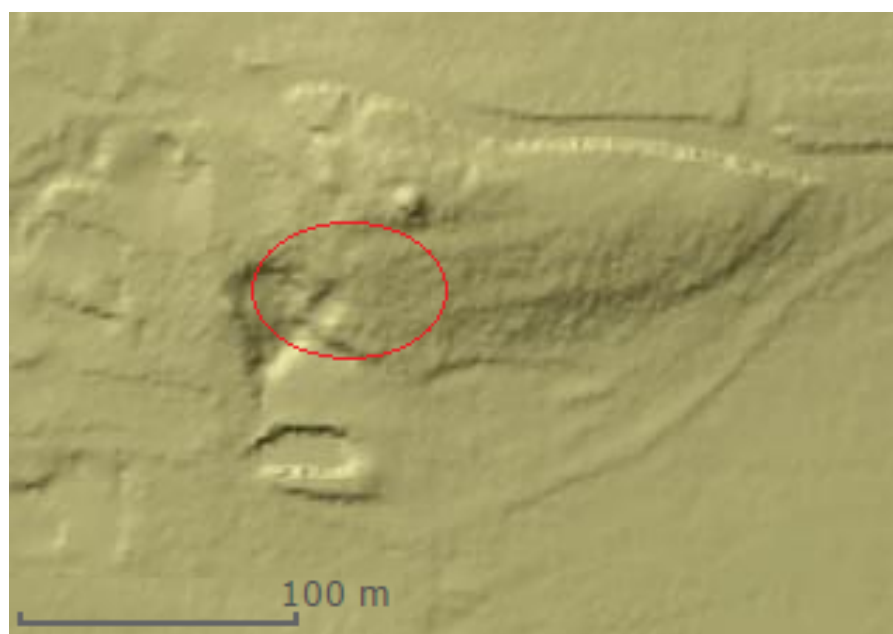

Obr. 53 Úboč na II. a III. vojenském mapování (VÚGTK 2017[online]).

Obr. 54 Úboč na indikační skice stabilního katastru, s vyznačením předpokládané polohy (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 55 Úboč - lidarový snímek s vyznačením předpokládané polohy sv. Václava (ČÚZK 2017 [online]).

Obr. 56 Úboč – současný letecký snímek obce s vyznačením předpokládané polohy sv. Václava (Seznam.cz 2017 [online]).

Obr. 57 Kresba profilovaného kamene ze zrušeného kostela sv. Václava, který by se měl nacházet ve větracím otvoru špýcharu (Vaněk – Hostaš 1902, 123).

Obr. 58 Úboč – špýchar (foto autorka, 2016).

Obr. 59 Původní dveře kostela sv. Václava. Momentálně slouží jako jediný vstup špýcharu (foto autorka, 2016).

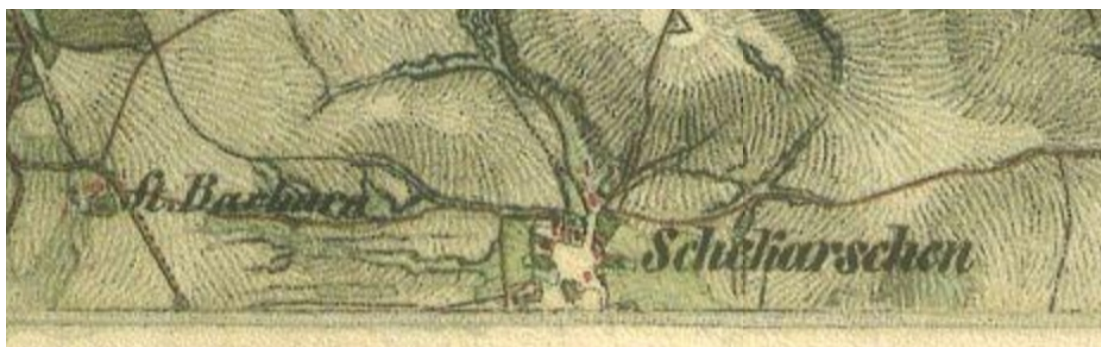
Všekary – kostel sv. Barbory

Obr. 60 Kostel sv. Barbory na Müllerově mapování (VÚGTK 2017 [online]).

Obr. 61 Kostel sv. Barbory vojenském mapování (VÚGTK 2017[online]).

Obr. 62 Kostel sv. Barbory na II. vojenském mapování (VÚGTK 2017[online]).

Obr. 63 Kostel sv. Barbory na III. vojenském mapování (VÚGTK 2017[online]).

Obr. 64 Kostel sv. Barbory na indikační skice stabilního katastru (ČÚZK 2017[online]).

Obr. 65 Kostel sv. Barbory na současném leteckém snímku (Seznam.cz 2017 [online]).

Obr. 66 Kostel sv. Barbory i s budovou německé školy. Foto z 30. let (obec Všekary 2017 [online]).

Obr. 67 Kostel sv. Barbory i s budovou německé školy, datace neznámá (obec Všekary 2017 [online]).

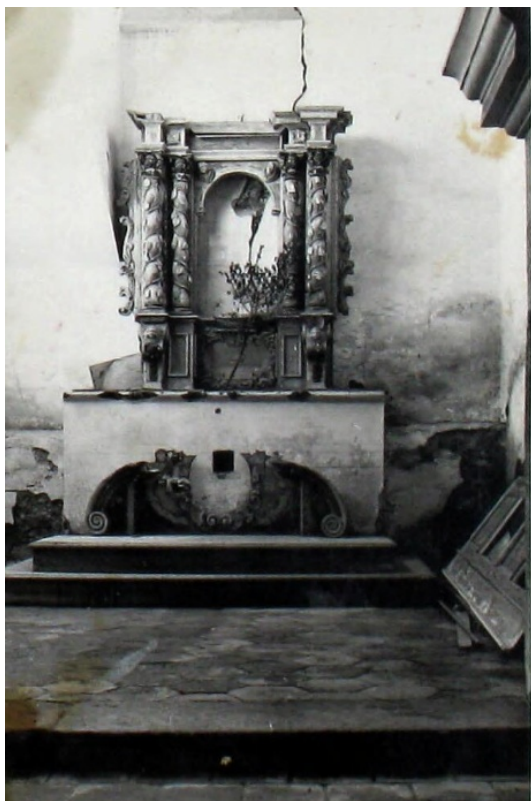

Obr. 68 Kostel sv. Barbory – pohled na kruchtu, rok pořízení 1958 (Kronika obce Všekary, 1958, 179).

Obr. 69 Kostel sv. Barbory, snímek barokní výmalby, rok pořízení 1966 (Kronika obce Všekary, 1966, 181).

Obr. 70 Kostel sv. Barbory, zbytky levého postranního oltáře, rok pořízení neznámý (Kronika obce Všekary, 1966, 183).

Obr. 71 Kostel sv. Barbory, zdevastovaný interiér, rok pořízení 1969 (Kronika obce Všekary, 1969, 251).

Obr. 72 Kostel sv. Barbory v 80. letech (Ublová 2013, přílohy 8).

Obr. 73 Kostel sv. Barbory – severní strana (foto autorka, 2016).

Obr. 74 Kostel sv. Barbory – západní strana. (foto autorka, 2016).

Obr. 75 Kostel sv. Barbory - předsíň připojená k východní straně s hlavním vstupem (foto autorka, 2016).

Obr. 76 Kostel sv. Barbory – přístavek připojený k předsíni ze severní strany (foto autorka, 2016).

Obr. 77 Kostel sv. Barbory – jižní strana. Detail poškození (foto autorka, 2016).

Obr. 78 Kostel sv. Barbory – východní strana (foto autorka, 2016).

Obr. 79 Kostel sv. Barbory – detail poškození. Uvolněné zdivo v zaklenutí okna v severní kapli (foto autorka, 2016).

Obr. 80 Kostel sv. Barbory – okno s pozůstatky výplně v severní zdi (foto autorka, 2016).

Obr. 81 Kostel sv. Barbory – íónská hlavice a korunní římsa (foto autorka, 2016).

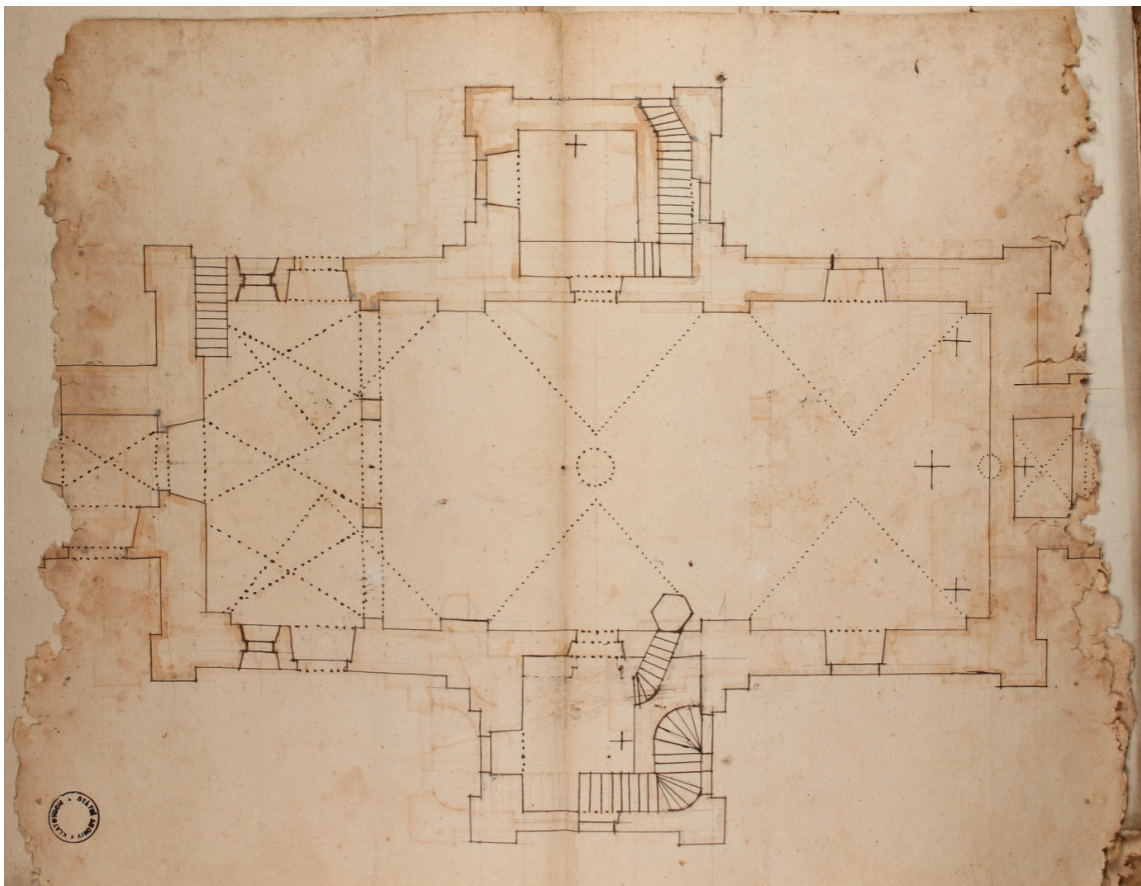
Obr. 82 Kostel sv. Barbory – pohled na kruchtu (foto autorka, 2016).

Obr. 83 Kostel sv. Barbory – pohled do presbyteria. Ve stropní části jsou patrné zbytky barokní výmalby (foto autorka, 2016).

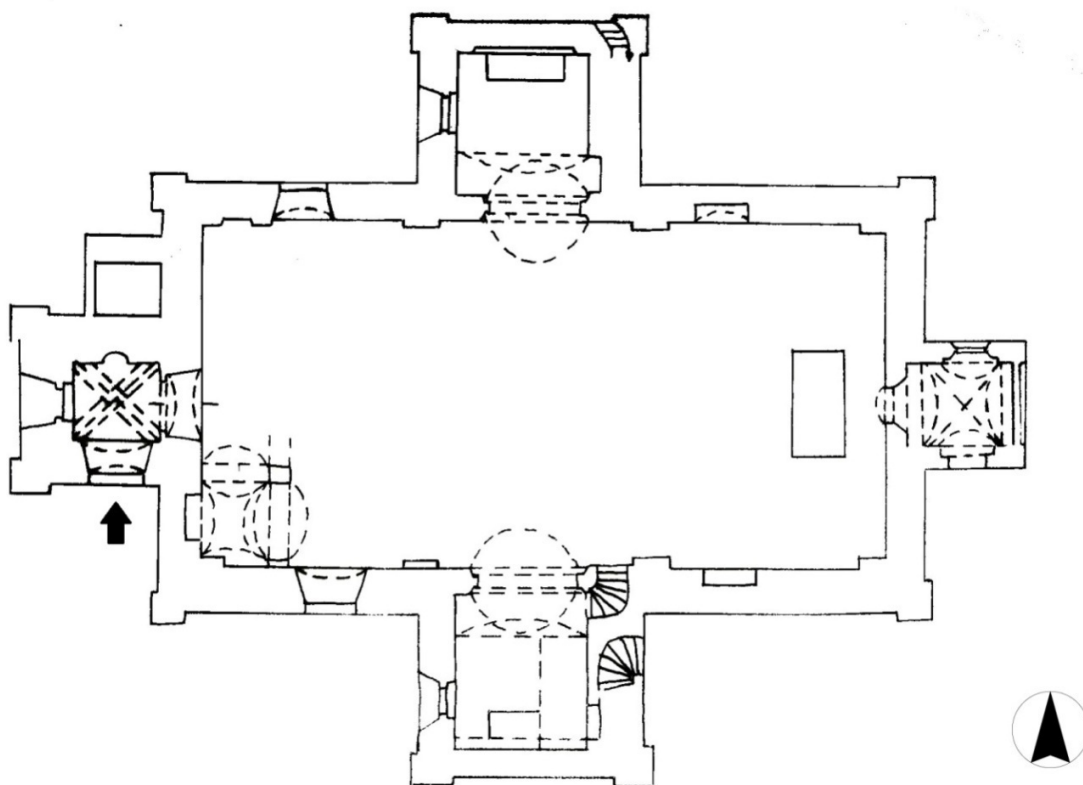

Obr. 84 Kostel sv. Barbory – pozůstatky barokní malby ve stropní části presbyteria (foto autorka, 2016).

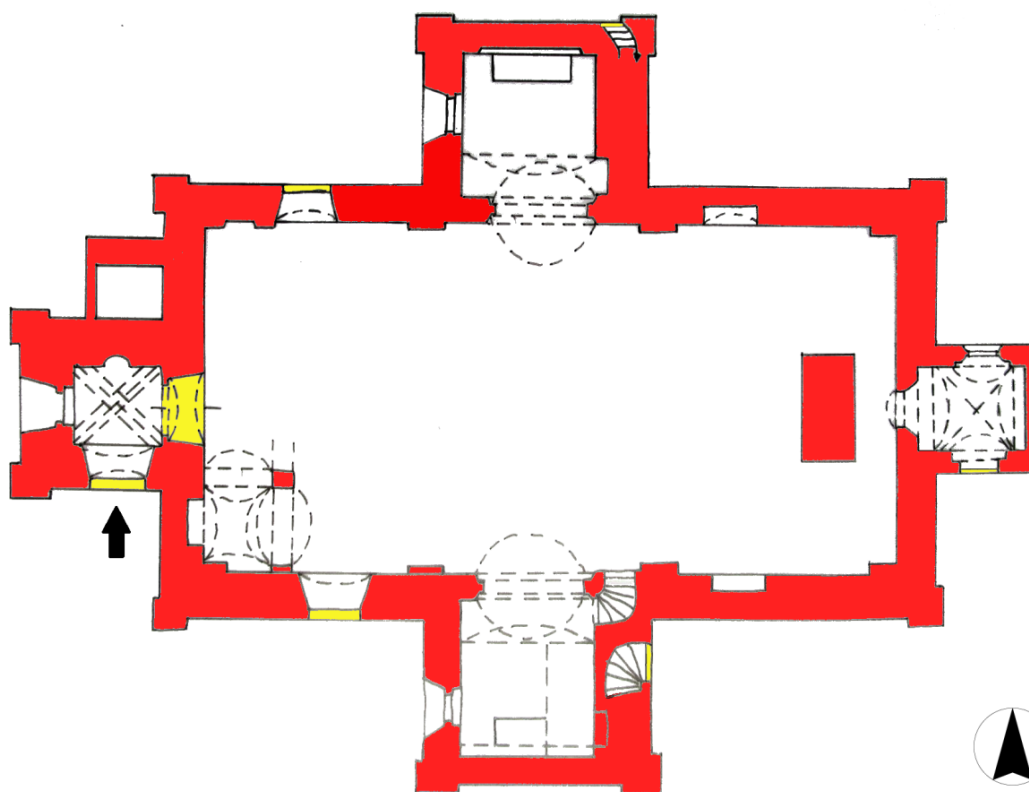

Obr. 85 Původní stavební plán kostel (SOA Plzeň– VS Horšovský Týn, inv. č. 692, sign. 35, kart. 149)

Obr. 86 Půdorys kostela sv. Barbory (Překresleno, Procházka 2001).

Obr. 87 Stavební vývoj kostela (červená – pozdně barokní zdivo, žlutá – novodobé zásahy).